

Dombóvár Város Természetvédelmi Alapterve

2015-2020

A természeti örökség megőrzésének és fenntartható hasznosításának helyi szintű feladatai Dombóváron

Megbízó: Dombóvár Város Önkormányzata

Megbízó szakmai témafelelőse: Szabó Loránd (polgármester)

Megbízott: Izra Bt. (2600 Vác Fűz utca 3/b)

Megbízott szakmai témafelelőse:

Dr. Kiss Gábor (geográfus)

Közreműködő szakértők:

Kiss-Polák Andrea (okl. tájépítésmérnök, településmérnök)

Nagy Sándor (biológia szakos középiskolai tanár)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	5
A települési természetvédelmi alapterv helye a természetvédelmi tervek rendszerében	5
A települési természetvédelmi alapterv készítésének célja és feladatai	8
Nemzetközi és országos szintű kezdeményezések a természeti örökség megőrzésére és fenntartható módon történő hasznosítására	9
1. ÁLLAPOTFELMÉRÉS – ÁLLAPOTÉRTÉKELÉS.....	17
1.1. Dombóvár természeti környezete	17
1.2. A természetvédelem jelenlegi helyzete	20
1.2.1. Nemzetközi és országos szintű védelem	20
1.2.1.1. Natura 2000 területek.....	20
1.2.1.2. Országos jelentőségű védett természeti területek.....	20
1.2.1.3. Védett növény- és állatfajok	21
1.2.1.4. Védett életközösségek.....	21
1.2.1.5. Ex lege” védett természeti területek és értékek	21
1.2.1.6. Az Országos Ökológiai Hálózat térségi és helyi szintű elemei, természeti területek.....	26
1.2.2. Helyi szintű védelem	32
1.2.2.1. Helyi jelentőségű védett természeti területek és értékek.....	32
1.2.2.2. Helyi természeti jelképek	61
1.3. Nem védett természeti értékek és területek	62
1.3.1. Földtani és felszínalaktani értékek.....	62
1.3.2. Talajtani értékek.....	64
1.3.3. Vízparti értékek.....	65
1.3.4. Növény- és állattani értékek, értékes élőhelyek	69
1.3.5. Tájképi értékek.....	83
1.3.6. Kultúrtörténeti értékek.....	86
1.4. A természeti örökség megőrzése érdekében tett helyi szintű intézkedések.....	88
1.4.1. Az önkormányzat természetvédelmi feladatai	88
1.4.1.1. Természetvédelmi kezelési tervek	89
1.4.2. Természetvédelmi programok, intézkedések – kezelés, fejlesztés.....	89
1.4.3. A természeti örökség bemutatása, környezeti nevelés	94
1.4.3.1. Természetvédelmi bemutatóhelyek.....	95
1.4.3.2. Papír alapú és online természetvédelmi kommunikáció	95
1.4.4. Természetvédelmi kutatás.....	96
1.4.5. Szakember-ellátottság, szakmai partnerek.....	97
1.4.6. A természetvédelmi feladatok ellátásának pénzügyi vonatkozásai	98
1.5. Összefoglalás: érték- és probléma-kataszter.....	99

2. TERMÉSZETVÉDELMI PROGRAM: CÉLOK, ELÉRNI KÍVÁNT CÉLÁLLAPOTOK, CSELEKVÉSI PROGRAMOK.....	102
2.1. A természeti örökség megőrzését szolgáló programok.....	102
2.1.1. Védelemre érdemes természeti területek és értékek helyi szintű védetté nyilvánítása.....	102
2.1.2. Természetvédelmi kezelési feladatok.....	105
2.2. A természeti örökség fenntartható hasznosítását szolgáló programok.....	114
2.2.1. A Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosó ökológiai fejlesztése és turisztikai- rekreációs hasznosítása.....	114
2.2.2. A Gólyavár helyreállítása és turisztikai-rekreációs hasznosítása.....	116
2.3. A megvalósítás eszközei.....	117
2.3.1. Igazgatási és hatósági feladatok.....	117
2.3.2. Intézményhálózat fejlesztése, szakember-ellátottság javítása.....	119
2.3.3. Feladatok a környezeti nevelés területén.....	120
2.3.4. Természetvédelmi témájú kutatási, tervezési feladatok.....	124
2.3.5. Térségi és helyi szintű természetvédelmi együttműködések.....	126
2.3.6. Pénzügyi források biztosítása.....	127

MELLÉKLETEK

1. *melléklet.* Dombóvár közigazgatási területén előforduló védett növényfajok
2. *melléklet.* A Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen megfigyelt védett és fokozottan védett állatfajok listája
3. *melléklet.* A Dombóvári „tűzlepkés rétek” természetvédelmi terület védett és fokozottan védett állatfajai
4. *melléklet.* A Nyerges-erdő és -horgásztó természetvédelmi terület védett és fokozottan védett állatfajai
5. *melléklet.* A Béka-tói mocsár és égeres védett és fokozottan védett állatfajai
6. *melléklet.* Városi élőhelyeken nagyobb számban előforduló védett és fokozottan védett állatfajok
7. *melléklet.* A védett és védelemre tervezett természeti területek összesítő térképe

BEVEZETÉS

A települési természetvédelmi alapterv helye a természetvédelmi tervek rendszerében

Hazánkban a természetvédelmi tervezés jogszabályi háttere és módszertana meglehetősen kiforratlan, az ágazat hierarchikus tervezési rendszerének kialakítása alapszinten megrekedt. Több olyan tervtípus létezik, amely – ajánlott vagy kötelező jelleggel – természetvédelmi tematikájú fejezetet is tartalmaz, azonban ezek nem alkotnak egységes szemléletű, hierarchikus felépítésű rendszert, és a készítésükre vonatkozó előírások (pl. tartalmi követelmények) is csak részben egyértelműek.

Tisztán természetvédelmi vonatkozású kérdéseket feldolgozó tervek a

- **természetvédelmi alaptervek, stratégiák, programok,**
- **természetvédelmi kezelési tervek,** valamint
- az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekre vonatkozóan a **Natura 2000 területek fenntartási tervei.**

Egy-egy munkarészükben természetvédelmi témákat érintenek a

- **terület- és településfejlesztési koncepciók, programok,**
- **terület- és településrendezési tervek,** valamint a
- **környezetvédelmi programok.**

Természetvédelmi alaptervek, stratégiák, programok

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) 53. §-a előírta, hogy a természet hosszú távú megőrzése érdekében – a Nemzeti Környezetvédelmi Program (a továbbiakban: NKP) részeként – **Nemzeti Természetvédelmi Alaptervet** (a továbbiakban: NTA) kell készíteni.

Az NTA célja

„a természet védelmével, a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos állami feladatok és politika meghatározása, a természeti és táji értékek, természetes élőhelyek, vadon élő növény- és állatfajok, valamint más természeti értékek felmérésének, értékelésének, védelmének és helyreállításának biztosítása, az ezzel kapcsolatos tevékenységek összehangolása”.

Az NTA tartalmazza:

- a) az ország természeti területei állapotának általános leírását, a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából jelentős folyamatok, tevékenységek meghatározását;

- b) a természeti értékek és területek megóvására vonatkozó általános követelményeket, ágazati és ágazatközi feladatokat;
- c) a védett természeti értékek és területek megóvásának, továbbá újabb védett természeti területek létesítésének hosszú és középtávú szempontjait;
- d) az ökológiai hálózat és az ökológiai (zöld) folyosók kialakításának és fenntartásának hosszú és középtávú szempontjait;
- e) az érzékeny természeti területek, rendszerek kialakításának és fenntartásának hosszú és középtávú szempontjait;
- f) a természet védelmének az a) - e) pontokhoz kapcsolódó legfontosabb feltételrendszerét, intézkedési elveit;
- g) a természet védelme kutatás-fejlesztési, oktatási, bemutatói, népszerűsítési feladatainak hosszú és középtávú programját;
- h) a természeti értékek és területek megfigyelését, adatgyűjtését, nyilvántartását és értékelését végző rendszer kiépítésének és fenntartásának elveit.

Az NTA-ben foglalt feladat-meghatározások alapját a Tvt., a Nemzeti Természetmegőrzési Koncepció és a Nemzeti Biodiverzitás-megőrzési Stratégia, továbbá a hatályos nemzetközi egyezmények, stratégiák, magas szintű deklarációk, továbbá környezet- és természetvédelmi világszervezetek (UNEP, IUCN stb.) szakmai programjainak irányelvei képezik. Az NTA nem pótolja, csupán kiegészíti a fenti magas szintű jogszabályokat és dokumentumokat.

Az első NKP – és annak részeként az NTA – tervezési időszaka 1997-2002 (6 év) volt. A jelenleg hatályos nemzeti programok – NKP-IV., illetve **NTA-IV.** – tervezési időszaka **2015-2020.** A természetvédelem országos szintű tervezési dokumentumát az Országgyűlés 2015 tavaszán fogadta el.

A decentralizáció (Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!) és a szubszidiaritás (döntéshozatal minél közelebb az érintettekhez) elveinek megfelelően a környezet- és természetvédelmi tervek **több szinten** készülhetnek. A Tvt. előírása szerint a környezetvédelmi és vízügyi miniszter az NTA végrehajtása érdekében, szükség szerint kezdeményezheti

- regionális,
- adott tájra vagy védett természeti területre,
- természeti értékekre vonatkozó

természetvédelmi terv elkészítését. Tudomásunk szerint az országos természetvédelmi hatóságok szervezésében **regionális és helyi szintű természetvédelmi alaptervek** (stratégiák, koncepciók, programok) **még nem készültek.**

2004-ben Dombóvár Város Önkormányzata volt az első önkormányzat, amely helyi szintű természetvédelmi alaptervet készített. A szakmai dokumentum a természeti örökség megőrzésének helyi szintű feladatait a 2004-2009-es időszakra vonatkozóan határozta meg. A természetvédelmi alapterv alapján került sor Dombóvár Város helyi

jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet elfogadására.

Természetvédelmi kezelési tervek

A **természetvédelmi kezelési terv** a védett természeti terület és természeti értékei felmérését és nyilvántartását, megóvását, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenységet, továbbá a tervezési területen tartósan fennmaradó, vagy a jövőben várható gazdasági, gazdálkodási tevékenységeket és az azokra vonatkozó előírásokat magába foglaló terv.

A kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról a **30/2001-es KöM rendelet** vonatkozik. Ezen jogszabály 2. § (1) bekezdése szerint „*a természetvédelmi kezelési terv elkészítése annak a nemzeti park igazgatóságának a feladata, amelynek az illetékségi területén a tervezési terület található*”.

Az országosan védett természeti területek kezelési terveinek elkészítése a rendelet hatályba lépését követően megkezdődött.

A helyi jelentőségű védett természeti területekre vonatkozóan szintén kötelező jelleggel el kell készíteni a kezelési terveket. A hatályos jogszabályok szerint **valamely természeti terület védetté nyilvánításának előfeltétele a kezelési terv elkészítése**. Ennek a feladatnak a megvalósítása a védetté nyilvánítást kezdeményező és lefolytató önkormányzatokra hárul, amelyeknek ehhez gyakran nincs meg az eredményes végrehajtáshoz szükséges szakmai háttere.

Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet minden védett természeti területre és értékre vonatkozóan tartalmaz kezelési irányelveket. Önálló természetvédelmi kezelési terv a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területre készült.

Terület- és településfejlesztési koncepciók, programok, terület- és településrendezési tervek

A különböző szintű természetvédelmi alaptervek, stratégiák, programok javaslatai, előírásai legeredményesebben a jogszabályok által pontosan szabályozott terület- és településrendezési tervekbe – és az azokat megelőzően készülő fejlesztési koncepciókba, programokba – beépülve érvényesülhetnek.

Országos tapasztalat, hogy a fejlesztési és rendezési tervek során nem minden esetben érvényesülnek a természet- és tájvédelmi szempontok, aminek oka esetenként a szakági tervezői egyeztetés megkerülése, részben a magasabb szintű tervek (pl. kezelési tervek) hiánya.

Dombóvár Város Önkormányzata 2002-ben készítette el településfejlesztési koncepcióját, majd 2008-ban az Integrált Városfejlesztési Stratégiát (IVS), amely a 2007-2013-as Európai Unió programozási időszak fejlesztési elképzeléseit határozta meg. Az azóta eltelt évek azonban mind a gazdasági, mind a társadalmi környezetben jelentős változásokat hoztak nem csak a város, hanem az ország és az Európai Unió életében is.

Mindezek hatására Dombóvár Város Önkormányzata a Belügyminisztérium támogatásával úgy határozott, hogy 2015 I. félévében felülvizsgálja a korábban elkészült koncepcióját és stratégiáját. A tervezés során a lakossággal, a civil és gazdasági szereplőkkel együttműködve, szakértők bevonásával, széles körű párbeszéd során kerül meghatározásra és kidolgozásra Dombóvár 2014-2030-ra szóló Településfejlesztési Koncepciója és 2014-2020-ra szóló Integrált Településfejlesztési Stratégiája (ITS).

Dombóvár Város rendelkezik a jogszabályok által előírt településrendezési eszközökkel. A 7/2004. (II.9.) önkormányzati határozattal hagyták jóvá Dombóvár Város Szerkezeti Tervét. A közigazgatási terület helyi építési követelményeit a helyi építési szabályzatáról szóló 2/2006.(II.20.) önkormányzati rendelet rögzíti. A településrendezési eszközök átfogó módosítására utoljára 2013-ban került sor.

Környezetvédelmi programok

A **környezetvédelmi programok** – a jogszabályi előírásoknak megfelelően – **országos, megyei, kistérségi és települési szinten** készülnek, a kistérségi program kivételével kötelező jelleggel. A Tvt. útmutatást csak a települési környezetvédelmi programok tartalmi követelményeire vonatkozóan tartalmaz (41. § (3) bekezdés). Ebben nem szerepel, hogy a programban kötelező jelleggel kell foglalkozni a természet védelmével. Ennek ellenére a környezetvédelmi programokban – az NKP szerkezetének megfelelően – jellemzően helyet kap egy **„Élővilág és táj” című fejezet**.

A környezetvédelmi programok készítését a legritkább esetben előzik meg tényleges kutatások, jellemzően csak a meglévő adatok és információk felhasználásával készülnek. A programokban foglaltak végrehajtása –, azok elfogadását követően – kötelező jellegű feladat.

Dombóvárnak nincs hatályos környezetvédelmi programja. A kistérségi szinten készült környezetvédelmi program tervezési időszaka 2010-2015.

A települési természetvédelmi alapterv készítésének célja és feladatai

A települési szintű természetvédelmi alapterv készítése – a környezetvédelmi programmal ellentétben – **nem kötelező jellegű feladat** a települési önkormányzatok számára. Nagyrészt ennek következménye, hogy – tudomásunk szerint – hazánk települései közül mindössze néhányra (pl. Miskolc) készült természetvédelmi (alap)terv (konceptió, program). (A miskolci is csak a települési környezetvédelmi program részeként, nem egy önálló természetvédelmi alaptervtől elvárható mélységben.)

A települési alapterv a **természeti örökséggel való ésszerű és fenntartható gazdálkodás egyik eszköze**, amely elősegíti a helyi lakosság kedvező életminőségéhez nagyban hozzájáruló és közvetve gazdasági hasznot is hozó (pl. ökoturizmus) **természeti örökség hosszú távú megőrzését**. Hatékony eszköz

- a nemzetközi, országos és regionális szinten prioritásnak tekintett környezeti problémák megoldására, amelyek hatásterülete gyakran azért olyan kiterjedt, mivel a kezdetben helyi szintű probléma kezelésére valamilyen oknál fogva nem került sor;
- a helyi szinten legfontosabbnak tartott, helyi szintű intézkedéseket igénylő problémák kezelésére;
- a települési önkormányzatok számára a természetvédelemmel kapcsolatos, a Tvt. és végrehajtási rendeletei által meghatározott helyi szintű feladatok közötti eligazodásra;
- a környezet tervszerű alakítására, ami elengedhetetlen a kárelhárításnál nagyságrendekkel olcsóbb megelőzés elvének érvényesüléséhez;
- a természeti örökséggel való ésszerű és fenntartható gazdálkodás szakszerű megalapozására, tervezésére.

Dombóvár Város Természetvédelmi Alapterve (a továbbiakban Alapterv) készítésének az Önkormányzat által megfogalmazott **rövidtávú célja**

- **az önkormányzati értékvédelmi rendelet felülvizsgálatának szakmai megalapozása**, valamint
- **a természetvédelmi fejlesztések keretrendszerének létrehozása, hivatkozási alap megteremtése az Önkormányzat által a jövőben benyújtandó hazai és Európai Unió pályázatokhoz.**

Az Alapterv tervezési időszaka – az NTA-IV. 6 éves időtartamával összhangban – **2015-2020**. Ez a tervezési időszak összhangban van az Európai Unió 2014-2020-as pénzügyi tervezési időszakával, amelyet a pályázati rendszerek minimálisan egyéves késéssel „követnek le”. A Tvt. vonatkozó előírásával összhangban az alapterv elfogadása önkormányzati rendeletben történik.

Nemzetközi és országos szintű kezdeményezések a természeti örökség megőrzésére és fenntartható módon történő hasznosítására

Ebben a fejezetben azokat a nemzetközi és hazai természetvédelmi kezdeményezéseket mutatjuk be, amelyek Dombóvár Város Természetvédelmi Alapterve 2004-2009 című dokumentum elkészítését követően indultak el, illetve az elmúlt években vettek olyan irányt, hogy jelen alapterv készítését érdemben befolyásolják, meghatározzák.

Natura 2000 hálózat

A Natura 2000 hálózatba azok a közösségi jelentőségű természeti területek tartoznak, amelyek kijelölésére az Európai Unió Madárvédelmi Irányelve (79/409/EGK) és Élőhelyvédelmi Irányelve (43/92/EGK) alapján került sor, védetté nyilvánításuk pedig nemzeti szintű jogszabályok megalkotásával történt. A hálózat a Madárvédelmi Irányelv alapján kijelölt *különleges madárvédelmi területeket* és az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kijelölt *különleges természetmegőrzési területeket* foglalja magába.

A madárvédelmi irányelv általános célja a tagállamok területén, természetes módon előforduló összes madárfaj védelme. *Különleges madárvédelmi területnek* azok a régiók számítanak, amelyek az 1. mellékletben felsorolt, a tagállam területén rendszeresen előforduló és átvonuló fajok nagy állományainak adnak otthont, valamint a vízimadarak szempontjából nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyeket foglalnak magukban.

Az élőhelyvédelmi irányelv fő célkitűzése a biológiai sokféleség megóvása, a fajok és élőhelytípusok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével. Az irányelv írja elő a Natura 2000 hálózat létrehozását, melynek a madárvédelmi irányelv rendelkezései alapján kijelölt területek is részei. A *különleges természetmegőrzési területeket* az 1. mellékleten szereplő közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok (amelyeket az eltűnés veszélye fenyeget, vagy kicsi a természetes elterjedésük, vagy egy adott biogeográfiai régióon belül jellemző sajátosságokkal bírnak) és a 2. számú mellékleten szereplő közösségi jelentőségű (veszélyeztetett, sérülékeny, ritka vagy endemikus) állat- és növényfajok védelmére kell kijelölni. Azok az élőhelytípusok és fajok, melyek fennmaradását csak azonnali intézkedéssel lehet biztosítani kiemelt jelentőségűek és az unióban elsőbbséget, prioritást élveznek.

Magyarország az Európai Unióhoz történő csatlakozással fokozatosan harmonizálta jogrendjét a közösségi irányelvekhez. A Natura 2000 területek kijelölésére a kormány 2004-ben alkotott rendeletet. Az érintett területeket a 14/2010 KvVM rendelet sorolja föl, amely a mellékletekben részletes térképeket is tartalmaz.

A nemzeti jogszabályok által korábban is védett területek mind a részei lettek az Natura 2000 hálózatnak. Az újonnan kijelölt területekkel együtt Magyarország területének közel 21%-át fedi le az európai szintű védelem.

A hálózatról magyar nyelven részletes információ a www.natura.2000.hu honlapon érhető el.

A Dombóvár térségében lévő Natura 2000 területeket az *1.2.1.1. Natura 2000 területek* című fejezetben mutatjuk be.

Geoparkok

Az UNESCO Földtudományi Tagozata 1997-ben hirdette meg geopark programját, majd 2000-ben elkötelezett szakemberek életre hívták az *Európai Geoparkok Hálózatát* (European Geoparks Network, EGN). A szervezet alapvető célja a földtani és felszínalaktani adottságok, értékek változatosságának, a geodiverzitásnak a védelme, földtudományi örökségünk népszerűsítése és bemutatása, illetve a geoparkok fenntartható gazdasági fejlődésének támogatása, elsősorban a geoturizmus fejlesztése révén. A földtudományi értékek elsődlegessége mellett hangsúlyos feladat a térségek élő természeti értékeinek és kulturális örökségének bemutatása, és nagyon fontos szempont a helyi közösségek bevonása az egyes tevékenységekbe. Az Európai Geoparkok Hálózatának angol nyelvű weboldala: www.europeangeoparks.org

A gyorsan növekvő hálózat olyan térségeket kapcsol össze Európa-szerte, melyek aktív együttműködéssel kívánják a közös célokat megvalósítani. A kezdeményezés sikerét mutatja, hogy jelenleg (2015 októberében) már 69 geoparkot fog össze Európa 23 országában.

Az EGN működésének pénzügyi hátterét egyrészt a tagok biztosítják, másrészt a közös projektekhez az Európai Unió fejlesztési forrásait veszik igénybe. A szervezet és az UNESCO Földtudományi Tagozata közötti megállapodások alapján az UNESCO elismeri az Európai Geopark Hálózat létjogosultságát, illetve az EGN-re bízta a később létrehozott Globális Geopark Hálózat európai tagságának szabályozását. Ezáltal az EGN-hez – komoly pályázat útján – felvett geoparkok egyúttal az UNESCO Globális Geopark Hálózat tagjaivá is válnak. Az egyes geoparkok tagságának megalapozottságát – a magas színvonal biztosítása érdekében – négyévente felülvizsgálják.

Az UNESCO támogatását élvező Globális Geoparkok Hálózatának (GGN) tagjai elkötelezetten dolgoznak együtt, hogy megosszák tapasztalataikat a legsikeresebb tevékenységeikről. A hálózat arra törekszik, hogy világszerte egyre ismertebbé tegye a geoparkok céljait.

Az UNESCO támogatásával és a hálózaton belüli együttműködés révén jelentős földtudományi értékek válnak ismertté az egész világon, miközben ezek a területek más geoparkok szakértelmét és tapasztalatait is a saját hasznukra tudják fordítani. Ez különösen fontos a fejlődő országokban, ahol a geoparkokban kifejlesztett fenntartható turizmus új munkahelyeket teremt a helyi közösségeken belül. A dinamikusan fejlődő hálózat tagjai közös projektekhez csatlakoznak, hogy a Globális Geoparkok termékeinek és tevékenységeinek magas minőséget biztosítsanak.

Az UNESCO és a GGN „legjobb gyakorlat” modelleket és minőségi követelményeket fejleszt ki a geoparkok számára, hogy a földtudományi örökség védelmét hatékonyan beilleszthessék a fenntartható regionális gazdasági fejlődést célzó stratégiájukba. A geoparkok létesítésével a helyi népesség valós gazdasági fejlődését és a fenntarthatóságot kívánják elérni, általában a fenntartható turizmus fejlesztésével és más gazdasági, illetve kulturális tevékenységek támogatásával.

2015 októberében a hálózathoz 33 országban 120 geopark tartozik. A Globális Geoparkok Hálózatának angol nyelvű weboldala: www.globalgeopark.org

A geopark elismerést komoly nemzetközi pályázati eljárás keretében lehet megszerezni, egyre nehezedő feltételekkel. Magyarországon jelenleg két geopark van: a határon átnyúló Novohrad–Nógrád Geopark 2010-ben, a Bakony–Balaton Geopark 2012-ben vette át a geopark hálózat tagságáról szóló oklevelet.

Natúrparkok

A natúrpark helyi közösségek által létrehozott tájszintű együttműködés, melynek célja a természeti és kulturális örökség megőrzése, bemutatása és a vidék fejlődését elősegítő hasznosítása. A natúrpark az integratív védelem elvére építve a tájat és a természetet nem a tájban élő embertől, hanem azt vele együtt hasznosítva védi meg.

A natúrparkok főbb tevékenységi területei a „négy pilléres modell” alapján a következők:

1. pillér – *A táji örökség védelme*: a táj gondozása, ápolása, a táj megőrzésre érdemes karakterelemeinek és a tájértékeknek védelme, az élőhelyek, fajok fennmaradását szolgáló tudás és ismeretek alkalmazása.
2. pillér – *Környezeti nevelés, szemléletformálás*: az érintett lakosság és a natúrpark területére érkező látogatók környezeti szemléletének formálása a helyi természeti örökség és a megőrzésükre tett erőfeszítések, a helyi környezeti tudatosság bemutatásán keresztül.
3. pillér – *Vidékfejlesztés*: a természeti és kulturális örökségen, valamint táji adottságokon alapuló, a táji értékeket a helyi közösségek bevonásával megőrző, gyarapító fejlesztések támogatása (pl. helyi termékek, piacok, megőrzést, bemutatást támogató infrastruktúra fejlesztése, gazdasági együttműködések).
4. pillér – *Turizmus és rekreáció*: a táj szépségére, harmóniájára, természeti és kulturális adottságaira, sajátos értékeire építő és azt fenntartó turisztikai és rekreációs kínálat megfogalmazása, a gyógyulást és pihenést elősegítő termékfejlesztés, desztináció-építés, turisztikai piacra vitel, közös értékesítés.

A magyar natúrparkok legfontosabb jellemzői a következők:

- jellemzően összetartozó táji egységet alkotnak, tájképi szempontból harmonikusak, vonzóak;
- gazdag természeti és kulturális örökséggel rendelkeznek, melyek egy része országos és/vagy helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll;
- a natúrpark területét érintő tevékenységek, fejlesztések tervezése és megvalósítása során a fenntarthatóságot tartják szem előtt, a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok közötti összhangra törekedve úgy, hogy a natúrparkok területén élő lakosság boldogulása biztosítható legyen, illetve a táj élővilágának életfeltételei javuljanak, fennmaradjanak;

- alkalmasak a táji, természeti és kulturális örökségen alapuló, azokat bemutató és a fenntartásukhoz hozzájáruló turizmusra, rekreációra, s ehhez rendelkeznek a szükséges turisztikai infrastruktúrával, illetve törekszenek annak kialakítására;
- létük és tevékenységük a települési önkormányzatok és egyéb helyi, térségi szereplők közötti valós együttműködésen alapul, amit létrehozásuk során hivatalos formában is kinyilvánítanak. Operatív feladataik végrehajtását közösen kialakított és elfogadott célok és stratégia mentén végzik, tevékenységüket, eredményeiket rendszeresen értékelik;
- a natúrpark képviselőjére és az operatív feladatok koordinálására, végrehajtására jogi személyiséggel rendelkező „munkaszervezetet” hoznak létre.

A natúrparkokra vonatkozó első hazai szabályozás 2004-ben látott napvilágot. Ekkor került be a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvénybe a natúrpark fogalma, továbbá az a szabály, hogy a natúrpark elnevezés használatához a természetvédelemért felelős miniszter adhat hozzájárulást.

A magyarországi natúrparkok 2014-ben elfogadott szakmai koncepciója a natúrparkok területi kiterjedésével és lehatárolásával kapcsolatban a következő szakmai feltételeket határozza meg:

- minimum három települési önkormányzat összefogása szükséges egy natúrpark létrehozásához;
- a natúrpark minimális területmérete 10 000 hektár;
- az érintett települések teljes közigazgatási területe képezze a natúrpark részét; kivételt kizárólag a főváros és a megyei jogú városok képezhetnek.

A fentiekkel összhangban a natúrpark címre pályázó területnek:

- alapvetően természetközeli jellegűnek kell lennie;
- s ezen területek egy részének hazai és/vagy közösségi természetvédelmi oltalom alatt kell állnia.

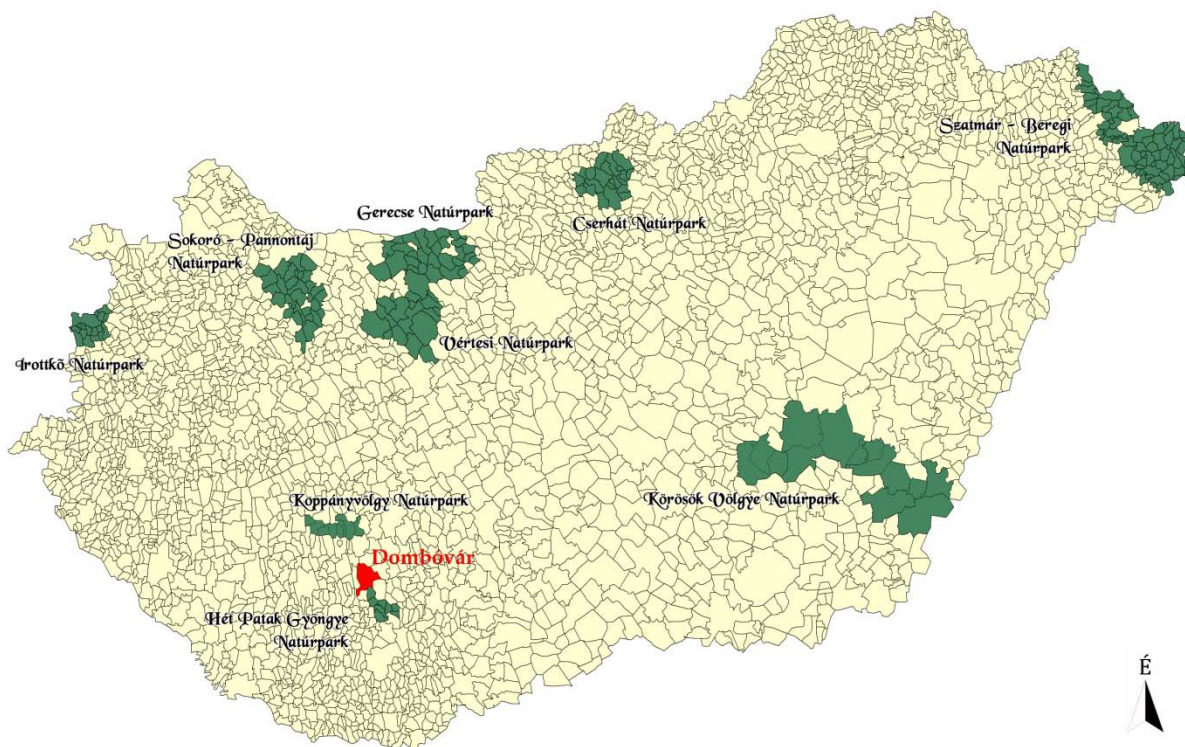
Fontos, hogy a natúrpark kezdeményezésben részt vevő szervezetek határozott, világos fejlesztési célokat fogalmazzanak meg, amelyek összhangban vannak a nemzeti szintű vidékfejlesztési és természetvédelmi prioritásokkal.

A szervezeti-működési feltételek közül a legfontosabb, hogy az együttműködésben részt vevő települési önkormányzatok és egyéb szervezetek a natúrpark képviselőjére és az operatív feladatok koordinálására, végrehajtására hozzanak létre vagy jelöljenek ki egy jogi személyiséggel rendelkező munkaszervezetet, amely alapítvány vagy egyesület formájában működik.

Jelenleg az országban 9, a természetvédelemért felelős miniszter által elismert natúrpark működik, melyeket az *1. táblázat* tartalmazza. Területi elhelyezkedésüket az *1. ábra* mutatja be. A jelenlegi 9 névhasználati címmel rendelkező natúrpark területe az ország területének 4,1%-ára terjed ki.

1. táblázat. A természetvédelemért felelős miniszter által elismert natúrparkok Magyarországon (2015. október)

Natúrpark	Terület (ha) ⁵	Települések száma	Névhasználati cím megszerzésének időpontja
Vértesi Natúrpark	70 249	17	2005. október 27.
Írottkő Natúrpark	20 119	16	2006. április 1.
Sokoró-Pannontáj Natúrpark	62 670	29	2006. április 1.
Cserhát Natúrpark	38 260	22	2009. október 22.
Szatmár-Beregi Natúrpark	103 802	67	2010. január 17.
Hét Patak Gyöngye Natúrpark	10 177	8	2011. október 28.
Gerecse Natúrpark	79 611	29	2013. február 1.
Koppányvölgy Natúrpark	16 421	10	2014. szeptember 19.
Körösök Völgye Natúrpark	207 247	14	2015. április 15.
Összesen:	384 888	212⁶	

1. ábra. A természetvédelemért felelős miniszter által elismert magyarországi natúrparkok (2015. október)

⁵ A natúrparkhoz csatlakozott települések teljes közigazgatási területe.

⁶ Egy település, Tatabánya két natúrpark kezdeményezéséhez (Vértesi Natúrpark és Gerecse Natúrpark) is csatlakozott, ezért valójában a natúrparki települések száma országosan összesen 211.

Dombóvár közelében két natúrpark is található: északon a Koppányvölgy Natúrpark, délen a Hét Patak Gyöngye Natúrpark. Természetvédelmi szakmai szempontból különösen a Koppányvölgy Natúrparkkal való együttműködés indokolt, mivel a Kis-Konda-patak völgyéhez kapcsolódó térségi jelentőségű ökológiai folyosó északon a natúrpark területén húzódó Koppány menti erdőkhöz és rétekhez kapcsolódik. 2015-ben a natúrpark munkaszervezetével, a Völgy Hangja Egyesülettel megtörtént a hivatalos kapcsolatfelvétel. A Hét Patak Gyöngye Natúrpark –, amelynek Csikóstóttós is tagja – közvetlen határos Dombóvárral.

Zöldutak

A zöldutak olyan többfunkciós útvonalak, amelyeket a gyalog, lovon, kerékpáron, illetve más motormentes módon közlekedő vagy túrázó embereknek hoznak létre. A zöldutakat helyi közösségek működtetik a környezeti és gazdasági szempontból is fenntartható társadalom kialakítása és az egészséges életmód elterjesztése érdekében. A zöldutak ideális környezetet biztosítanak a közösségi kezdeményezéseknek, továbbá a természetvédelemmel, kulturálisörökség-védelemmel, fenntartható turizmussal és motormentes közlekedéssel kapcsolatos fejlesztéseknek. A zöldutakat azzal a szándékkal hozzák létre, hogy az adott térségben élők és az oda látogatók igényeit egyaránt kielégítve élénkítsék a helyi gazdaságot.

A zöldút szó szerinti értelméből kiindulva a zöldben futó útvonalakról is beszélhetünk, ennél azonban jóval szélesebb a fogalom tartalma. Közösségi programok, környezeti szemlélet-formálás, örökségvédelem, sportrendezvények, ökoturizmus, vidékfejlesztés, a helyi gazdaság élénkítése, közösségfejlesztés – hogy csak néhányat említsünk azon tevékenységek közül, amelyek szorosan összefüggenek a zöldút program szellemiségével, módszertanával.

A zöldutak, mint a természeti és épített örökségi helyszíneket összekötő útvonalak jelentős vonzerőt jelentenek a kirándulóknak, turistáknak is. A zöldutak célközönsége azok az aktív kikapcsolódást kereső, tudatos turisták, akiknek a túrázás és rekreáció mellett fontos, hogy az adott terület sajátosságait, emberi közösségeit is megismerjék. Ehhez fontos a „lassítás” szemlélete: a zöldutas látogatók nem az élmények mennyiségi halmozását, hanem minőségi átélését tartják fontosnak.

A zöldutas turisták

- a meglátogatott zöldúton lehetőségük szerint legalább egy éjszakát eltöltenek, ezzel is hozzájárulnak a helyi szolgáltatók bevételeinek növekedéséhez;
- helyi közlekedésükhöz motormentes eszközöket használnak, vagyis lehetőség szerint kerékpárral, gyalogosan, vízen evezve közlekednek;
- élelmiszerigényüket a helyben megtalálható termékekből fedezik, nyitottak az adott térség egyedi gasztronómiai kínálatára;

- a zöldutas, ökotudatos turista szemlélete pozitívan hat a helyi közösség tevékenységeire is: a helyben előállított termékek, megtermő zöldségek, gyümölcsök, kézműves használati eszközök és ajándéktárgyak iránti igény és fizetőképes kereslet segíti a már-már feledésbe merült termelési módok, mesterségek, hagyományok megtartását vagy felélesztését.

A zöldutak mindig településtől településig, közösségektől közösségekig haladnak. Kialakításukkor a legfontosabb alapértékek – amelyek megvannak minden kapcsolódó közösségben is – a környezettudatos gondolkodásmód és a helyi hagyományok, értékek megőrzése, a közösségi kezdeményezések felkarolása, támogatása. Ezek az útvonalak biztosítják az értékes tájlemek megközelíthetőségét, és jó alapul szolgálnak azokhoz a közösségi programok, akciók, rendezvények szervezéséhez is, amelyeknek köszönhetően a helybéliek és az ide érkező turistáknak is elérhető közelségűvé válik a hetési táj gazdag öröksége.

A zöldutas közösségek segítséget nyújtanak abban, hogy egy-egy zöldút a fizikai valóságon túl jóval több is legyen: együttműködő, a mindennapi élet részévé váló összetartó erő, amely hozzájárul a helyiek életének jobbításához, valamint a látogatóknak is könnyen megismerhetővé és megszerethetővé varázsolja az általa összekötött településeket, vidékeket.

A zöldutas filozófia minél szélesebb körben történő elterjesztése, a térségi zöldutak munkájának segítése és a magyarországi zöldutak körének bővítése érdekében 2008-ban jött létre a Zöldutak Módszertani Egyesület (ZöME). A zöldutakról további információ található az egyesület www.zoldutak.hu című honlapján.

A 2000-es évek elején Dombóváron is felmerült a zöldút kezdeményezésekhez való csatlakozás. Az ötletet a zöldutak (Greenways) eredeti, több országban ma is alkalmazott tematikája mentén: a vízfolyásokhoz kötődő, felhagyott vonalas infrastruktúra elemek más célú hasznosítása összhangban van a Kis-Konda-patak mentén az elmúlt évtizedben követett fejlesztési iránnyal.

1. ÁLLAPOTFELMÉRÉS – ÁLLAPOTÉRTÉKELÉS

1.1. Dombóvár természeti környezete

Tájföldrajzi helyzet

Dombóvár közigazgatási területe a Dunántúli-dombság természetföldrajzi nagytáj része. A terület döntő része **Dél-Külső-Somogy** kistáj területére esik, amelynek D-i része a jellegében attól jelentősen eltérő **Kapos-völgy**. A közigazgatási terület D-i része az **Észak-Zselic** ÉK-i és a **Völgység** É-i részét foglalja magában.

Kőzettani adottságok

A terület nagyobb részét a pleisztocénban keletkezett **löss és löszös üledékek** borítják, melyek vastagsága Dél-Külső-Somogyban 5-20 m, Észak-Zselicben 5-10 m, a Völgységben 10-40 m között változik. A pleisztocén képződmények alól a Zselic és a Völgység területén helyenként kibukkannak a fekűt képező pannon kori homokos és agyagos üledékek.

A Kapos-völgyben a folyó a holocén kor során nagy vastagságban **iszapos és agyagos üledékeket** halmozott fel, amelyből helyenként kisebb **homokfoltok** emelkednek ki. A mellékpatakok által a völgytalpon kialakított hordalékkúpok közötti mélyebb fekvésű, vizenyős területeken a folyószabályozás előtt jelentős tőzegképződés zajlott. A tőzeg 20-250 cm vastagságban a mellékvölgyekben is előfordul, ahol kialakulásukhoz a patakok felduzzasztása is hozzájárult. A tőzeget sok helyen bányászták, amelyre a kisebb-nagyobb bányagödrök utalnak.

Domborzat, felszínformák

A terület döntő része a dombsági tájtypusba tartozik, ahol az átlagos tengerszint feletti magasság 128 és 180 m között változik. Dél-Külső-Somogyban 135-150 méter átlagos magasságú, viszonylag **sík löszhátak** jellemzők. A Kapos-völgy irányában enyhén lejtő hátaik között ÉÉNy-DDK-i irányban, egymással párhuzamosan lefutó, tágas, lapos eróziós völgyek (Perekaci-árok, Kis-Konda-patak völgye) húzódnak, amelyek a Kapos-völgybe hegyesszögben torkollanak be. A völgyégi és a zselici részek völgyekkel erősen felszabdalt **löszös dombságok**, amelyek a Kapos-völgyre meredek, eróziós és deráziós völgyekkel tagolt lejtőkkel ereszkednek le.

Az egyetlen síksági jellegű terület a Ny-K-i irányban húzódó Kapos-völgy, amely elválasztja egymástól a völgyhöz 15-20 méteres peremmel kapcsolódó külső-somogyi, és a merészebb formákat mutató zselici és völgyégi területeket. A **széles, lapos völgytalp** folyóvízi üledékekkel borított mély fekvésű részei a folyószabályozásokat megelőzően időszakosan vízzel borított, mocsaras területek voltak. A sík felszínek egyhangúságát csak helyenként törik meg az 5-6 méter magasra kiemelkedő teraszszigetecskék.

Talaj

A területet egykoron erdő és erdős-sztyepp jellegű vegetáció jellemezte, így a talajtakaróban a barna erdőtalajok uralkodnak. A művelés alá vont erdőtalajokban az utóbbi évszázadokban a mezőségi jellegű talajfolyamatok váltak uralkodóvá.

A löszös talajképző kőzeten kialakult talajokat kedvező mechanikai összetétel (lössfrakció 50-70%-os részesedése), nagyfokú porozitás, kitűnő vízáteresztő képesség, morzsalékos szerkezet, magas szénsavas mézstartalom (15-35%) és kedvező agyagásványos összetétel jellemzi. Mindezek következménye a térség talajainak **kiváló termékenysége** (a szántók átlagos aranykorona értéke 31,7 AK/ha).

Külső-Somogy nagyjából részben mezőgazdasági művelés alatt álló területeinek jellemző talajtípusai a **csernozjom barna erdőtalaj** és a **Raman-féle barna erdőtalaj**. Az előbbi talajtípus gyakran a Raman-féle barna erdőtalajból alakult át az erdőirtásokat követően utólagosan beindult csernozjom-képződés révén. A löszplatók sík felszínein kisebb foltokban **mészlepedékes csernozjom** jelenik meg. A Völgység és a Zselic jelenleg is erdővel borított területein a Raman-féle barna erdőtalaj az uralkodó talajtípus.

A Kapos-völgyben és a mellékpatakok völgytalpán **típusos réti talaj, lápos réti talaj, réti öntéstalaj** és **kotus láptalaj** fordulnak elő. Az ártéri üledékekből kiemelkedő kisebb homokterületeken **kovárványos barna erdőtalaj** és **humuszos homoktalaj** jelenik meg.

Víztani adottságok

A felszíni vizek tekintetében a terület a **Kapos** vízgyűjtő területéhez tartozik. A folyó közepes vízhozama Dombóvárnál 4,4 m³/s. A folyót a XIX. század második felében kezdődött folyószabályozási munkálatok során jórészt mesterséges mederbe terelték.

A Kapos legnagyobb mellékvízfolyásai az északi oldalon a **Perekaci-árok vízfolyása**, a **Kis-Konda-patak** és a **Szarvasdi-árok vízfolyása**, melyek közepes vízhozama 1-3 m³/s között változik. A város közigazgatási területének délkeleti részét keresztező, erősen szabályozott mellékvízfolyások, így a Sárádi-patak, a Baranya-csatorna és a Hábi-csatorna a Mecsek északi oldaláról lefolyó vizeket vezetik le a Kaposba.

A terület természetes eredetű állóvizekben szegény. Ennek ellensúlyozására az É-D-i irányú vízfolyások felduzzasztásával a völgytalpakon mesterséges eredetű **halastavakat** hoztak létre (Kiskondai-halastavak, Perekaci-tó stb.).

A térség felszín alatti vizekben szegény. A talajvíz felső szintje – a csapadék- és a domborzati viszonyok által meghatározva – a löszplatókon 8-10 méter, a lejtőkön 4-8 méter, a völgytalpakon 2-4 méter mélyen húzódik.

A rétegvizek a felső-pannon homokos rétegekben helyezkednek el, melyeket vízzáró agyagrétegek tagolnak. Az ivóvízellátás szempontjából fontos vízadó rétegek 70-275 m között helyezkednek el. A középső-triász dolomitrétegekben feltárt 54°-os nátrium-hidrogénkarbonátos **hévízre** települt a **gunarasi gyógyfürdő**. Az elmúlt években kivitelezett új fúrás során 57°-os vizet sikerült felszínre hozni. A hévíz alapú tájpotenciál optimális hasznosítása szükségessé tenné a túlfolyókon szabadon elfolyó hévizek és a medencék leeresztésével elfolyó meleg víz hasznosítását.

Növényzet

A terület természetes növényzetének legfontosabb jellegzetessége az illír és pannon flóra közötti átmenetiség. A balkáni jellegű flóraelemek legnagyobb számban a déli országhatár közelében fordulnak elő, kisebb számban azonban még a Dombóvár közigazgatási területén is megjelennek. A terület az **Illír flóratartomány** (Illyricum) **Előillír flóravidékéhez** (Praeillyricum) tartozik. A Kapostól É-ra fekvő területek a **Külső-Somogy flórajárás** (Kaposense), a DNy-i (Baranya-csatornától Ny-ra) a **Belső-Somogy flórajárás** (Somogyicum), a DK-i a **Mecsek flórajárás** (Sopianicum) része.

A természetes növénytakarót különböző erdőtársulások jellemezték. A Zselic legmagasabb pontjain **illír jellegű bükkösök**, kissé alacsonyabban illír gyertyános-kocsánytalan tölgyesek jelentek meg. Legfontosabb jellegzetességük a lombkoronaszintben előforduló ezüsthárs. Az eredeti erdőtársulások helyén már **nagyobb részt kultúrerdő** vannak, és a természetközeli állományok aránya alig néhány százalék.

Az alacsonyabb dombsági területeken az **ezüsthársas-cseres tölgyesek** voltak jellemzőek, melyeket azonban csaknem teljesen kiirtottak. Helyüket mezőgazdasági területek, döntően **szántók** foglalják el. Az „agrársivatag” egyhangúságát csak a vízfolyások völgyeinek vízparti ligetei szakítják meg.

A Kapos-völgyben a vízfolyások menti puhafás, **fűz-nyár ligeterdőt** a magasabb térszíneken keményfás, **tölgy-kőris-szil ligeterdők** váltották fel, a kisebb patakok mentén **égerligetek** fordultak elő. A természetközeli állományok területi kiterjedése ezen élőhelyek esetében is erősen lecsökkent, és helyüket döntően **rét** és **legelő**, valamint **erdészeti ültetvények** (nagyobb részben nemesnyarasok) foglalták el. A Kapos völgyének tőzeges területein az elmúlt években új tájhasználati formaként, s egyben tájkarakter elemként jelentek meg az **energiafüzesek**. A legnagyobb ültetvény a gödöllői Szent István Egyetem kísérleti telepeként működik. A kísérlet eredményeit az elkövetkező évek tapasztalatai alapján lehet majd értékelni.

Állatvilág

A terület állatvilágának legfontosabb jellegzetessége – a növényzethez hasonlóan – az illír és pannon fauna közötti átmenetiség. A természetközeli élőhelyek kis területi kiterjedése miatt az **eredeti állatvilág faj- és egyedszáma erősen lecsökkent**. Különösen igaz ez a nagyobb részben szántóföldi művelés alatt álló Külső-Somogy területére. Kisebb természetszerű élőhelyek találhatóak a Kapos-völgy ártéri területein, valamint az Észak-Zselic és a Völgység erdővel borított részein, melyek állatvilága a mezőgazdasági hasznosítás alatt álló részekhez képest gazdag.

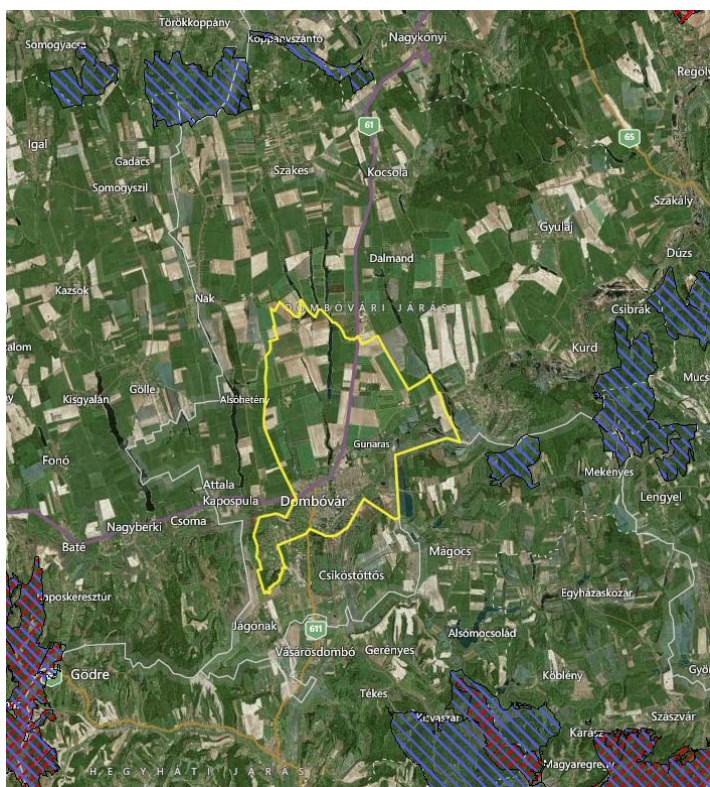
Az elmúlt években új jelenség – az ország más területeihez hasonlóan – az **aranyakál** (*Canis aureus*) megjelenése. A hazánk területéről korábban eltűnt, majd a Balkán felől az 1990-es évektől észak felé terjeszkedő faj első példányát a környéken 2009-ben lőtték meg. Az elmúlt években ugrásszerű az állomány bővülése, már azt is megfigyelték, hogy csoportosan vadászik.

1.2. A természetvédelem jelenlegi helyzete

1.2.1. Nemzetközi és országos szintű védelem

1.2.1.1. Natura 2000 területek

Dombóvár közigazgatási területén európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű, közismert nevén Natura 2000 területek nincsenek. A legközelebbi, az Élőhelyvédelmi Irányelv keretében kijelölt különleges természetmegőrzési területek északon a Koppány menti erdők és rétek, keleten a Mágocs és Nagyhajmás környéki erdők, délkeleten a Mecsek nagyobb összefüggő erdősségei, délnyugaton a Zselic erdőfede dombsági tájának központi része. A Mecsekben és a Zselicben ezekhez különleges madárvédelmi területek csatlakoznak.

NATURA 2000 TERÜLETEK
DOMBÓVÁR TÉRSÉGÉBEN

FORRÁS: [HTTP://NATURA2000.EEA.EUROPA.EU](http://NATURA2000.EEA.EUROPA.EU)

1.2.1.2. Országos jelentőségű védett természeti területek

Dombóvár közigazgatási területén országos jelentőségű védett természeti terület (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület) **nincs**. A működési területével érintett Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság új országos jelentőségű védett természeti terület előkészítését, kihirdetését nem tervezi.

1.2.1.3. Védett növény- és állatfajok

Dombóvár közigazgatási területén **több ritka, értékes növényfaj** fordul elő, amelyek a 13/2001. KöM rendelet alapján jogi védelem alatt állnak (faji védelem). A település közigazgatási területéről eddig leírt védett növényfajok listáját – ismert előfordulási helyekhez kötötten – az *1. melléklet* tartalmazza.

A védett növényfajok listája nagy valószínűséggel **erősen hiányos**. Az értékes vizes élőhelyek nagy területi kiterjedése miatt például feltűnő, hogy a vízhez kötődő védett növényfajokról csak egyetlen faj szerepel a listán.

Dombóvár közigazgatási területén **számos ritka, értékes állatfaj** fordul elő, amelyek – a növényfajokhoz hasonlóan – a 13/2001. KöM rendelet alapján jogi védelem alatt állnak. A település közigazgatási területéről eddig leírt védett és fokozottan védett állatfajok listáját – ismert előfordulási helyekhez, illetve élőhelyekhez kötötten – a *2-7. melléklet* tartalmazza.

A védett állatfajok listája – az általában jobban megkutatott gerincesek, különösen a madarak kivételével – nagy valószínűséggel **hiányos**, ami nem helyi sajátosság, hanem országosan is jellemző vonás.

1.2.1.4. Védett életközösségek

Az ökológiai folyamatokban betöltött fontos, nélkülözhetetlen szerepük miatt – a 13/2001. KöM rendelet alapján – jogi védelem alatt állnak a fészeképítő hangyafajok által épített fészkek (**hangyabolyok**).

A település közigazgatási területén lévő hangyabolyok előfordulási helyeire vonatkozóan **nem készült felmérés**. Több hangyaboly fordul elő a Gunarasfürdő melletti parkban.

1.2.1.5. „Ex lege” védett természeti területek és értékek

Országos szintű védelem alatt állnak –, és a Tvt. 28. § (4) bekezdése értelmében országos jelentőségű természetvédelmi területnek minősülnek – az „ex lege” védett értékek. A fejezet következő részében ezeket mutatjuk be részletesen, a valós jogi státusztól függetlenül.

Földvárak

A Tvt. alkalmazásában a földvár „olyan védelmi céllal létesített vonalas, vagy zárt alakzatú földmű, amely azonosíthatóan fennmaradt domborzati elemként történeti, kulturális örökségi, felszínalaktani, illetve tájképi értéket képvisel”.

Az „ex lege” védett földvárak listája –, amelyet a természetvédelemért felelős miniszter rendeletben fog közzétenni – még nem készült el.

„Ex lege” védett földvárak katasztere:

Szigeterdei középkori vár és lakótorony

Helyrajzi szám: 1882/3

GPS: N 46° 21,877' E 18° 8,085'

Tulajdoni helyzet: önkormányzati tulajdon

Természet- és műemlékvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Kapos-völgy egyik terasz-szigetén, a Szigeterdő DNy-i szélén álló vár és lakótorony a XIII. században épült. A fa- és téglapítményeket árok és földsánc övezte. Az erődítmény a XVI. században pusztult el egy tűzvész során. Az 1990-es években és 2000-ben végzett ásatások során egy 10 x 10 m alapterületű, 2,5 m falvastagságú, téglából készült lakótorony alapjait tárták fel. A torony építéséhez szükséges téglát helyben égették ki. A földbe mélyített tégláégető maradványait szintén megtalálták. A déli oldalán egy faszervezetű épület helyezkedett el, ezt azonban szinte nyom nélkül elpusztították az 1950-es évek végén egy ide épített épület építése során. A kiemelkedően valószínűleg már a vár építését megelőzően, a X-XI. században megtelepedett az ember, amire a feltárások során talált földbe mélyített ház és hulladékgyűjtők utalnak.

A LAKÓTORONY ÉS A SÁNC-ÁROK RENDSZER DÉLI SZAKASZA

Természet- és műemlékvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos jelentőségű kultúrtörténeti érték;
- országos jelentőségű régészeti érték.

Műemlékvédelmi státusz: A vár és környéke országos jelentőségű régészeti lelőhely, így környezete – az „ex lege” védelemmel párhuzamosan – a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény által kiemelt védelmet élvez. A vár országosan védett műemlék, míg a park teljes területe – a 2001. évi LXIV. törvény alapján – műemléki környezetnek minősül.

Hasznosítás: A 2003-2006 közötti időszakban helyreállított lakótoronyban galéria és helytörténeti kiállítás üzemel. Dombóvár Város Önkormányzata – az érintett szomszédos önkormányzatok együttműködésével – 2015-ben első alkalommal egy, a környező várakat összekötő túrát szervezett „Hat vár hat rád” címmel, hagyományteremtő céllal.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: A szükséges állagmegóvó munkálatokat folyamatosan elvégzik.

Állapot: Megfelelő.

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényező a szándékos rongálás.

Gólyavár

ld. 1.2.2. Helyi szintű védelem c. fejezet

Szarvasdi földvár

Helyrajzi szám: 0264/2 (részben)

GPS: N 46° 24,819' E 18° 12,777'

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természet- és műemlékvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

Kisméretű Árpád-kori földvár a Kapos-völgy északi oldalán meredeken emelkedő dombtetőn. A mintegy 30x20 méter alapterületű, lapos dombtetőt a XIII. században egy árokkal választották el a dombhát folytatásától. Részletes régészeti kutatása még nem történt meg.

Természet- és műemlékvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- regionális jelentőségű kultúrtörténeti érték;
- regionális jelentőségű régészeti érték.

Műemlékvédelmi státusz: A terület regionális jelentőségű régészeti lelőhelyként van nyilvántartva, így környezete – az „ex lege” védelemmel párhuzamosan – a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény által fokozott védelmet élvez.

*A FÖLDVÁR A KAPOSVÖLGY ÉSZAKI PEREMÉN
EMELKEDIK (FENT) – A VÁR A FENYVESSEL
BORÍTOTT MAGASLATON TALÁLHATÓ*

*MESTERSÉGESEN FORMÁLT DOMBOLDAL A
FÖLDVÁR DÉLI OLDALÁN (BALRA)*

Hasznosítás: Nem hasznosított. Dombóvár Város Önkormányzata – az érintett szomszédos önkormányzatok együttműködésével – 2015-ben első alkalommal egy, a környező várakat összekötő túrát szervezett „Hat vár hat rád” címmel, hagyományteremtő céllal.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: –

Állapot: Rossz. A területet fenyves erdő borítja, így kutathatósága, láthatósága és megközelíthetősége nem megfelelő. A meredek domboldal puha lösz kőzetébe számos rókalyuk mélyül, előterükben földhányásokkal, ami nehezíti az árok követhetőségét. Az objektum kutathatósága és oktatási, ismeretterjesztési hasznosíthatósága nem megfelelő.

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényező a fenyves tarvágással történő letermelése, ami felerősítheti az eróziós folyamatokat.

Források

A Tvt. előírása szerint egy forrás külön védetté nyilvánítási határozat nélkül védett, „ha vízhozama tartósan meghaladja az 5 liter/percet, akkor is, ha időszakosan elapad” (23. § 2. és 3. b).

A források kataszterét – döntően az 1950-80-as évek során elvégzett méréseik alapján – az Országos Vízügyi Főigazgatóság és a VITUKI Rt. Hidrológiai Intézete állította össze (OVF - VITUKI Rt. Hidrológiai Intézete, 1997). A listán Dombóvár közigazgatási területéről **nem szerepel forrás**.

Az „ex lege” védett források jogszabályi védelmét hivatalosan is biztosító miniszteri rendelet még nem készült el.

„Ex lege” védett források katasztere:

Nyergesi-forráscsoport

Helyrajzi szám: 0398/1

GPS: N 46° 20,310' E 18° 5,817'

Tulajdoni helyzet: a forrás magántulajdonban lévő területen fakad

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A forráscsoport együttes vízhozama nagy valószínűséggel meghaladja az 5 l/perc értéket⁷. A források egy része természetes fakadású, melyek előtt egy természetes felszíni mélyedésben az év jelentős részében kis vizes élőhely van. A források a Nyergesi-horgásztó vízutánpótlását biztosítják.

TERMÉSZETKÖZELI FORRÁSFAKADÁS A NYERGESBEN

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- vízhozama alapján országos jelentőségű víztani érték;
- értékes vizes élőhely;
- az értékes vizes élőhelyet képező Nyergesi-horgásztó vízutánpótlásának biztosítója.

⁷ A vízhozam pontos meghatározásához további mérések szükségesek.

Hasznosítás: Ivóvízként való hasznosításáról nincs információ, a vízminőségről való információ hiányában valószínűleg kevesen isszák. A Nyergesi-horgászto vízutánpótlásának biztosítójaként közvetetten hasznosított.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: 2015 nyarán az elmúlt évtizedekben Barátság-forrásként emlegetett forráság kifolyóját kitisztították, természetidegen jellegű foglalását átalakították. A forrás visszakapta régi nevét: *Mária-forrás*.

Állapot: A foglalt Mária-forrás állapota a legújabb beavatkozásoknak köszönhetően kiváló. A többi, természetes fakadású forráság előterében egy vizes élőhely alakult ki, amelyet a vaddisznók dagonyának használnak. Vízhozama az 1980-90-es évek száraz periódusa következtében – az országszerte tapasztaltakhoz hasonlóan – jelentősen csökkent, az elmúlt években erősen ingadozó. A víz minőségéről nincs információ.

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az éghajlat szárazodása. Potenciális veszélyt jelenthet – a környék turisztikai fejlesztéséhez kapcsolódóan – a jelenleg még nem foglalt források nem természetközeli módszerekkel történő foglalása.

A város közigazgatási területén lévő többi forrás vízhozama alapján nem minősül „ex lege” védettnek. Ezeket a forrásokat az egyes védett és védelemre tervezett területek bemutatásánál ismertetjük.

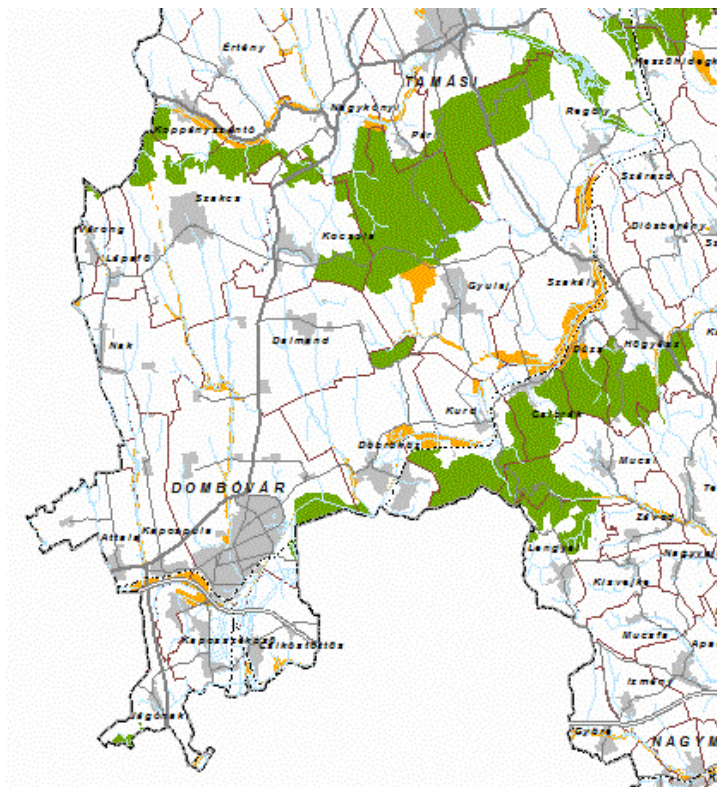
Barlangok, lápok, szikes tavak, kunhalmok

Dombóvár közigazgatási területéről az országos nyilvántartásokban nem szerepel barlang, láp, szikes tó és kunhalmok.

1.2.1.6. Az Országos Ökológiai Hálózat térségi és helyi szintű elemei, természeti területek

Az ökológiai hálózat a nagy kiterjedésű, összefüggő természetes és természetközeli területek (magterületek) és az azokat összekötő, ökológiai kapcsolatukat biztosító folyosók rendszere. Az ökológiai kapcsolatok biztosításában általában jelentős szerepet játszanak a vízfolyások és az azokhoz kapcsolódó vízparti ligetek.

Az Országos Ökológiai Hálózat – a természetvédelemért felelős minisztérium központi nyilvántartása alapján – a 2003. évi XXVI. törvénnyel elfogadott Országos Területrendezési Tervben (OTrT) került lehatárolásra. Ennek övezeti „alábontását” (magterület, ökológiai folyosó, pufferterület) és pontosítását tartalmazza Tolna megye Területrendezési Terve, amelyet a Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése a 4/2012. (II. 17.) önkormányzati rendeletével fogadott el. További pontosítást tartalmaz Dombóvár Város Településrendezési Terve.

AZ ORSZÁGOS ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT
DOMBÓVÁR TÉRSÉGÉBEN

FORRÁS:
[HTTP://GIS.TEIR.HU/RENDEZES_TOLNA_TRT_OV](http://gis.teir.hu/RENDEZES_TOLNA_TRT_OV)

Dombóvár és térsége a mezőgazdaság számára igen kedvező természeti adottságokkal rendelkezik. Kistérségi szinten a mezőgazdasági területek aránya 79,6%-a, amely országos összehasonlításban kiemelkedően magas érték. Ebben az emberi tevékenységekkel jellemezhető „agrársivatagban” a **természetes és természetközeli állapotú élőhelyek csak foltokban jelennek meg, többé-kevésbé degradálódva és egymástól nagymértékben izolálódva.**

Az Országos Ökológiai Hálózat legértékesebb részét képező összefüggő természetes élőhely komplex Dombóvár közigazgatási területén csak egy kisebb foltban fordul elő: keleten a **Gunaras környéki erdők** tartoznak az ökológiai hálózat **magterületébe**. A település tágabb környezetében északon a Koppány-völgy déli peremi dombosorának erdeit és rétjeit, valamint a Gyulaji-erdőt, keleten a Tolnai-Hegyhát erdőségeit, délkeleten a Völgység és a Mecsek erdőségei, délnyugaton a zselici erdőket sorolják ebbe a kategóriába. A város közigazgatási területén **ökológiai folyosóként** tartják nyilván a **Kis-Konda-patak völgye külterületi szakasza mentén lévő mozaikos élőhelyeket**, valamint a **Kapos menti réteket**.

Mivel Dombóvár közigazgatási területén nagyobb kiterjedésű (több száz hektáros), országos jelentőségű élőhelyek nincsenek, a **térség szerepe az országos szintű ökológiai hálózatban az, hogy ökológiai folyosók révén elősegítse az É-i (Koppány mente, Gyulaji-erdő) és a D-i (Kapos-völgy, Zselic, Völgység) nagyobb, összefüggő, természetszerű állapotú magterületek közötti ökológiai kapcsolatok megteremtését.** Ez egyrészt megszakítás nélküli, folyamatos folyosók biztosíthatják, másrészt olyan kisebb, természetszerű foltok segíthetik elő, amelyek az élőlények számára egymástól elérhető távolságban vannak („lépőkövek”).

Az ökológiai kapcsolatok tényleges működését nehezíti, hogy az elmúlt évtizedekben a szántóföldek között lévő, kis kiterjedésű, természetközeli állapotú élőhelyek (mezsgyék, vizenyős mélyedések nádasai stb.) –, amelyek „lépőkövekként” funkcionálhatnának – nagyjából áldozatul estek az iparszerű mezőgazdasági termelésnek. „Lépőkövek” hiányában az ökológiai kapcsolatok megteremtésében, biztosításában **kiemelkedő szerepe van az É-D-i irányú vízfolyások, elsősorban a Kis-Konda-patak menti természetközeli állapotú ligeteknek, gyepeknek**, amelyek – különböző jellegű tájak közötti összeköttetést teremtve – **regionális szintű ökológiai folyosót** képeznek.

1.2.1.6.1. A Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosó

Térségi jelentősége miatt a Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosót részletesen mutatjuk be.

Állapot

Az ökológiai folyosók szerepüket csak abban az esetben tudják eredményesen betölteni, ha megfelelő állapotban vannak. Az állapotot a növénytakaró minősége (fajösszetétele, kora stb.), valamint a folyosó folytonossága, ill. megszakítottsága határozza meg.

A Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosó két jól elkülöníthető szakaszra oszlik: felső szakaszán, a település külterületén intenzív hasznosítású szántók között húzódik, míg D-i folytatásában Dombóvár belterületén halad keresztül. A patak menti zöldfelület állapota a két területen jelentősen eltér, ezért a következőkben külön tárgyaljuk.

Külterületi szakaszok

A külterületi szakaszokon a vizenyős völgytalpat **döntően természetközeli élőhelyek** jellemzik. A vízfolyás mentén fűz- és nyárligetek (Á-NÉR kód: J4), kisebb foltokban égerligetek (J5), a tavak, kisebb állandó kiöntések partján zárt nádasok és gyékényesek (B1), az alacsonyan fekvő, tavasszal víz borította részeken nem zsombékoló magassárrétek (B5), magaskórósok (D5), bokorfüzesek (J3) húzódnak.

A völgy állandó vízhatástól mentes részein erősebb az emberi hatás, így itt nagyobb területen fordulnak elő **féltermészetes bolygatott és gyomos élőhelyek**. A perekaci mezőgazdasági telephely közelében lévő domb- és hegyvidéki gyomos üde gyepek (O8), valamint a völgyoldal domb- és hegyvidéki gyomos száraz gyepei (O7) döntően mesterséges hatásra alakultak ki. A töltés mentén taposott gyomnövényzet (O13) jellemző.

A növényzet állapota mellett az ökológiai kapcsolatok működésének jelentős meghatározója a **folyosó szélessége**, amely a külterületi részen **jellemzően 200-250 m**. Az ökológiai kapcsolatok zavartalan működését veszélyezteti, hogy a folyosó – az intenzív szántóföldi hasznosítás területfoglalása miatt – **több helyen jelentősen elkeskenyedett**. Az intenzív szántók, illetve a vízfolyások, és az azok felduzzasztásával létrehozott halastavak között **helyenként csak 15-20 m széles növénysovány** húzódik.

Kedvező vonás, hogy a folyosó többé-kevésbé **folyamatos jellegű**, jelentősebb elválasztó hatással bíró **ökológiai gátak nincsenek**.

Összességében a külterületi szakaszokon – a belterületi részekhez képest – **kedvező ökológiai állapot** jellemző. Ugyanakkor **komoly problémát jelent az özönnövények terjeszkedése**, s ez a helyzet – intenzív természetvédelmi kezelési munkálatok kivitelezése nélkül – várhatóan tovább fog romlani.

Az elmúlt évtizedben az ökológiai folyosó külterületi szakaszának állapotában **lényegi minőségjavulás nem következett be**. Ez döntően annak tudható be, hogy a környező mezőgazdasági területek magántulajdonban vannak, ugyanakkor sem az országos, sem a térségi, sem a helyi szervezetek nem rendelkeznek megfelelő eszközrendszerrel a Dombóvár Város Természetvédelmi Alapterve 2004-2009 által törekvésként megfogalmazott, a környezeti állapot javulását célzó intézkedések megvalósítására.

Belterületi szakasz

A patak belterületi szakasza mentén a vízkísérő természetes puha- és keményfás ligeterdők teljesen hiányoznak. Helyüket szabályos hálózatban **telepített erdészeti faültetvények**, döntően nemes nyárasok (S2) foglalták el. A völgytalpon kisebb foltban fehér füzes (S3), a 61. számú főúttól D-re a völgyoldalban kis lucfenyves (S5) fordul elő. Ezeknek a nemesített és tájidegen fajokból álló állományoknak az ökológiai szerepe nagyságrendekkel kisebb, mint a területen honos fajokból álló erdőké.

A faültetvények között kisebb foltokban **féltermészetes bolygatott és gyomos élőhelyek** jelennek meg. A völgytalp vizenyős részein jellegtelen és másodlagos mocsarak és sásosok (O1) fordulnak elő, a töltés mentén és a Kórházi-tó környékén taposott gyomnövényzet (O13) jellemző.

Természetközeli élőhelyeket a **kisebb foltokban** előforduló égerligetek (J5) és bokorfüzesek (J3) képviselnek.

A folyosó szélessége 50-300 méter között változik, **jellemző szélessége 150-200 m**. A növényzet degradáltsága mellett az ökológiai kapcsolatok zavartalan működését jelentős mértékben akadályozza az is, hogy a **folyosó több helyen jelentősen összeszűkül**. A 61. számú főúttól D-re az Unió ipartelep „ékelődik be” a patak menti zöldfelületbe. A patak D-i szakaszán, a torkolat előtti részen a környező ipari és vasúti telephelyek között a patak menti zöldsáv mindössze 15-20 m széles.

A mindössze 2 km hosszú szakaszon a folyosót **négy közút és egy vasútvonal keresztezi**, amelyek alatt csak a patak átvezetése biztosított, szűk átereszekben. Ebből következően a közlekedési útvonalak az élővilág számára **ökológiai gátakat** képeznek.

A fenti kedvezőtlen folyamatok hazánk szinte minden élővízfolyás menti ökológiai folyosója esetében előfordulnak, hiszen a vízfolyások mentén jellemzően települések jöttek létre, a vízfolyásokat és a vízparti ligeteket közlekedési utak keresztezik.

Összességében már önmagában az a tény, hogy a Kis-Konda-patak teljes szakasza mentén megmaradt egy többé-kevésbé folyamatos jellegű ökológiai folyosó, amely a zavaró tényezők ellenére valószínűsíthetően működik, **országos szinten is igen ritka adottság**, amelynek **megőrzése kiemelkedő fontosságú**.

Az ökológiai folyosó belterületi szakaszának állapotában **lényegi minőségi javulást eredményezhet az az élőhely-rehabilitációs munka, amelynek KEOP pályázat keretében finanszírozott kivitelezési szakasza 2013-2014-ben zajlott**. A végrehajtott tevékenységeket az „1.4.2. Természetvédelmi programok, intézkedések – kezelés, fejlesztés” című fejezetben mutatjuk be részletesen.

Veszélyeztető tényezők

A környező területek intenzív hasznosítása következtében a Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosó zavartalan működését szinte teljes szakaszán számos tényező akadályozza, melyek a külterületi és belterületi szakaszon különbözőek.

Külterületi szakaszok

A külterületi szakaszon a folyosót alkotó növényzetet és a patakot a legnagyobb mértékű környezetterhelés a környező, magasabb fekvésű területek intenzív hasznosítású szántóföldjeiről **le mosódó agrokemikáliák** révén éri. Ennek mértéke különösen azért jelentős, mert az intenzív szántók, illetve a vízfolyások, és az azok felduzzasztásával létrehozott tavak között helyenként igen keskeny, mindössze 15-20 m széles a szűrő szerepet betöltő növényzav.

További terhelést jelentenek az **engedély nélküli hulladéklerakatok**, amelyek legnagyobb számban a 61. számú főúttól É-ra fekvő szakaszon fordulnak elő. A hulladék döntő része építési törmelék, amely közé azonban jellemzően kommunális hulladék is került. A helyzet az elmúlt években a völgy védetté nyilvánításának és a rendszeres használatnak köszönhetően javult, de még további feladatok vannak, különösen a szemléletformálás terén.

A Tüskei-horgásztónál az intenzív hasznosítás miatt nem elhanyagolható a szervesanyag- és egyéb terhelés, amely részben az **üdülőtelep csatornázatlanságából**, részben a **bevetésekből** ered. A nagymértékű terhelések következtében a **tó továbbra is gyors ütemben eutrofizálódik**, a hasznosítást biztosító állapot fenntartása időről időre intenzív beavatkozást tesz szükségessé.

Belterületi szakasz

A város belterületén az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése ellen hatnak a **lakó-, az ipari és a közlekedési területek felől érkező terhelések**. Habár a szennyvízcsatorna-hálózat az elmúlt évtizedben a város nagy részén kiépült, a korábban használt, jellemzően nem szigetelt egyedi közműpótló berendezések felől feltehetően még ma is éri terhelés a patakot. A völgyet keresztező közlekedési utakról és a közlekedéshez kapcsolódó egyéb infrastruktúra elemek (pl. benzinkutak) területéről elvezetésre kerülő szennyezett csapadékvíz jellemzően már csak alkalmanként kerül be a patakba.

A patak menti zöldterületeket a városlakók egy része – a szervezett hulladékgyűjtés ellenére – **illegális hulladék-elhelyezésre** használja. A rövid szakaszon több kisebb engedély nélküli hulladéklerakat van. A hulladék döntő része építési törmelék, amely közé azonban jellemzően kommunális hulladék is került. A háztartási hulladék illegális lerakása az elmúlt években jelentősen visszaesett, míg az építési törmelék lerakása gyakorlatilag megszűnt. Ebben fontos szerepet játszott az a KEOP pályázat keretében finanszírozott, 2013-2014-ben kivitelezett élőhely-rehabilitációs projekt, amelynek egyik eleme a völgy városi szakasza déli részének hulladéktól való megtisztítását célozta

(részletesen lásd: „1.4.2. Természetvédelmi programok, intézkedések – kezelés, fejlesztés” című fejezet).

A völgy mentén települt ipari üzemekben folyó tevékenység a **nem megfelelő technológiai fegyelem** miatt feltételezhetően nem elhanyagolható mértékű tényleges és potenciális terhelést jelent, különös tekintettel a havária jellegű szennyezésekre.

A fenti környezetterhelő tényezők jelentős mértékben **akadályozzák az ökológiai folyosó zavartalan működését, veszélyeztetik természetközeli élőhelyeit és egyedi természeti értékeit.**

1.2.2. Helyi szintű védelem

1.2.2.1. Helyi jelentőségű védett természeti területek és értékek

Történeti közelítésben a város közigazgatási területén helyi szintű védett természeti területek kijelölésére, kihirdetésére három lépcsőben került sor, melyek a következők:

1. A *rendszerváltás előtt, 1976-ban kapott megyei szintű védeltséget a Szigeterdő, a Gólyavár és az Újdombóvári vadgesztenye fasor.* Ezek a természeti területek és értékek a rendszerváltást követően – a jogszabályi változásokból adódóan – zavaros jogi státuszba kerültek. A megyei védeltség megszűnését követően a korábban megyei védeltséget élvező védett természeti területek közül a Szigeterdő és az Újdombóvári vadgesztenye fasor védeltségének tényét – a Tolna megyei Tanács megszűnését követően – 1992-ben önkormányzati határozatban (214/1992) erősítette meg a képviselő-testület. A Gólyavár védeltségéről nem született határozat. Helyi szintű védelmüket végül Dombóvár Város Önkormányzata Képviselő-testülete 2004-ben a Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelettel (5. §) megerősítette.

2. Új helyi szintű védett természeti területek és értékek kihirdetésére került sor *2004-ben*, amikor – Dombóvár Város Természetvédelmi Alapterve 2004-2009 alapján – Dombóvár Város Önkormányzata Képviselő-testülete elfogadta a *Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendeletet.* A rendelet a három megyei védeltséget élvező objektum jogi védeltségének megerősítése mellett további 6 természeti területet (**Kis-Konda-patak völgye, Bontovai-tó, Nyerges-erdő és -horgásztó, Tüskei tölgyes maradványerdő, Dombóvári „tűzlepkés-rétek” és Gunarasi tölgyes maradványerdő**), valamint 13 természeti értéket (**fákat, fasorokat**) nyilvánított helyi védetté.

3. Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet módosításával *2007-ben* kapott helyi szintű jogi védelmet a **Gunaras parkerdő természetvédelmi terület** (beiktatta a 11/2007.(II.22.) R.).

Dombóvár közigazgatási területén összességében – a védett fák, fasorok nélkül – **695,2 hektár** áll helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt, ami a település teljes közigazgatási területének mintegy **8,9%-a**.

A helyi szintű védett természeti területeket és értékeket az alábbiakban mutatjuk be.

Szigeterdő természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve (jogszába száma): 1976 (43.051/1976);
védetség megerősítése: 2004
(10/2004. önkormányzati rendelet)

Terület: 4,8 ha

Helyrajzi szám: 1882/3

GPS: N 46° 21,929' E 18° 8,106'

Tulajdoni helyzet:

önkormányzati tulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Szigeterdő a környéken nagyjából kiirtott síkvidéki tölgyes-juharos-kőrises növénytakarság természetközeli állapotú maradványfoltja. Az idős (70-150 éves) kocsányos tölgyekből (*Quercus robur*), mezei juharokból (*Acer campestre*) és magas kőrisekből (*Fraxinus excelsior*) álló erdőréssz számos növény- és állatfaj számára biztosít élőhelyet. Madárfaunája igen gazdag: a rendszeresen költő fajok száma 18, az alkalmi költőké 13, a megfigyelt téli vendégek száma 9. Az idős fák természetes üregeiben és a kihelyezett költőládákban több ritka, védett madárfa is költ, mint például az erdei fülesbagoly (*Asio otus*), a macskabagoly (*Strix aluco*) és a füles kuvik (*Otus scops*). Táplálkozásként és őszi-téli madárvendégként olyan ritka madárfaakkal találkozhatunk, mint például a csonttollú (*Bombycilla garrulus*), a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*), a léprigó (*Turdus viscivorus*), a kis és a kormos légykapó (*Ficedula parva* és *F. hypoleuca*), a kerti geze (*Hippolais icterina*), a búbos banka (*Upupa epops*), a berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*), a zöld küllő (*Picus viridis*) és a fekete harkály (*Dryocopus martius*). Ritka, védett emlősök is előfordulnak, mint például a mókus (*Sciurus vulgaris*) és a keleti sün (*Erinaceus concolor*).

A természetközeli erdőréssz mellett a későbbiekben egy angolkertet alakítottak ki. A parkban díszcserjék (magyal – *Ilex aquifolium*, hóbogyó – *Symphoricarpos orbiculatus*, hibiszkusz – *Hybiscus syriacus*, fagyal – *Ligustrum vulgare*), örökzöld és lombhullató díszfák (pl. tiszafa – *Taxus baccata*, japánakác – *Sophora japonica*, páfrányfenyő – *Ginkgo biloba*, liliumfa – *Magnolia kobus*, tulipánfa – *Liriodendron tulipifera*) egyaránt előfordulnak.

A park DNy-i szélén állnak egy középkori vár és lakótorony maradványai (részletesen ld. 1.2.2. „Ex lege” védett természeti értékek c. fejezet). A vár és környéke országos jelentőségű régészeti lelőhely.

A parkban kapott helyett Horvay János 1848-as első független magyar kormányt ábrázoló szoborcsoportja, amely 1951-ig a Parlament előtti téren állt⁸. A politikai okokból eltávolított szobrokat 1972-73-ban állították fel Dombóváron. A szoborcsoport és a vár országosan védett műemlék.

A park a Kapos-völgy egyik terasz-szigetén helyezkedik el, amely egy korábban nagyobb kiterjedésű terasz felszabdalódásával keletkezett. A város területén, illetve a Kapos jelenlegi árterén több teraszsziget is található. Ezek közül a szigeterdei a legnagyobb méretű és legkevésbé erodálódott, így típusossága következtében helyi szintű felszínalaktani értéket jelent.

A SZOBORCSOPORT KÖZPONTI EGYSÉGE ÉS KÖRNYEZETE

A PARK TERMÉSZETSZERŰ RÉSZE

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos jelentőségű kultúrtörténeti értékek;
- helyi jelentőségű növénytani (dendrológiai), állattani és felszínalaktani értékek;
- helyi jelentőségű településképi elem.

Jogi helyzet: A természetvédelmi oltalom, a régészeti és műemléki védelem helyzete rendezett. A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény alapján a vár és környéke országos jelentőségű régészeti lelőhelyként kiemelt védelmet élvez, a szoborcsoport és a vár országosan védett műemlék, míg a park teljes területe műemléki környezetnek minősül.

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült. A parkra 2015 tavaszán az önkormányzat megbízásából Török Péter tájépítész vezetésével fejlesztési terv készült.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: A cserjeszintet az 1990-es évek elején – közbiztonsági okokból – szinte teljesen kiirtották, ami jelentősen csökkentette a természetszerű jelleget és az élőhelyi szerepet. Jelenleg a parkban rendszeresen elvégzik a legszükségesebb fenntartási munkálatokat, az előregedett fák pótlása azonban nem rendszeres. A parkban a Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Csoportja

⁸ A szoborcsoport újonnan elkészített másolatát 2015-ben avatták újra a budapesti Kossuth téren.

fészekodúkat helyezett ki, a madarak és a denevérek fészkelésének elősegítésére. A park természeti és kultúrtörténeti jelentősége tájékoztató táblákon kerül bemutatásra.

Hasznosítás: A közpark a város lakóinak kedvelt pihenőhelye.

Állapot: A rendszerváltást követő időszakban a park kezelése nem egységes szempontok alapján történt, így annak állapota kertépítészeti szempontból leromlott. A gazdag élővilág szemléletesen jelzi a természetközeli állapotot, habár a természetközeli jelleget csökkentti, hogy a cserjeszintet – közbiztonsági okokból – szinte teljesen kiirtották.

Veszélyeztető tényezők: Az idős kocsányos tölgyeket az alacsony talajvízszint aktuálisan veszélyezteti, amely probléma megoldását nehezíti, hogy a park lakóházak és egyéb épületek közé ékelődik. A park épített elemeinek potenciális veszélyeztető tényezője a szándékos rongálás.

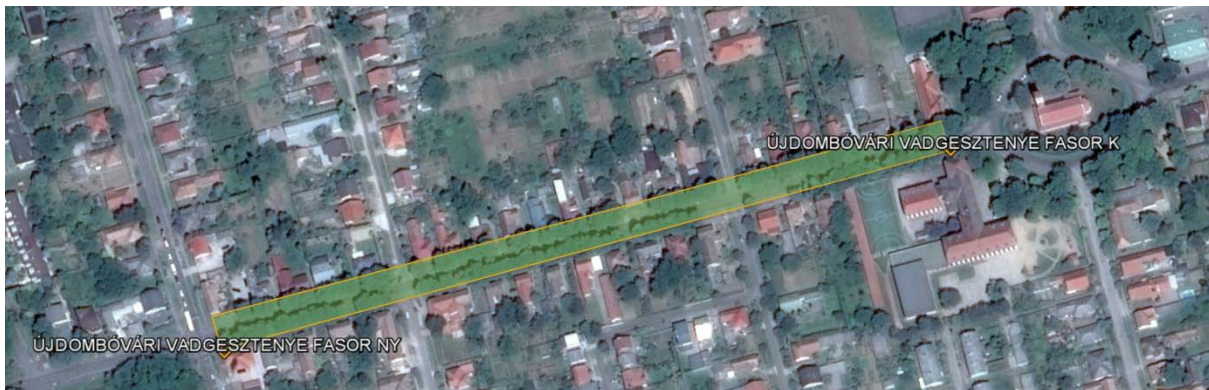
Újdombóvári vadgesztenye fasor

Terület: –

Védetté nyilvánítás éve (jogsabály száma): 1976 (43.050/1976); védettség megerősítése: 2004 (10/2004. önkormányzati rendelet)

Helyrajzi szám: 3368

GPS: N 46° 23,000' E 18° 9,038' (K-i végpont)
N 46° 22,934' E 18° 8,696' (Ny-i végpont)

Tulajdoni helyzet: önkormányzati tulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) fasor az újdombóvári Fő út római katolikus templomig tartó szakaszát szegélyezi mindkét oldalon, mintegy fél kilométer hosszúságban. Az állomány kora 80-90 év. Az összesen 114 db egyed jellemző magassága 10-12 m, törzsátmérőjük 50-70 cm, lombkorona-átmérőjük 6-8 m. Az utóbbi évtizedekben országsszerte jelentősen csökkent a városi ártalmakat nehezen viselő, lassú növekedésű vadgesztenyéből álló fasorok száma.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi jelentőségű növényteni (dendrológiai) érték;
- helyi jelentőségű településképi elem.

Jogi helyzet: A természetvédelmi oltalom helyzete rendezett.

A VADGESZTENYE FASOR AZ
ÚJDOMBÓVÁRI FŐ ÚT KÉT
OLDALÁT SZEGÉLYEZI

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: A fason rendszeresen végeznek aknázómolyirtást: permeteznek, és a lehullott leveleket minden ősszel összegyűjtik, majd elszállítják.

Hasznosítás: –

Állapot: Megfelelő. Az elmúlt években elvégzett vizsgálat szerint a faegyedek többsége jó állapotban van, néhány egyed esetében azonban kivágás, pótlás szükséges.

Veszélyeztető tényezők: A fador állapotát az aknázómoly (*Cameraria ohridella*) évi három-négy rajzása és a gépjárműforgalom okozta légszennyezés aktuálisan veszélyezteti.

Gólyavár természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve
(jogszába száma): ismeretlen⁹;
védetség megerősítése: 2004
(10/2004. önkormányzati
rendelet)

Terület: 3,1 ha

Helyrajzi szám: 0350, 0351/1,
0352, 0353/1 (részben) ¹⁰

GPS: N 46° 21,836' E 18° 7,354'

Tulajdoni helyzet:
önkormányzati tulajdon

Természet- és műemlékvédelmi jelentőség rövid bemutatása: A Kapos-völgy egyik terasz-szigetén valószínűleg a tatárjárás után épült a vár. Első ismert írásos emléke az Árpád-ház kihalását követő időkből származik, ekkor a Vencel-párti Henrik bán szerezte meg. Károly Róbert hatalmának megszilárdítása után az egykori királyi javakat visszavette és a vár 1326-ban csere útján a Csák nemzetség birtokába került. Az új birtokos család a helynév alapján Dombainak nevezte magát. Dombay János halála után felesége, Werbőczy Örzse révén a vár Werbőczy Imre birtokába került. A várban tartózkodott 1537-ben Tinódi Lantos Sebestyén, itt írta meg „Jázon és Medea” című széphistóriáját. A török az 1543-44. évi hadjáratban elfoglalta a várat. Itt rendezték be a budai pasalik koppányi szandzsájkjának egyik központját, a török állandó katonaságot tartott benne. A vár környékét 1683-ban a Bécs alól menekülő Ali Musztafa csapatai felperzselték. A várat a XIV-XVII. században patkó alakban település övezte, amelyről egyes kutatók azt feltételezik, hogy Dombóvár település őse, a középkori Dombó, ahol templom is állt. Részletes régészeti kutatása 2015 tavaszán az önkormányzat megbízásából megkezdődött.¹¹

Az egyik falrészlet tetején korábban rendszeresen fészkelte és költött egy fehér gólya (*Ciconia ciconia*) pár.

⁹ A védetség tényéről mindössze a Tolna Megyei Vagyonátadó Bizottság levelét sikerült fellelni, amelyben 1992-ben önkormányzati tulajdonba adásra ajánlotta fel a korábban megyei szinten védett természeti területet.

¹⁰ A hatályos rendelethez képest aktualizált lista.

¹¹ A vár történetének leírása a 2015. évi kutatások legújabb eredményeit tükrözi, ami azonban az elkövetkező években a kutatások folytatásával változhat.

A GÓLYAVÁR MEGMARADT FALRÉSZEI (2015)

Természet- és műemlékvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos jelentőségű kultúrtörténeti érték
- országos jelentőségű régészeti érték
- fokozottan védett állatfaj (fehér gólya) fészkelőhelye

Jogi helyzet: A természetvédelmi oltalom helyzete rendezett. Az „ex lege” védelem – a jogi védelemhez szükséges hatósági határozat hiányában – még nem hatályos. A régészeti és műemléki védelem helyzete rendezett. A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény alapján a vár és környéke országos jelentőségű régészeti lelőhelyként kiemelt védelmet élvez, a vár országosan védett műemlék, míg a körülötte lévő terület műemléki környezetnek minősül. A vár helyi műemléki védelem alatt áll.

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: A vár kultúrtörténeti jelentősége tájékoztató táblán kerül bemutatásra. A fehér gólya ismételt fészkelését az egyik falszakasz tetején fészektartó kosár segíti. A természetvédelmi kezelés részeként 2015-ben megkezdődött a terület részletes régészeti feltárása.

Hasznosítás: A várrom tövében lakóház áll, a körülötte fekvő területrész hobbykertként hasznosított.

Állapot: Rossz. A várnak már csak néhány omladozó fala maradt meg. Környezete – a rossz állapotú lakóházzal és a konyhakertekkel – a kultúrtörténeti emlékhöz méltatlan.

Veszélyeztető tényezők: Esztétikai szempontból aktuális veszélyeztető a kultúrtörténeti emlék közvetlen környezetében folyó kertművelés. Potenciális veszélyeztető tényező a vár közvetlen környezetében új építmények megjelenése, ami esztétikailag és a rálátás szempontjából sem kívánatos.

Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve (jogszába száma):

2004 (10/2004. önkormányzati rendelet)

Terület: 388,6 ha ¹²

Helyrajzi szám:

036/1, 036/2, 039/15, 039/16, 042/1, 042/2, 043, 046, 047, 048/1, 049, 051, 052, 053, 054, 058, 062, 063, 064, 065, 0121, 0122, 0124, 0125, 0132, 0133, 0134, 0146/2, 0148, 0158, 0161, 0162, 0163, 0164, 0166, 0169, 0170, 0171, 0173, 0174, 0175, 0176, 0187, 0188, 0189, 0190, 0191, 0192, 0193, 0194/2, 0199, 0200, 0201, 0204, 1977, 1979/1, 2046, 2047, 2049/1, 2049/2, 2162, 2169/3, 2169/4, 2873/6, 2873/9, 2873/10, 2875/2, 2876/1, 2876/2, 2877, 2878/6, 2889, 2892, 2893/1, 2893/2, 2894/5, 2913/1, 2913/2, 2913/3, 2914, 2915/1, 2915/2, 2915/3, 2916/1, 2916/2, 2917, 2918, 2919, 2921, 2922, 2923, 4641/2, 4647 ¹³

GPS:

N 46° 27,644' - E 18° 8,444'

(a TT É-i pontja),

N 46° 25,493' - E 18° 8,295'

(Kiskondai-halastavak D-i gátja),

N 46° 23,636' - E 18° 8,286'

(belterületi szakasz súlyponti koordinátája),

N 46° 22,582' - E 18° 8,695'

(a TT D-i pontja)

Tulajdoni helyzet:

állami tulajdon, önkormányzati tulajdon és magántulajdonosok

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A tőzégbányászat által létrehozott mélyedésekben, a Kis-Konda-patak felduzzasztásával létrehozott Tüskei-horgásztó és Kiskondai-halastavak környékén változatos, mozaikos jellegű, természetközeli állapotú vizes élőhelyek, vízparti ligetek helyezkednek el.

¹² A hatályos rendelethez képest pontosított adat.

¹³ A hatályos rendelethez képest aktualizált lista.

Természetvédelmi szempontból kiemelten értékes élőhelyek a Perekaci-árok befolyójánál kialakult tőzegláp és láprét, valamint a völgy külterületi szakaszának nyugati oldalán, egy kisebb oldalvölgyben fakadó vizekhez kapcsolódóan létrejött zombéksásos.

A változatos terület számos ritka, védett faj számára biztosít élőhelyet és táplálkozóterületet (*ld. 2. melléklet*). A vizes élőhelyi jellegből adódóan különösen kételtű- és hullófaunája értékes. Az emlősök közül kiemelkedő a fokozottan védett vidra (*Lutra lutra*) előfordulása. A völgyben 1980 óta folyik madárgyűrés és vonuláskutatás, így a madárfaunára vonatkozóan részletes adatok állnak rendelkezésre. A megfigyelt fajok száma 204, amelyek között 167 ritka, védett madárfaj is előfordul, mint például a réti sas (*Haliaeetus albicilla*), a nagy kócsag (*Egretta alba*), a kis kócsag (*Egretta garzetta*), a bölömbika (*Botaurus stellaris*), a fekete gólya (*Ciconia nigra*) és a fehér gólya (*Ciconia ciconia*). A belterületi szakasz kis vízfelületei olyan áttelelő madarak kedvelt pihenőhelye, mint például a guvat (*Rallus aquaticus*) és a vízityúk (*Gallinula chloropus*). Kóborlóként figyeltek már meg békászó sast (*Aquila pomarina*), halászsast (*Pandion haliaetus*) és vándorsólymot (*Falco peregrinus*) is. A kételtűek 16 hazai képviselőjéből 11 faj előfordulása bizonyított. Több ezres példányszámú a kecskebéka (*Pelophylax kl. esculentus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), a kis tavibéka (*Pelophylax lessonae*) és tavi béka (*Pelophylax rudibondus*), és előfordul a barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*), valamint a pettyes gőte (*Triturus vulgaris* vagy *Lissotriton vulgaris*) és a tarajos gőte (*Triturus cristatus*) is. A hulló közül jelentős a vízisikló (*Natrix natrix*), kockás sikló (*Natrix tessellata*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*) és a fűrgye gyík (*Lacerta agilis*) állománya is, és bizonyított a lábatlan gyík vagy törékeny kuszma (*Anguis fragilis*) és a rézsikló (*Coronella austriaca*) jelenléte is. A természetvédelmi területen előforduló védett állatfajok listáját a *2. melléklet* tartalmazza.

Az ártéri ligetekben helyenként terebélyes, idős tölgyek – például a völgy keleti oldalán, az „öreg tölgyről” elnevezett forrás közelében álló hatalmas kocsányos tölgy (törzskerület: 433 cm) – őrzik az eredeti erdei társulások emlékét.

A patak völgy különleges természeti képződményei és egyben kultúrtörténeti emlékei a források, kutak. A patak völgy keleti oldalán az *Öreg fűz-forrás* és a *Kétágú-forrás*, a nyugati oldalon a *DÖPTE-forrás* és az *Öreg tölgy-forrás* ismert. Ezek közül a Kétágú-forrás és az Öreg tölgy-forrás természetes fakadású, a másik kettő vízfakadás esetében kút mélyítésével tették elérhetővé a felszín alatti vizeket. Egykor fontos szerepet töltek be a völgy mentén elhelyezkedő mezőgazdasági területeken dolgozók ivóvízzel való ellátásában.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi szinten értékes természetszerű élőhelyek;
- országos szinten értékes, védett és fokozottan védett állatfajok élő- és táplálkozóhelye;
- a Kis-Konda-patak menti regionális jelentőségű ökológiai folyosó része;
- helyi szinten értékes tájképi elemek.

Kezelési terv: A védett természeti területre természetvédelmi kezelési terv készült, aminek a tervezési időszaka 2008-2017.

A TŰSKEI-HORGÁSZTÓ (FENT), RÁLÁTÁS A KISKONDAI-HALASTAVAKRA (BALRA LENT) ÉS IDŐS TÖLGY A TAVAK MENTI ERDŐBEN (JOBBRA LENT)

Természetvédelmi kezelési intézkedések: A patak mentén haladó egykori kisvasúti töltésen nordic walking útvonalat alakított ki az Önkormányzat, amely mentén rendszeresen elvégzik az útvonal járhatóságát és a vonzó környezetet biztosító kezelési munkálatokat. A Tüskei-horgásztó környezetét – az Önkormányzattal kötött haszonbérleti szerződés alapján – a horgászegyesület folyamatosan rendben tartja. A természetvédelmi terület állapotát, az ott folyó tevékenységeket rendszeresen ellenőrzik a Dombóvári Önkéntes Polgári Természetőr Egyesület (DÖPTE) polgári természetőrei, amely munkát az önkormányzattal együttműködésben végzi a szervezet. A DÖPTE az elmúlt években a források, kutak rendben tartásában is szerepet vállalt. A területen a Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Csoportja Nagy Sándor helyi tanár vezetésével rendszeres madártani kutatást végez. A terület déli, belváros közeli szakaszán az Önkormányzat 2012-2013-ban helyi vállalkozók bevonásával komplex élőhely-rekonstrukciós munkálatokat valósított meg (részletesen lásd „A természeti örökség megőrzését szolgáló programok” című fejezet). Jelenleg az önkormányzattal kötött megállapodás alapján köz munkások közreműködésével a Dombóvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat vesz részt a természetvédelmi kezelési munkálatok elvégzésében.

Hasznosítás: A völgyben – jelentős részben az egykori kisvasút töltésén – húzódik a Dombóvári Nordic Walking Park útvonalhálózatának legnagyobb összefüggő szakasza. A védett természeti terület déli szélén van az önkormányzattal együttműködésben dolgozó DÖPTE bázishelye, amely egyfajta természetvédelmi központként szolgál, és számos rendezvénynek ad helyet. A Tüskei-horgásztavon intenzív horgászélet zajlik, mellette üdülőtelep alakult ki. Az üdülőtelepen van a Madárvárta, a Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Csoportjának bázisa, oktatóközpontja, ahol rendszeresen fogadnak iskolás csoportokat. A tó környékének természeti értékei tájékoztató táblákon kerülnek bemutatásra. A Kiskondai-halastavakon intenzív halgazdálkodás folyik.

Állapot: A Tüskei-horgásztó a nagymértékű szervesanyag-terhelés következtében gyors ütemben eutrofizálódik. A tó egyes partszakaszait (elsősorban a csónakkikötők környékén) az elmúlt években helyenként természet- és tájidegen anyagokkal (beton, fém, vasbeton) stabilizálták, ami a területre jellemző természeti jellegtől anyagában, látványában és szellemiségében egyaránt idegen. A szárazföldi területek helyenként gyomosak, sok helyen nagy számban fordulnak elő özönfajok (pl. magas aranyvessző, ártéri japánkeserűfű, bálványfa, gyalogakác, fehér akác, zöld juhar).

Veszélyeztető tényezők: A tavakat jelentős mértékű környezeti terhelés éri a környező, magasabb fekvésű területek intenzív hasznosítású szántóföldjeiről lemosódó agrokemikáliák révén. Ennek mértéke különösen azért jelentős, mert az intenzív szántók, illetve a vízfolyások, és az azok felduzzasztásával létrehozott tavak között helyenként igen keskeny, mindössze 15-20 m széles a szűrő szerepet betöltő növényzav. A Tüskei-horgásztó környékének intenzív hasznosítása miatt jelentős a szervesanyag- és egyéb terhelés, amely részben az üdülőtelep csatornázatlanságából, részben a bevetésekből ered. Az intenzív hasznosítással tovább folytatódhat a tópart esztétikai értékét csökkentő művi elemek terjeszkedése. Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az özönfajok terjeszkedése.

Bontovai-tó természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve (jogszába):

2004 (10/2004. önkormányzati rendelet)

Terület: 18,3 ha

Helyrajzi szám:

012 (részben), 015 b, c, d, f, 019/6 a, b

GPS: N 46° 23,395' E 18° 7,051' (a tó gátja)

Tulajdoni helyzet:

magántulajdon és önkormányzati tulajdon (012)

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A tőzegbányászat által létrehozott mélyedésben, a Perekaci-árok vízfolyásának felduzzasztásával létrehozott halastó és környékének fás élőhelyei a környező „agrársivatagban” üde színfoltot jelentenek és egyben fajgazdag élővilág számára biztosítanak élőhelyet és táplálkozóterületet. A terület nagy kiterjedésű nádasában, gyékényeseiben, valamint a sűrű parti cserjésekben zavarásra érzékeny fajok is megtalálják életfeltételeiket.

A vizes élőhelyi jellegből adódóan különösen kétéltű-, hüllő- és madárfaunája értékes. Több ezres egyedszámban él a területen a kis tavibéka (*Pelophylax lessonae*), a tavi béka (*Pelophylax rudibondus*), a kecskebéka (*Pelophylax kl. esculentus*), jelentős a vöröshasú unka (*Bombina bombina*) állománya, előfordul a két varangy, az erdei béka (*Rana dalmatina*), a zöld levelibéka (*Hyla arborea*), a ritka barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*) is, a gőtétet a tarajos gőte (*Triturus cristatus*) képviseli. A hüllők közül a leggyakoribbak a vízi és a kockás sikló (*Natrix natrix* és *N. tessellata*), találkozhatunk az erdei siklóval (*Zamenis longissimus*) és a mocsári teknőssel (*Emys orbicularis*) is, bizonyított a lábatlan gyík vagy törékeny kuszma (*Anguis fragilis*) jelenléte.

A védett természeti területen eddig megfigyelt madárfajok száma meghaladja a százat, amelynek közel a fele költ is a területen. Minden évben megfigyelhető, alkalmanként költ is a fokozottan védett cigányréce (*Aythya nyroca*), rendszeres költő a guvat (*Rallus aquaticus*). A nagyobb testű gémfélék, így a nagy kócsag (*Egretta alba*), a szürke gém (*Ardea cinerea*) és a bakcsó (*Nycticorax nycticorax*) rendszeres látogatói az apró halakban gazdag tónak. Telente rendszeresen felkeresi a területet a fokozottan védett vidra (*Lutra lutra*) is.

A PEREKACI-ÁROK VÍZFOLYÁSÁNAK FELDUZZASZTÁSÁVAL LÉTREHOZOTT BONTOVAI-TÓ

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi szinten értékes természetszerű élőhelyek;
- fajgazdag élővilág;
- helyi szinten értékes tájképi elemek.

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: –

Hasznosítás: A tavon intenzív horgászélet zajlik, ami hétvégeként tömeges jellegű.

Állapot: A horgásztó a nagymértékű szervesanyag-terhelés következtében gyors ütemben eutrofizálódik. A tóparton sok, természetidegen anyagok felhasználásával, igénytelenül kivitelezett építmény (ház, stégek) van. A szárazföldi területek helyenként gyomosak, helyenként nagy számban fordulnak elő özönfajok (pl. magas aranyvessző, ártéri japánkeserűfű, bálványfa, gyalogakác, fehér akác, zöld juhar).

Veszélyeztető tényezők: A tavat jelentős mértékű környezeti terhelés éri a környező, magasabb fekvésű területek intenzív hasznosítású szántóföldjeiről lemosódó agrokemikáliák révén. A tó környékének intenzív hasznosítása miatt jelentős a szervesanyag- és egyéb terhelés. Aktuális veszélyeztető tényező az özönfajok további terjedése.

Nyerges-erdő és -horgásztó természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve (jogszabály száma): 2004 (10/2004. önkormányzati rendelet)

Terület: 78,24 ha ¹⁴

Helyrajzi szám: 0395, 0396, 0398/1, 0399/4 (út), 0399/7, 0399/8,-0399/11, 0399/13, 7901, 7902, 7903, 7904, 7905, 7906, 7907, 7908 ¹⁵

GPS: N 46° 20,453' E 18° 6,020' (Nyerges-erdő súlyponti koordináta), N 46° 20,698' E 18° 6,228' (Nyergesi-horgásztó gátja)

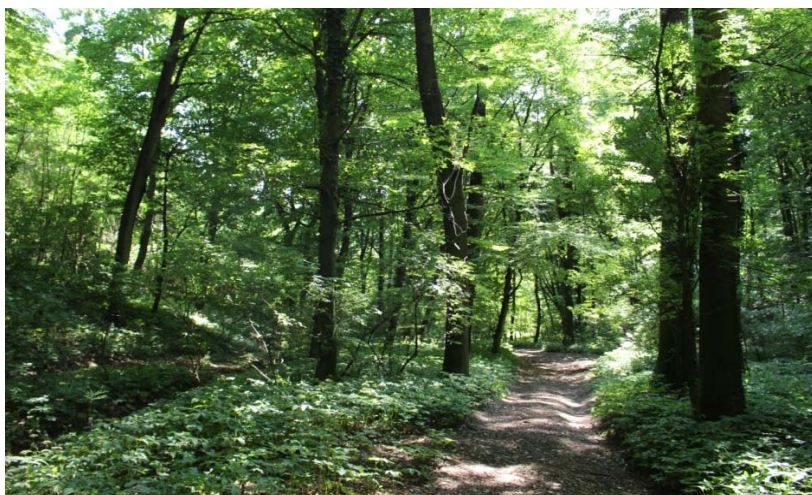
Tulajdoni helyzet: magántulajdonosok és önkormányzati tulajdon (7901, 0399/7)

¹⁴ A hatályos rendelethez képest pontosított adat.

¹⁵ A hatályos rendelethez képest aktualizált lista.

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Nyerges-erdő a környező mezőgazdasági területek között szigetszerűen megjelenő viszonylag nagy kiterjedésű, idős, természetközeli állapotú dombvidéki gyertyános-kocsányos tölgyes. Az erdő kiváló fészkelőterületet biztosít számos ritka, védett madárfaj számára, mint például az egerészölyv (*Buteo buteo*), a karvaly (*Accipiter nisus*), a héja (*Accipiter gentilis*), a holló (*Corvus corax*), a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a nyaktekercs (*Jynx torquilla*) és a nagy fakopács (*Dendrocopos major*) (ld. 5. melléklet). Különösen énekesmadár és denevérfaunája jelentős. Az erdő aljnövényzetében ritka, védett növényfajok is élnek, mint például a farkasölő sisakvirág (*Aconitum vulparia*), a nemes májvirág (*Anemone hepatica*), a szártalan kankalin (*Primula vulgaris*), a szálkás és a széles pajzsika (*Dryopteris carthusiana* és *D. dilatata*) (ld. 1. melléklet).

A NYERGESI-HORGÁSZTÓ
(FENT) ÉS A NYERGES-ERDŐ
EGYIK TERMÉSZETSZERŰ
RÉSZLETE (BALRA LENT)

Az erdő tófelőli szélén álló „svájci lak” (Csery-villa; N 46° 20,550' E 18° 6,294') értékes építészeti és látványelem. Tömegarányai, díszítőelemei a Monarchia századfordulós

fürdőépületeinek hangulatát idézi. A villa közelében áll a kis Schréter ház (N 46° 20,557' E 18° 6,273'). A Csery-Schréter¹⁶ házaspár által építtetett épületeket 1977-ig lakták.

Feltételezhetően részben a mai erdő alatt vannak a középkori Nyerges-puszta település maradványai, amelynek területét régészeti lelőhelyként tartják nyilván.

A Nyerges-forrás vizéből 1981-ben felduzzasztott, három tóból álló tó-együttes – különösen a két kisebb, hordalékszűrő szerepet betöltő, vízi növényzettel sűrűn benőtt, zavartalanabb vízfelület – értékes vizes élőhely, ritka, védett állatfajok, például a jégmadár (*Alcedo atthis*), a vízisikló (*Natrix natrix*) és a mocsári teknős (*Emis orbicularis*) előfordulásával (ld. 5. melléklet).

A Nyerges különleges természeti képződményei és egyben kultúrtörténeti emlékei a források. A legjelentősebb a Nyergesi-forráscsoport, amely vízhozama alapján „ex lege” védettnek minősül (részletesen lásd 1.2.1.5. „Ex lege” védett természeti területek és értékek című fejezet). A terület ÉNy-i részén, a Nyerges és a Szőlőhegy közötti mellékvölgyben, az árapasztó feletti részen, egymástól alig 30-50 méterre két állandó és egy időszakos jellegű forrás fakad. Az egyik forrás téglával kirakott foglalása jelzi, hogy korábban ivóvíznyerésre is használták.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos szinten értékes, védett állat- és növényfajok élőhelye;
- országos szinten értékes, védett állatfajok táplálkozóhelye;
- helyi szinten értékes tájképi elemegyüttes.

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: Az erdő és a hozzá kapcsolódó Nyergesi-horgásztó természeti értékei tájékoztató táblán kerülnek bemutatásra. Az önkormányzattal kötött megállapodás alapján köz munkások közreműködésével a Dombóvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat vesz részt a természetvédelmi kezelési munkálatok elvégzésében.

Hasznosítás: A parkerdő (az egykori „Magyar-Szovjet barátsági pihenőpark”) a város lakóinak kedvelt kirándulóhelye. Az erdőben korábban erdei tornapálya volt. A központi tavon intenzív horgászélet zajlik. A környék a város lakóinak kedvelt kirándulóhelye.

Állapot: Az erdőfolt közepén nagyméretű vágásterületek vannak, az idősebb állományok területe és aránya fokozatosan csökken. Helyenként spontán módon terjed az akác (*Robinia pseudo-acacia*) és az erdei fenyő (*Pinus sylvestris*). A „svájci lak” és a kis Schréter ház állaga erősen leromlott. A két peremi tó a környező területekről történő kőzet- és talajlehordás következtében nagymértékben feltöltődött. A nagymértékű szervesanyag-terhelés miatt gyors ütemű az eutrofizáció.

¹⁶ A házaspár férfi tagja Schréter Zoltán (1882-1970) geológus, hidrológus, paleontológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja volt.

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényező a természeti értékeket figyelmen kívül hagyó erdészeti kezelés (pl. tarvágás, idegenhonos fajok alkalmazása a felújítások során). Az értékes épített elemeket a kezelés hiánya közvetlenül veszélyezteti. A tavakat aktuálisan és potenciálisan veszélyezteti a feltöltődés, valamint a talajpusztulásból és a horgászatból adódó szervesanyag-terhelés.

Tüskei tölgyes maradványerdő természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve (jogszába száma):
2004 (10/2004. önkormányzati rendelet)

Terület: 3,46 ha ¹⁷

Helyrajzi szám: 4587, 4588 (részben), 4589, 4577/1 ¹⁸

GPS: N 46° 23,718' E 18° 9,026' (súlyponti koordináta)

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A síkvidéki cseres tölgyesek természetközeli állapotú maradványfoltja. A faállomány 50-100 éves, cserjeszintje sűrű. Az erdő kiváló madárélőhely.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi szinten kiemelkedően értékes természetszerű élőhely;
- fajgazdag élővilág;
- helyi szinten jelentős oktatási-nevelési potenciál.

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült.

¹⁷ A hatályos rendelethez képest pontosított adat.

¹⁸ A hatályos rendelethez képest aktualizált lista.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: Az önkormányzattal kötött megállapodás alapján közmunkások közreműködésével a Dombóvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat vesz részt a természetvédelmi kezelési munkálatok elvégzésében.

Hasznosítás: Gazdasági hasznosítású erdő. Az erdőrészben egy méhésztelep telepedett meg.

Állapot: Természetközeli állapot. Az erdőt sűrű feltáróút-hálózat tagolja. Enyhén szemetes.

Veszélyeztető tényezők: A gazdasági hasznosítás miatt közvetlenül veszélyeztetett. A természetközeli jellegét aktuálisan és potenciálisan is veszélyezteti az illegális hulladéklerakás. Távolabban a belterület terjeszkedése veszélyezteti.

Dombóvári „tűzlepkes-rétek” természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve
(jogszába):
2004 (10/2004.
önkormányzati rendelet)

Terület: 187,45 ha
(Dosztányi-berek – 140,3 ha,
Szőlőhegyi-rét – 47,15 ha) ¹⁹

Helyrajzi szám: 0353/3,
0353/4, 0353/6, 0353/7,
0354/5 (részben), 0362/4,
0363/2, 0364/4, 0364/13,
0364/14, 0364/35, 0364/36,
0364/37, 0364/38, 0364/21,
0357/4, 0357/5, 0357/6,
0357/7, 0357/8, 0357/9-50,
0367/1-35 (Szőlőhegyi-rét) ²⁰

GPS: N 46° 21,901' E 18° 06,892' (Dosztányi-berek – súlyponti koordináta)
N 46° 22,041' E 18° 5,633' (Szőlőhegyi-rét – súlyponti koordináta)

Tulajdoni helyzet: állami tulajdon és magántulajdonosok

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Kapos-völgy alacsony fekvésű, magas talajvízállású területeinek – Dosztányi-berek és Szőlőhegyi-rét – kiszáradó láprétjei számos ritka, védett faj élőhelyei és

¹⁹ A hatályos rendelethez képest pontosított adat.

²⁰ A hatályos rendelethez képest aktualizált lista.

táplálkozóterületei (ld. 3. melléklet). Kiemelkedő jelentőségű az igen ritka havasi tűzlepke (*Palaeochrysophan hippothoe*) előfordulása. A faj territoriális viselkedésű, szűkebb élőhelyét ritkán hagyja el, így megőrzésének hatékony eszköze a területi védelem. A berek a jelentős dombóvári fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állomány táplálkozóterülete, tavaszi vízborított állapotában a vonuló vízimadarak fontos pihenőhelye, táplálkozóterülete. Az 1980 óta folyó ornitológiai megfigyelések során már 165 madárfajt észleltek, melyek nagyobb része táplálkozó-területként használja a folyó menti réteket. A terület a Kapos menti regionális jelentőségű ökológiai folyosó része.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos szinten értékes, védett és fokozottan védett állatfajok élő- és táplálkozóhelye;
- a Kapos menti regionális jelentőségű ökológiai folyosó része;
- helyi szinten értékes tájképi elem.

A DOSZTÁNYI-BEREK (FENT) ÉS A SZŐLŐHEGYI-RÉT (BALRA LENT) A HAVASI TŰZLEPKE ÉLŐHELYE

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: 2015-ben a területet lekaszálták. Jelenleg egy kisebb juhnyáj is legel a területen. A Dosztányi-berek déli részén álló gémeskutat az önkormányzat helyreállította.

Hasznosítás: Extenzív rét- és legelőgazdálkodás.

Állapot: Jó. Természetközeli állapot. Helyenként gyomos, egyre nagyobb számban fordulnak elő özönfajok (pl. selyemkóró – *Asclepias syriaca*).

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az özönfajok terjeszkedése. A Dosztányi-berek északnyugati részén egy kisebb sávot beerdősítettek, ami ellentétes a védetté nyilvánítási rendeletben meghatározott kezelési irányelvekkel. Potenciális veszélyeztető tényező az intenzív hasznosításba vétel és a beszántás. Fokozottan veszélyeztetné a tervezett M9-es gyorsforgalmi út kiépítése.

Gunarasi tölgyes maradványerdő természetvédelmi terület

Terület: 0,8534 ha

Védetté nyilvánítás éve (jogszabály száma):
2004 (10/2004. önkormányzati rendelet)

Helyrajzi szám: 0290/1

GPS: N 46° 23,741' E 18° 10,677'

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Megjegyzés: Az erdőt tarvágással letermelték, így **a korábbi értékes élőhely megszűnt, a védettség feloldása indokolt.**

A MEGSEMISÜLT TÖLGYES ÉLŐHELY
(2015)

Gunarasi parkerdő természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve (jogszába száma): 2007 (10/2004. önkormányzati rendelet; beiktatta a 11/2007.(II.22.) rendelet)

Terület: 9, 9680 ha

Helyrajzi szám: 4898

GPS: N 46° 24,165' E 18° 9,568'
(súlyponti koordináta)

Tulajdoni helyzet: magántulajdon (osztatlan közös tulajdon)

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A vegyes fajösszetételű (tölgy, gyertyán, hárs, nyír, platán, juhar, lucfenyő, erdei fenyő, feketefenyő, vörösfenyő, akác), 40-50 éves erdő a szovjet-magyar barátság emlékére ültetett egykori Komszomol-park helyén nőtt. A parkerdő rekreációs szerepe – Gunaras közeli elhelyezkedésének és a 2000-es évek elején benne kialakított nordic walking útvonalnak köszönhetően – kiemelkedő.

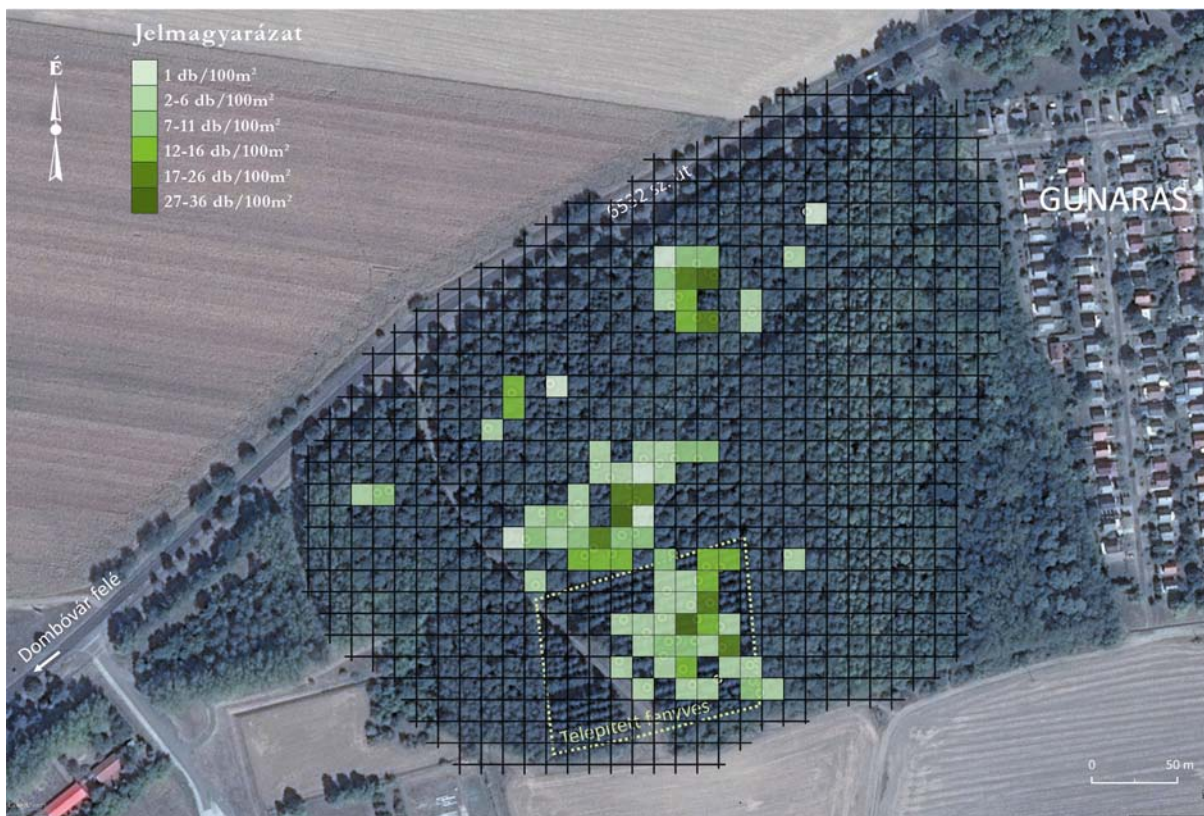
Az erdőben a fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*) kb. 600 egyedet számláló állománya él. Magyarországon védett faj, eszmei értéke 10 000 Ft. Az erdő másik védett növényfaja a karcsú orbáncfű (*Hypericum elegans*), amelynek eszmei értéke 5 000 Ft.

FEHÉR MADÁRSISAK

Kiváló madárélőhely, több védett madárfaj – például a közép és a nagy fakopáncs (*Dendrocopus medius* és *D. major*) közép és nagy tarkaharkály, a karvaly (*Accipiter nisus*) – élőhelye. A hüllők közül bizonyított a fürge gyík (*Lacerta agilis*), a lábatlan gyík vagy törékeny kuszma (*Anguis fragilis*) és a rézsikló (*Coronella austriaca*) előfordulása.

A nyírfában gazdag területek két védett gombafaja a nyírfa-galambgomba (*Russula betularum*) és a halványuló galambgomba (*Russula pulchella*).

A VÉDETT FEHÉR MADÁRSISAK ELŐFORDULÁSI GYAKORISÁGA

A GUNARASI PARKERDŐ VEGYES FAJÖSSZETÉTELŰ ÜLTETETT ERDEI
A VÉDETT FEHÉR MADÁRSISAK ÉLŐHELYEI

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi szinten értékes élőhely;
- védett növényfaj élőhelye;
- helyi szinten jelentős oktatási-nevelési és rekreációs potenciál.

Kezelési terv: A védetté nyilvánító önkormányzati rendeletben a főbb kezelési irányelvek kerültek meghatározásra. A hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő természetvédelmi kezelési terv nem készült.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: A parkerdőben az MME Dombóvári Csoportja madárodúkat helyezett ki. 2015-ben – a természetvédelmi alapterv felülvizsgálatának részeként – megtörtént a fehér madársisak állományfelmérése. Az önkormányzattal kötött megállapodás alapján közmunkások közreműködésével a Dombóvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat vesz részt a természetvédelmi kezelési munkálatok elvégzésében.

Hasznosítás: védelmi rendeltetésű erdő

Állapot: Az erdőt sűrű feltáróút-hálózat tagolja. Enyhén szemetes. A lucfenyőket a szú károsítja, több egyed már kiszáradt, a fenyves pusztul. Aktív természetvédelmi célú beavatkozással az erdő élőhelyi jelentősége növelhető lenne.

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az illegális hulladéklerakás. A hatályos területrendezési terv egy közutat és nagyobb buszparkolót irányoz elő a védett fehér madársisak élőhelyén. Az egységes kezelést az elaprózott tulajdonosi szerkezet akadályozza.

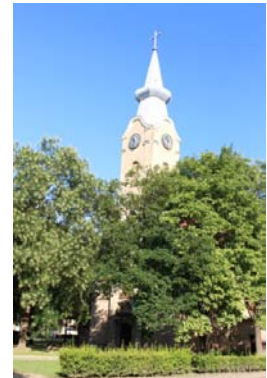
Hunyadi téri fák, fasorok

<i>Hely:</i>	Hunyadi tér
<i>Hrsz:</i>	782/4, 51/7
<i>GPS:</i>	N 46° 22,458' E 18° 7,830' (DK), N 46° 22,497' E 18° 7,809' (DNy), N 46° 22,600' E 18° 7,868' (ÉK), N 46° 22,600' E 18° 7,825' (ÉNy)
<i>Fafaj:</i>	juhar (47 db), platán (46 db), japánakác (20 db), hárs (8 db), vadgesztenye (3 db), kőris (1 db)
<i>Jellemzés:</i>	páros oldal: hármás fasor (platán és juhar) páratlan oldal: kettős fasor (vegyes) jellemző magasság = 12-20 m, jellemző törzskerület: juhar – 150-210 cm; platán: 320-400 cm; japánakác – 170-190 cm
<i>Jelentőség:</i>	A Hamulyák Mihály által a XX. század elején megalkotott „Eszterházy sétatér” településképi, kultúrtörténeti és dendrológiai értéket képvisel.
<i>Állapot:</i>	3-5; több egyed repedezett törzsű; a fasor helyenként fiatalabb példányokkal van pótolva; egyes fákön több száraz, veszélyes ág található
<i>Veszélyeztetettség:</i>	légszennyezés, aknázómoly (vadgesztenye), csipkéző poloska (platán)
<i>Kezelés:</i>	a platán és vadgesztenyefákat rendszeresen permetezik a kártevők ellen; a száraz, balesetveszélyes ágakat időről időre eltávolítják
<i>Megjegyzés:</i>	a jogi oltalom nem terjed ki a 781/2. hrsz.-ú ingatlanon (SPAR) található faegyedekre (53/2004.(VIII.31.) sz. R.)

Arany János téri fák

<i>Hely:</i>	Arany János tér
<i>Hrsz:</i>	225/1
<i>GPS:</i>	N 46° 22,248' E 18° 7,602' (súlyponti koordináta)
<i>Fafajok:</i>	hárs (3 db), kőris (3 db), juhar (5 db), vadgesztenye (5 db)
<i>Jellemzés:</i>	jellemző magasság = 9-15 m, jellemző törzskerület: hárs – 320-340 cm; kőris – 240-260 cm; vadgesztenye: 220-240 cm
<i>Jelentőség:</i>	településképi, kultúrtörténeti, dendrológiai
<i>Állapot:</i>	5
<i>Veszélyeztetettség:</i>	légszennyezés, aknázómoly (vadgesztenye)
<i>Kezelés:</i>	a vadgesztenyefákat rendszeresen permetezik a kártevők ellen

Ady Endre utcai vadgesztenye fasor

<i>Hely:</i>	Ady Endre utca
<i>Hrsz:</i>	605
<i>GPS:</i>	N 46° 22,784' E 18° 7,720' (a fasor K-i vége), N 46° 22,615' E 18° 7,265' (a fasor Ny-i vége)
<i>Fafaj:</i>	vadgesztenye (109 db)
<i>Jellemzés:</i>	kétoldali fasor jellemző magasság = 6-12 m, jellemző törzskerület: 210-240 cm
<i>Jelentőség:</i>	településképi
<i>Állapot:</i>	4; helyenként fiatal, helyenként más fafajú példányokkal pótol
<i>Veszélyeztetettség:</i>	légszennyezés, aknázómoly
<i>Kezelés:</i>	rendszeresen permetezik a kártevők ellen

Gorkij utcai gömbkőris fasor

<i>Hely:</i>	Horvay János utca ²¹
<i>Hrsz:</i>	3411/5
<i>GPS:</i>	N 46° 23,329' E 18° 9,686' (a fasor K-i vége), N 46° 23,136' E 18° 8,615' (a fasor Ny-i vége)
<i>Fafaj:</i>	gömbkőris (106 db)
<i>Jellemzés:</i>	egyoldali fasor jellemző magasság= 7 m, jellemző törzskerület: 180-220 cm
<i>Jelentőség:</i>	településképi
<i>Állapot:</i>	4; utca végén csonkolt egyedek vannak; a fasort helyenként más fafajjal pótolták

²¹ A hatályos önkormányzati rendeletben a természeti érték nevében szereplő Gorkij utcát 2015. május 1-jei hatállyal Horvay János utcára kereszteltek át.

Veszélyeztetettség: villanyvezeték közvetlen fölötté húzódik
Kezelés: rendszeresen permetezik a kártevők ellen

GORKIJ UTCAI GÖMBKÖRÖS FASOR

FŐ UTCAI JUHAR FASOR

Fő utcai juhar fasor

Hely: **Fő utca (Petőfi tér → Fő utca 91.), északi oldal**
Hrsz: 3521
GPS: N 46° 23,087' E 18° 9,501' (a fasor K-i vége),
N 46° 23,020' E 18° 9,141' (a fasor Ny-i vége)
Fafaj: **juhar (36 db), vadgesztenye (6 db)**
Jellemzés: **egyoldali fasor**
jellemző magasság= 12 m, jellemző törzskerület: 170-230 cm
Jelentőség: településképi
Állapot: 3; romló állapot; néhány példány elpusztult, sok példányon száraz ágak vannak; a fasort helyenként más fafajjal (akác) pótolták
Veszélyeztetettség: légszennyezés, aknázómoly (vadgesztenye)
Kezelés: a vadgesztenyefákat rendszeresen permetezik a kártevők ellen
Megjegyzés: az utca déli oldalán lévő erősen hiányos, vegyes fajösszetételű fasor nem áll természetvédelmi oltalom alatt

Dóry platán

Hely: **Bajcsy-Zsilinszky utca 24. (az egykori Dóry kastély mellett)**
Hrsz: 1964
GPS: N 46° 22,501' E 18° 8,361'
Fafaj: **platán**
Jellemzés: magasság= 25 m, törzskerület: 510 cm

<i>Jelentőség:</i>	Az egykori Dóry kastély körüli park maradványa, így kultúrtörténeti szempontból kiemelkedő jelentőségű. Dendrológiai jelentőségét emeli, hogy valószínűleg ez a példány a város legöregebb platánja.
<i>Állapot:</i>	4; környezete rendezetlen, szemetes
<i>Veszélyeztetettség:</i>	csipkés platánpoloska; környezetében sok burkolt felület; a szomszédos ház tetejére ránó, ezért időnként csonkolni kell
<i>Kezelés:</i>	A permetezés szempontjából nehezen megközelíthető, azért csak alkalmanként permetezik a kártevők ellen.
<i>Megjegyzés:</i>	A szomszédos lakóépületek között nehezen észrevehető.

DÓRY PLATÁN

SZABADSÁG UTCAI
BOROSTYÁNOS
PLATÁN

SZABADSÁG UTCAI
TÖBBTÖRZSŰ PLATÁN

SZABADSÁG UTCAI
„PINOKKIÓ” PLATÁN

Szabadság utcai borostyános platán

<i>Hely:</i>	Szabadság utca 4. (Roma Közösségi Ház, belső udvar)
<i>Hrsz:</i>	47
<i>GPS:</i>	N 46° 22,316' E 18° 7,639'
<i>Fafaj:</i>	platán
<i>Jellemzés:</i>	magasság= 20 m, törzskerület: 455 cm
<i>Jelentőség:</i>	dendrológiai
<i>Állapot:</i>	5
<i>Veszélyeztetettség:</i>	csipkés platánpoloska
<i>Kezelés:</i>	A permetezés szempontjából nehezen megközelíthető, azért csak alkalmanként permetezik a kártevők ellen.
<i>Megjegyzés:</i>	Törzsét korábban borostyán borította, amit eltávolítottak.

Szabadság utcai többtörzsű platán

<i>Hely:</i>	Szabadság utca 6. (Platán Otthon, Egyesített Szociális Intézmény, belső udvar)
<i>Hrsz:</i>	46
<i>GPS:</i>	N 46° 22,335' E 18° 7,652'
<i>Fafaj:</i>	platán
<i>Jellemzés:</i>	magasság= 22 m, törzskerület: 488 cm
<i>Jelentőség:</i>	dendrológiai
<i>Állapot:</i>	5
<i>Veszélyeztetettség:</i>	csipkés platánpoloska
<i>Kezelés:</i>	A permetezés szempontjából nehezen megközelíthető, azért csak alkalmanként permetezik a kártevők ellen.
<i>Megjegyzés:</i>	Nagyon szép habitusú példány. Nem jó védettséget jelző tábla került kihelyezésre.

Szabadság utcai „Pinokkió” platán

<i>Hely:</i>	Szabadság utca 8. (Biztos Kezdet Gyermekház, belső udvar)
<i>Hrsz:</i>	42
<i>GPS:</i>	N 46° 22,355' E 18° 7,651'
<i>Fafaj:</i>	platán
<i>Jellemzés:</i>	magasság= 20 m, törzskerület: 445 cm
<i>Jelentőség:</i>	dendrológiai
<i>Állapot:</i>	4
<i>Veszélyeztetettség:</i>	csipkés platánpoloska
<i>Kezelés:</i>	A permetezés szempontjából nehezen megközelíthető, azért csak alkalmanként permetezik a kártevők ellen.

Helytörténeti Múzeum kertjének idős fái

<i>Hely:</i>	Szabadság utca 16. (Helytörténeti Múzeum, hátsó kert)
<i>Hrsz:</i>	7/2
<i>GPS:</i>	N 46° 22,469' E 18° 7,625'
<i>Fafaj:</i>	platán
<i>Jellemzés:</i>	magasság= 25 m, törzskerület: 419 cm
<i>Jelentőség:</i>	dendrológiai és településképi; az egykori Szolgabírói-lak körüli park maradványa, így kultúrtörténeti szempontból is jelentős
<i>Állapot:</i>	5

Veszélyeztetettség: csipkés platánpoloska
Kezelés: rendszeresen permetezik a kártevők ellen
Megjegyzés: törzsén borostyán van

Hely: **Szabadság utca 16.** (Helytörténeti Múzeum, hátsó kert)
Hrsz: 7/2
GPS: N 46° 22,479' E 18° 7,627'
Fafaj: **hárs**
Jellemzés: magasság= 22 m, törzskerület: 342 cm
Jelentőség: dendrológiai és településképi; az egykori Szolgabírói-lak körüli park maradványa, így kultúrtörténeti szempontból is jelentős
Állapot: 5
Veszélyeztetettség: –
Kezelés: rendszeresen permetezik a kártevők ellen

Hely: **Szabadság utca 16.** (Helytörténeti Múzeum, előkert)
Hrsz: 7/2
GPS: N 46° 22,484' E 18° 7,657'
Fafaj: **fekete dió**
Jellemzés: magasság= 18 m, törzskerület: 397 cm
Jelentőség: dendrológiai és településképi; az egykori Szolgabírói-lak körüli park maradványa, így kultúrtörténeti szempontból is jelentős
Állapot: 4
Veszélyeztetettség: –
Kezelés: rendszeresen permetezik a kártevők ellen
Megjegyzés: Törzsén idős, vastag szárú borostyán van, amit földközelen elvágta. A rendeletben tévesen szerepel a fafaj megnevezése.

FEKETE DIÓ

HÁRS

PLATÁN

Szent Flórián-szobor vadgesztenyefái

<i>Hely:</i>	Erzsébet utca 48. (Szent Flórián szobra)
<i>Hrsz:</i>	267
<i>GPS:</i>	N 46° 22,470' E 18° 7,379'
<i>Fafaj:</i>	vadgesztenye (2 db)
<i>Jellemzés:</i>	magasság= 14-14m, törzskerület: 210 és 180 cm
<i>Jelentőség:</i>	településképi
<i>Állapot:</i>	5
<i>Veszélyeztetettség:</i>	légszennyezés, aknázómoly; villanyvezeték közvetlen mögötte húzódik
<i>Kezelés:</i>	rendszeresen permetezik a kártevők ellen
<i>Megjegyzés:</i>	műemléki környezet; az utca felől egy juhar takarja a műemléki együttest, eltávolítása javasolt

SZENT FLÓRIÁN-SZOBOR VADGESZTENYEFÁI

TELEKI UTCAI FEHÉR NYÁR

Teleki utcai fehér nyár

<i>Hely:</i>	Teleki utca 8-10.
<i>Hrsz:</i>	472/10
<i>GPS:</i>	N 46° 22,875' E 18° 7,717'
<i>Fafaj:</i>	fehér nyár
<i>Jellemzés:</i>	magasság= 18 m, törzskerület: 390 cm
<i>Jelentőség:</i>	településképi
<i>Állapot:</i>	5
<i>Veszélyeztetettség:</i>	-

Kezelés:

Megjegyzés: egyenes törzsű, szép habitusú példány két panelház közé ékelődve

Gunaras úti szelídgesztenyés

Hely: **Gunarasi út (Vízmű terület → MOL bázis)**

Hrsz: 4571/3

Fafaj: **szelídgesztenye**

Jellemzés: –

Jelentőség: településképi, a környéken ritka fafaj

Állapot: a korábban védetté nyilvánított példányok nagyobb része kiszáradt, elpusztult, csak néhány sarjról újuló, fiatal példány van

Veszélyeztetettség: további kiszáradás

Kezelés: –

Megjegyzés: **a védelem indoka megszűnt, a helyi szintű természetvédelmi oltalom feloldása indokolt**

1.2.2.2. Helyi természeti jelképek

Dombóvár Város Önkormányzata Képviselő-testülete Dombóvár város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendeletében – a Dombóvár Város Természetvédelmi Alapterve 2004-2009 javaslata alapján – helyi természeti jelképek kijelöléséről rendelkezett.

A rendelet 6. §. (4) bekezdése szerint Dombóvár Város *jelképnövénye* a **tölgy**, amely fafajból egyes vélekedések szerint a város neve származik. A város *jelképállata* a Kapos menti rétek védett lepkefaja, az országos szinten is ritka **havasi tűzlepke**.

2015-ben új *jelképsorozat* készült, amelynek központi eleme a város közigazgatási területén előforduló egyik legszebb védett növény, a **fehér madársisak**. A jelképnövénnyel nyolc olyan ábra készült, amely a helyi védett természeti területek és értékek helyi közösség életében betöltött szerepére is utal.

1.3. Nem védett természeti értékek és területek

1.3.1. Földtani és felszínalaktani értékek

A település közigazgatási területe – a viszonylag egyhangú kőzettani adottságok és a természetes kőzetfeltárások hiánya következtében – földtani és felszínalaktani értékekben szegény. **Országos jelentőségű földtani és felszínalaktani értékek nincsenek.**

Az élettelen természeti értékek közül **helyi szinten** megőrzésre – és ahhoz kapcsolódóan bemutatásra – érdemes képződmények a környék jellemző kőzeteinek, valamint a környék jellemző geomorfológiai formáinak és forma-együtteseinek típusos előfordulásai.

Földtani és felszínalaktani értékek katasztere:

Téglagyári löszfeltárás

Hely: Téglagyár

Helyrajzi szám: 2912/1, 2912/8, 2913/1 *GPS:* N 46° 22,918' E 18° 8,617'

Tulajdoni helyzet: állami tulajdon (2912/1), magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

Az „agyagbányászat” során létrejött feltárás a környék legjellegzetesebb kőzetének, a lösznek a típusos előfordulása. A löszfeltárás településközelbeli elhelyezkedéséből adódóan kedvező lehetőséget biztosít a bemutatásra. (Az egyéb városközelbeli, típusos löszfeltárások – hulladéklerakás, illetve beépítés következtében – megsemmisültek vagy megközelíthetetlené váltak.)

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

– helyi jelentőségű földtani érték.

Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: A feltárás jelenleg nem hasznosított. A bányaudvarban az egykori téglagyár épületei vannak.

Állapot: Megfelelő. A fal lábánál rézsű képződött, ami csökkenti a láthatóságot.

Veszélyeztető tényezők:

Aktuális veszélyeztető tényező a láthatóságot csökkentő természetes rézsűképződés. Potenciális veszély a feltárás előterének beépítése és az illegális hulladéklerakás.

Kapos-völgy a völgytalpból kiemelkedő terasz-szigetekkel

Hely: Kapos-völgy Dombóvár belterületétől D-re elterülő szakasza

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Kapos Dombóvár belterületétől D-re fekvő szakasza a széles völgytalpú, terasz-szigetekkel (pl. Gólyavár homokszigete) tagolt eróziós völgyek helyi szinten jellegzetes előfordulása, amely településközelbeli elhelyezkedéséből adódóan kedvező lehetőséget biztosít a bemutatásra.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

– helyi jelentőségű felszínalaktani érték.

Jogi státusz: A Gólyavár környéke helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll.

Hasznosítás: Jellemzően vegyes mezőgazdasági (szántó, rét, legelő) hasznosítás.

Állapot: Megfelelő. Habár a völgy természetes fejlődése a Kapos szabályozásával jelentősen megváltozott, a beépített területek kis aránya miatt a terület megőrizte jellegzetes domborzati képét és geomorfológiai kisformáit.

Veszélyeztető tényezők: A völgyet geomorfológiai szempontból (is) fokozottan veszélyeztetné a tervezett M9-es gyorsforgalmi út kiépítése és az ahhoz kapcsolódó beépítések.

Nyerges-erdő és Szőlőhegy eróziós szakadékvölgyei és löszmélyútjai

Hely: Nyerges-erdő és Szőlőhegy, Dombóvár közigazgatási területének DNy-i része

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A vastag lösztakaróval fedett területet mély eróziós völgyek, valamint részben emberi hatásra kialakult mélyutak tagolják. A képződmények a környező dombvidéki löszterületek jellegzetes formaelemeinek helyi szinten típusos előfordulásai. A terület – egyéb természeti értékeivel együtt – kedvező lehetőséget biztosít a bemutatásra.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

– helyi jelentőségű felszínalaktani érték.

Jogi státusz: A Nyerges-erdő helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll.

Hasznosítás: Nyerges-erdő – erdőgazdasági hasznosítás; Szőlőhegy – hobbykertek, szőlőtermesztés.

Állapot: Megfelelő. Természetközeli jelleg.

Veszélyeztető tényezők: Nyerges-erdő – potenciális veszélyeztető tényező a természetes völgyfejlődést jelentősen megváltoztató erdészeti kezelés (pl. tarvágás), valamint a sűrű, nehezen áthatolható erdőt alkotó, s ezzel a formák láthatóságát csökkentő örökzöldekkel történő erdőfelújítás. Szőlőhegy – potenciális veszélyeztető tényező a mélyutak stabilizálása, s ezzel fejlődésük megváltoztatása.

Külső-Somogyi löszhátak – eróziós és deráziós löszvölgyek rendszere

Hely: Dombóvár közigazgatási területének É-i része

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A 135-150 méter átlagos magasságú, viszonylag sík löszhátak közé ÉÉNy-DDK-i irányban, egymással párhuzamosan lefutó, tágas, lapos eróziós völgyek (Perekaci-árok, Kis-Konda-patak völgye) mélyülnek. A hátak lejtőin sekély, tál alakú deráziós völgyek alakultak ki. A képződmények a környező dombvidéki löszterületek jellegzetes formaegyüttesének helyi szinten típusos előfordulásai.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

– helyi jelentőségű felszínalaktani érték.

Jogi státusz: A Kis-Konda-patak völgye és a Bontovai-tó környéke helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll.

Hasznosítás: A löszhátak döntően szántóföldi művelés alatt állnak. A völgyekben halastavakat alakítottak ki. A Kis-Konda-patak völgyében jelentős az extenzív rét- és gyeppgazdálkodással hasznosított, ill. hasznosítatlan gyepterületek aránya.

Állapot: Megfelelő.

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényező a nagymértékű beépítés.

1.3.2. Talajtani értékek

A település közigazgatási területén **országos jelentőségű** talajtani értékek **nem ismertek**.

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a természeti adottságok (kőzettani adottságok, domborzat, éghajlat) szempontjából elméletileg van esély a mészlepedékes csernozjom típusos előfordulására, amely hazánk egyik legveszélyeztetettebb talajtípusa. Ennek oka, hogy termékenysége következtében országos szinten is csaknem 100%-os területi arányban szántóföldi művelés alatt áll. A talajtípus természetes állapotú szelvénye – célirányos értékmérés hiányában – nem ismert. Esetleges dombóvári megtalálása esetén országos szintű értéket képviselne.

Helyi szinten megőrzésre – és ahhoz kapcsolódóan bemutatásra – érdemes talajtani értéket jelentenek a környék jellemző talajtípusainak típusos szelvényei. Ezek előfordulásai **nem ismertek**.

1.3.3. Víztani értékek

A település közigazgatási területén **országos jelentőségű** víztani értékek **nincsenek**.

A helyi lakosság számára fontos és élőhelyi szempontból értékes felszíni vizek állapotának egyik meghatározójaként **helyi szinten** megőrzésre – és ahhoz kapcsolódóan bemutatásra – érdemes víztani értékeknek tartjuk a **forrásokat**, függetlenül azok vízhozamától.

Víztani értékek katasztere:

Nyergesi-forráscsoport

ld. 1.2.2. „Ex lege” védett természeti területek és értékek c. fejezet

A Nyerges és a Szőlőhegy közötti völgy forrásai

Hely: a Nyerges és a Szőlőhegy közötti völgy, az árapasztó felett

Helyrajzi szám: 7746, 7742/6

GPS: N 46° 20,6873' E 18° 05,9417'

N 46° 20,6348' E 18° 06,0373'

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása: A Nyerges és a Szőlőhegy közötti völgy árapasztó feletti részének alján, egymástól alig 30-50 méterre két állandó és egy időszakos jellegű forrás fakad. Az egyik forrás téglával kirakott foglalása jelzi, hogy korábban ivóvíznyerésre is használták. A kis vízhozamú források a horgászó táplálásában fontos szerepet játszanak. Értéküket emellett elsősorban korábbi használatukhoz kötődő kultúrtörténeti jelentőségük adja.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

– helyi jelentőségű víztani érték és kultúrtörténeti emlék.

Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: Ivóvízként való hasznosításáról nincs információ, a vízminőségről való információ hiányában valószínűleg kevesen isszák.

Állapot: Vízhozamuk az 1980-90-es évek száraz periódusa következtében – az országszerte tapasztaltakhoz hasonlóan – jelentősen csökkent. A víz minőségéről nincs információ.

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező a felettük lévő erdő tarvágással történő kitermelése és az éghajlat szárazodása.

Szt. Anna-forrás

Hely: Szőlőhegy, Kápolna utca, a Szőlőhegyi kápolnánál

Helyrajzi szám: 7310

GPS: N 46° 21,112' E 18° 6,357'

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

Kis vízhozamú forrás, amelynek jelentőségét elsősorban a hozzá kötődő hagyomány adja. A forrásnál egy helybéli csósz Szent Annát látta megjelenni, aki kislányát, Szűz Máriát mosdatta a vízben. A csósznek azt mondta Szent Anna, hogy építsenek tiszteletére kápolnát, és ünnepnapján jöjjenek oda imádkozni, lemosni a bűnök által Szűz Máriára kent szennyet. A forrásvíznek gyógyító hatást tulajdonítanak, fogyasztását különösen gyomor- és bélpanaszok esetén ajánlják. A forrás a hozzá kötődő hagyományokkal összefüggésben búcsújáró helyé vált, amelyet elsősorban a térségből keresnek fel. A forrás mellett kis kápolnát emeltek. A jelenlegi Szt. Anna oltalmába ajánlott kápolnát 1870-ben építették, majd 1912-ben bővítették. Környezetét 1998-tól kezdődően folyamatosan, több lépcsőben megújították, s szépen és példásan rendben tartják a felújításban segédkező helyi családok.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi jelentőségű víztani érték;
- helyi jelentőségű kultúrtörténeti érték.

Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: Ivóvízként való hasznosításáról nincs információ, a vízminőségről való információ hiányában valószínűleg kevesen isszák.

Állapot: Esztétikusan, szakrális jellegének megfelelően foglalt. Vízhozama az 1980-90-es évek száraz periódusa következtében – az országszerte tapasztaltakhoz hasonlóan – jelentősen csökkent. A víz minőségéről nincs információ.

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az éghajlat szárazodása.

Kis-Konda-patak völgyének forrásai, kútjai

Hely: Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület, a völgyperemen

Helyrajzi szám:

Kétágú-forrás: 048/1

Öreg tölgy-forrás: 036/1

Öreg fűz-forrás: 048/1

DÖPTE-forrás: 036/1

GPS:

Kétágú-forrás: N 46° 24,9293' - E 18° 08,3185'

Öreg tölgy-forrás: N 46° 24,2930' - E 18° 08,2742'

Öreg fűz-forrás: N 46° 24,6997' - E 18° 08,3937'

DÖPTE-forrás: N 46° 24,7332' - E 18° 08,2100'

Tulajdoni helyzet: önkormányzati tulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

Kis vízhozamú források, amelyek jelentőségét elsősorban korábbi használatukhoz kötődő kultúrtörténeti jelentőségük adja. A patak völgy keleti oldalán fakadó *Kétágú-forrás* és a nyugati oldalon lévő *Öreg tölgy-forrás* természetes fakadású. A patak völgy keleti oldalán felszínre szivárgó *Öreg fűz-forrás* és a nyugati oldalon lévő *DÖPTE-forrás* esetében kút mélyítésével tették elérhetővé a felszín alatti vizeket. Vizüket egykor a völgy mentén elhelyezkedő mezőgazdasági területeken dolgozók itták. Természetvédelmi szempontból kiemelten értékes a völgy nyugati oldalán, egy kisebb oldalvölgyben fakadó vizekhez kapcsolódóan kialakult különleges zsombéksásos élőhely.

DÖPTE-FORRÁS

KÉTÁGÚ-FORRÁS

ÖREG TÖLGY-FORRÁS

ÖREG FŰZ-FORRÁS

ZSOMBÉKSÁSOS A VÖLGYPEREMEN KIALAKULT VIZES ÉLŐHELYEN

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi jelentőségű víztani érték;
- helyi jelentőségű kultúrtörténeti érték.

Jogi státusz: a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület keretében jogi védelem alatt áll

Hasznosítás: Ivóvízként való hasznosításáról nincs információ, a vízminőségről való információ hiányában valószínűleg kevesen isszák.

Állapot: Vízhozamuk az 1980-90-es évek száraz periódusa következtében – az országszerte tapasztaltakhoz hasonlóan – jelentősen csökkent. A víz minőségéről nincs információ, a közeli szántóföldekről bemosódó agrokemikáliák miatt feltehetően szennyezettek.

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező a mezőgazdasági eredetű szennyezés és az éghajlat szárazodása.

1.3.4. Növénytani és állattani értékek, értékes élőhelyek

Dombóvár közigazgatási területe – a nagymértékű emberi természetátalakítás ellenére – bővelkedik növénytani és állattani értékekben. Az országos jelentőségű növény- és állatfajok országos szintű terület nélküli (faji) védelemben részesülnek. Az értékes élőhelyek nagyobb része 2004 óta helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll. Szintén helyi szinten védettek a településképi és/vagy dendrológiai szempontból értékes faegyedek, fasorok, facsoportok.

Nem védett növénytani és állattani értékek katasztere:

Nagyobb kiterjedésű, természeti értékekben gazdag területek

Béka-tói-mocsár és égeres

VÉDELEMRE JAVASOLT TERÜLET

Hely: Kapos-völgy Újdombóvártól DK-re fekvő szakasza, a Méhész-patak mentén

Terület: 37 ha

Helyrajzi szám: 0319/b, c, d

GPS:

N 46° 23,098' E 18° 10,975'

(nyílt élőhelyek – súlyponti koordináta);

N 46° 23,375' E 18° 10,861'

(égeres – súlyponti koordináta)

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A mozaikos megjelenésű vizes élőhely (Á-NÉR kód: B5, D2, D5, J3, J4, O1) a jelentős dombóvári fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állomány fontos táplálkozóterülete, madárvonuláskor – a szomszédos halastavakkal együtt – kiváló pihenő- és táplálkozóterület (ld. 6. melléklet). A terület D-i része nyilvántartott régészeti lelőhely, ahol egy XVI-XVII. századi, Crna Gora környékéről származó iflák közösség temetőjét tárták fel. A területről bronzkori és római kori telepobjektumok is előkerültek. Az északi részén elhelyezkedő égeresben (Á-NÉR kód: J2) néhány éve egy kócsagtelep alakult ki.

VÁLTOZATOS VIZES ÉLŐHELYEK A BÉKA-TÓI MOCSÁR TERÜLETÉN

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos szinten értékes, védett és fokozottan védett állatfajok élő- és táplálkozóhelye;
- a Kapos menti regionális jelentőségű ökológiai folyosó része;
- regionális jelentőségű régészeti érték.

Hasznosítás: 0319/b – gazdasági rendeltetésű erdő

Állapot: Természetszerű jelleg. A fátlan élőhelyek egyes részein az elmúlt években nemesített nyárfajokat telepítettek, és feltételezhetően Európai Unió mezőgazdasági támogatást vesznek fel rá.

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényező a fátlan élőhelyek további spekulációs célú átalakítása, valamint az illegális hulladéklerakás.

Banya-völgyi tölgyes

Hely: a Nagy-Konda-patak mentén, a nagykondai mezőgazdasági telephelytől délre

Helyrajzi szám:

0215/2 (részben),

0218 (részben),

0220/4 (részben)

GPS:

N 46° 25,336' E 18° 10,149' (ÉNy),

N 46° 25,414' E 18° 10,063' (ÉK),

N 46° 25,312' E 18° 10,095' (sasfészek),

N 46° 25,283' E 18° 10,100' (DNy),

N 46° 25,288' E 18° 10,117' (DK)

A TERÜLET ÁTNÉZETI TÉRKÉPE

VÉDELEMRE JAVASOLT TERÜLET

Terület: 1 ha

Tulajdoni helyzet: 0215/2 – állami tulajdon; 0218 – állami tulajdon; 0220/4 – magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Nagy-Konda-patakot keskeny sávban kísérő természetserű erdő. Az idős, nagyméretű (törzskerület: 310-370 cm) kocsányos tölgyek közé több idős mezei juhar is vegyül. Az egyik nagyméretű (törzskerület: 310 cm) kocsányos tölgyön 2014-ben és 2015-ben rétisas (*Haliaeetus albicilla*) fészkel és költött. (2014-ben négy fiókát nevelt fel a pár.) A rétisas Magyarországon fokozottan védett, eszmei értéke 1 000 000 Ft.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi szinten a legjobb állapotban lévő maradványtölgyes;
- országos szinten értékes, fokozottan védett állatfaj élőhelye;
- helyi szinten értékes tájképi elem.

Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: nem üzemtervezett

Állapot: megfelelő; természetközeli jelleg

Veszélyeztető tényezők:

A védelemre érdemes tölgyes nagytáblás, intenzív művelésű szántóföldek között helyezkedik el, egy helyi jelentőségű ökológiai folyosót képező patak menti ligetes jellegű növényzav részét alkotja. A patak menti ökológiai folyosó többi részén élőhelyi szempontból kevésbé értékes cserjés és nemesnyaras húzódik.

A völgy északabbi szakaszán a tölgyest néhány évvel ezelőtt kivágták, a helyén ültetvényerdő jelleggel feketediókat telepítettek. A későbbiekben a kitermelés és az élőhely átalakítása érintheti a patak menti élőhely déli szakaszát is. Potenciális veszélyeztetettségét növeli, hogy nem üzemtervezett erdőben csak bejelentési kötelezettség van a fák kivágására.

Megjegyzés:

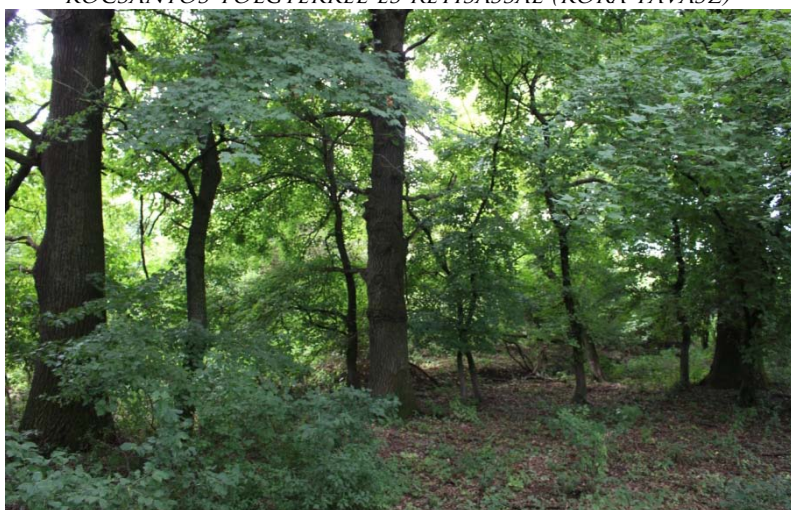
Habár az ökológiai kapcsolatok biztosítása érdekében a patak menti növényzav többi részének védelme is indokolható lenne, a tulajdonviszonyok figyelembe vételével a védetté nyilvánítási javaslat csak a legértékesebb részekre vonatkozik.

*A PATAK MENTI NÖVÉNYSÁV RÉSZLETE
KOCSÁNYOS TÖLGYEKSEL ÉS RÉTISASSAL (KORA TAVASZ)*

RÉTISAS FÉSZEK A TÖLGYESBEN

*A PATAK MENTI NÖVÉNYSÁV RÉSZLETE
KOCSÁNYOS TÖLGYEKSEL (NYÁR)*

IDŐS KOCSÁNYOS TÖLGY

Bontovai erdő

Hely: a Perekaci-árok mentén, Mászlonytól délre

Helyrajzi szám: 013/1 (részben)

GPS:

N 46° 24,690' E 18° 6,579' (ÉNy),

N 46° 24,705' E 18° 6,643' (ÉK),

N 46° 24,750' E 18° 6,458' (hollófészek),

N 46° 24,274' E 18° 6,630' (DNy),

N 46° 24,281' E 18° 6,736' (DK)

A TERÜLET ÁTNÉZETI TÉRKÉPE

VÉDETTSÉG SZEMPONTJÁBÓL
KÜLÖN TERVEZENDŐ TERÜLET

Terület: 7,55 ha

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Perekaci-árok vízfolyása mentén elhelyezkedő, vegyes fajösszetételű (kocsánytalan tölgy, magas kőris, fekete dió stb.), egykor feltehetően mezővédő erdősávként ültetett erdő. Az erdőben rétisas (*Haliaeetus albicilla*) és holló (*Corvus corax*) fészkel. A rétisas Magyarországon fokozottan védett, eszmei értéke 1 000 000 Ft. A holló Magyarországon védett, eszmei értéke 50 000 Ft.

A BONTOVAI ERDŐ RÉSZLETE
KOCSÁNYOS TÖLGYEKEL

RÉTISAS FÉSZEK AZ ERDŐBEN

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos szinten értékes, védett és fokozottan védett állatfajok élőhelye;
- helyi szinten értékes tájképi elem.

Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: gazdasági rendeltetésű erdő

Állapot: megfelelő; természetközeli jelleg

Veszélyeztető tényezők:

Az erdő kitermelésével a védett madárfajok zavartalan fészkelését biztosító élőhely átalakulhat, aminek eredményeként az értékes fajok elvándorolhatnak.

Megjegyzés:

Élőhelyi szempontból nem képvisel kiemelkedő értéket. Lehetőségként felmerül, hogy a védettség a Bontovai-tó természetvédelmi terület bővítésével biztosítható, amit azonban az élőhelyi adottságok és az erdő gazdasági hasznosítása nem indokol.

Mászlonyi kastélypark

Hely: a Dalmand Zrt. mászlonyi telephelyének délkeleti részén

Helyrajzi szám: 6114/1, 2

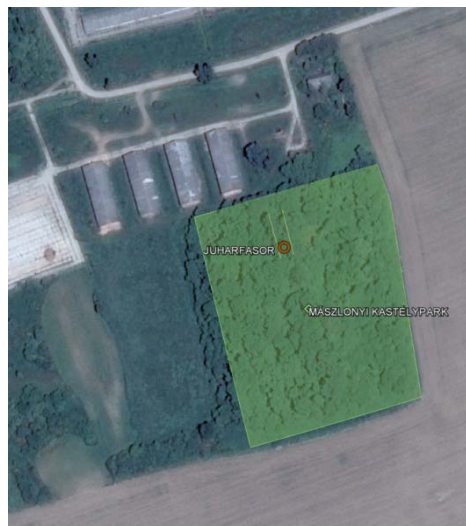
GPS:

N 46° 25,331' E 18° 6,729' (súlyponti koordináta),

N 46° 25,358' E 18° 6,713' (juharfasor)

A TERÜLET ÁTNÉZETI TÉRKÉPE

VÉDETTÉG SZEMPONTJÁBÓL
KÜLÖN TERVEZENDŐ TERÜLET

Terület: 2,33 ha

Tulajdoni helyzet: 6114/1 – magántulajdon (Dalmand Zrt.); 6114/2 – állami tulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A Dőry család egykori kastélyát körbevevő park maradványa. A ma zárt erdő benyomását keltő területen még megtalálhatók az egykori park idős faegyedei (pl. a kastély mellett álló lucfenyő, vadgesztenyék, feketediók), helyenként a kert kompozíciós elemei (pl. a kastélyhoz vezető juhar fasor) is felismerhetők.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- helyi szinten jelentős kultúrtörténeti emlék;
- helyi szinten értékes élőhely.

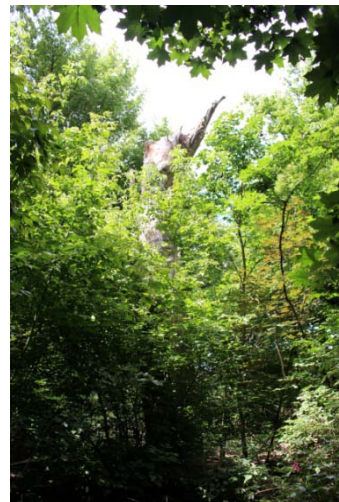
Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: közzóléti rendeltetésű erdő

Állapot: a kastélykert rossz állapotú maradványa; természetközeli jellegű élőhely; enyhén szemetes; özönfajokkal (pl. zöldjuhar) szennyezett

TERMÉSZETKÖZELI JELLEGŰ ÉLŐHELY AZ EGYKORI KASTÉLYPARKBAN

AZ EGYKORI KASTÉLYPARK ELPUSZTULT MEMENTÓJA

Veszélyeztető tényezők:

Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az illegális fakivágás és hulladéklerakás, valamint az özönfajok terjedése.

Megjegyzés: A helyi szintű természetvédelmi oltalom abban az esetben indokolt, ha reális lehetőség nyílik a park rekonstrukciójára és tényleges megőrzésére.

Mágocsi úti tölgyes

Hely: a Mágocsra vezető út déli oldalán, a Béka-tói mocsártól délre, a település közigazgatási határa közelében

Helyrajzi szám: 0322/29 (részben)

GPS: N 46° 22,907' E 18° 11,028'
(súlyponti koordináta)

A TERÜLET ÁTNÉZETI TÉRKÉPE

VÉDETTÉG SZEMPONTJÁBÓL
KÜLÖN TERVEZENDŐ TERÜLET

Terület: 0,45 ha

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A kicsiny természetszerű élőhelyen idős, nagyméretű kocsányos tölgyek fordulnak elő. A tölgyek törzskerülete: 240, 250, 270, 280 320, 360 és 430 cm.

*IDÓS, NAGYMÉRETŰ
KOCSÁNYOS TÖLGY A KICSINY ERDŐRÉSZBEN*

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- honos fafaj idős egyedei;
- helyi szinten értékes élőhely.

Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: nem üzemtervezett

Állapot: megfelelő; természetközeli jellegű élőhely; szemetes

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az illegális hulladéklerakás. A fák kitermelése jelentős potenciális veszélyeztető tényező, mivel az erdő nem üzemtervezett, így csak előzetes bejelentési kötelezettség van a fák kivágásának szándéka esetén.

Gunarasi agyagbánya partifecske költőtelepe

Hely: Gunarasi agyagbánya, Gunarasfürdőtől KÉK-re

Helyrajzi szám: 0295/5 (részben)

GPS: N 46° 24,481' E 18° 10,557'

Terület: 0,02 ha

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

Az anyagkitermelés után hátrahagyott, később mesterségesen kialakított löszfalban partifecske (*Riparia riparia*) költőtelep van. Ez a ritka faj Magyarországon védett, eszmei értéke: 50 000 Ft.

VÉDETTSÉG SZEMPONTJÁBÓL
KÜLÖN TERVEZENDŐ TERÜLET

PARTIFECSE KÖLTŐTELEPE A MESTERSÉGESEN
LÉTREHOZOTT LÖSZFALBAN

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

– védett állatfaj élőhelye

Jogi státusz: nem védett

Hasznosítás: Az egykori bánya területén inerthulladék-lerakó üzemel.

Állapot: Megfelelő. A költőtelepnek helyet adó falrész jelenleg nem termelik. A partifecske fészkelésére alkalmas falat a hulladéklerakó tulajdonosa, üzemeltetője alakította ki a Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Helyi Csoportja kezdeményezésére.

Veszélyeztető tényezők: A fészektelepet aktuálisan veszélyezteti, hogy a közelben lakó borzok kiássák a fészeküregeket és elpusztítják az azokban lévő egyedeket. A fészektelepet a borzok ellen aktív természetvédelmi beavatkozással lehet megvédeni (pl. villanypásztor alkalmazása). Potenciális veszélyeztető tényező a bánya természetiérték-védelmi szempontokat figyelmen kívül hagyó (bányászati) tájrendezése.

Védett állatok városi élőhelyei

A városi élőhelyeken nagyobb számban előforduló védett és fokozottan védett állatfajok listáját a 7. melléklet tartalmazza.

A város kéményein, villanyoszlopain stb. nagy számban fészkelnek fokozottan védett **fehér gólyák** (*Ciconia ciconia*).

A templomtornyokban, a házak padlásain fészkel a fokozottan védett **gyöngybagoly** (*Tyto alba*), a fák üregein és a mesterséges faodúkon kívül ezeken a helyeken is előfordul a szintén fokozottan védett **kuvik** (*Athene noctua*).

A védett **vetési varjú** (*Corvus frugilegus*) Dombóváron két nagyobb fészektelepe van. A szigeterdei élőhely területi védelem alatt áll. Nem védett területen helyezkedik el a **vasútállomás melletti fészektelep**.

A városi élőhelyeken előforduló egyéb védett madárfajok jellemzően a jó kirepülést és kilátást biztosító pontokon (**csóka** – *Corvus monedula*), az épületek repedéseiben (**sarlósfecske** – *Apus apus*, **mezei veréb** – *Passer montanus*, **házi veréb** – *Passer domesticus*), az épületek párkányain (**szürke légykapó** – *Muscicapa striata*), a biztonságot nyújtó lapos tetőkön (**búbos pacsirta** – *Galerida cristata*), az épületek falában lévő üregekben (**házi rozsdafarkú** – *Phoenicurus ochruros*), a falak és nyílászárók tapadási felületein (**molnárfecske** – *Delichon urbica*) és az épületek előtereinek falain, gerendáin (**füstifecske** – *Hirundo rustica*) fészkelnek. A Hunyadi téri víztorony elemei között 12-14 sarlósfecske pár költ.

A védett és fokozottan védett **denevérek** szintén jelentős mértékben kötődnek a városi élőhelyekhez (padlások, panelházak rései stb.).

Értékes faegyedek, fasorok, facsoportok

Dombóvár **zöldfelületi ellátottsága kedvező**. A település zöldfelületi rendszere típusát tekintve „szigetes”, azaz több önálló zöldfelületi egységből áll, melyeket helyenként fasorok kötnek össze.

A jelentősebb összefüggő zöldfelületi elemek a Kis-Konda-patak völgye, a Szuhaj-domb telepített erdőfoltjai, a település egyetlen városi szintű közparkja, a Szigeterdő, az egykori „Eszterházy sétatér”, a Hunyadi tér, valamint a temetők.

A nagyobb utcák mentén – alig néhány kivétellel – többé-kevésbé **egységes fasorok** húzódnak (pl. Hunyadi utca, Ady Endre utca, Horvay János utca, Fő utca), melyek a **település karakterének meghatározói**. A jellemző fafajok a platán (*Platanus sp.*), a vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), a hárs (*Tilia sp.*) és a kőris (*Fraxinus sp.*).

Zöldfelületi értékek katasztere – belterület:

Hunyadi téri SPAR-udvar facsoportja

<i>Hely:</i>	a Hunyadi téri SPAR-udvar
<i>GPS:</i>	N 46° 22,753' E 18° 7,700' (súlyponti koordináta)
<i>Fafaj:</i>	vadgesztenye (5 db) és platán (2 db)
<i>Jellemzés:</i>	jellemző magasság= 18-20 m, jellemző törzskerület: 180-220 cm
<i>Jelentőség:</i>	dendrológiai, településképi
<i>Állapot:</i>	5
<i>Veszélyeztetettség:</i>	légszennyezés, aknázómoly
<i>Kezelés:</i>	a vadgesztenyék szinte egy sort alkotnak; rendszeresen permetezik a kártevők ellen
<i>Megjegyzés:</i>	az üzletközpont építése során megmaradt facsoport helyi szintű védelemre javasolt

Árpád utcai gömbkőris fasor

<i>Hely:</i>	Árpád utca
<i>GPS:</i>	N 46° 23,167' E 18° 7,989' (a fasor É-i vége) és N 46° 22,861' E 18° 7,815' (a fasor D-i vége)
<i>Fafaj:</i>	gömbkőris (112 db)
<i>Jellemzés:</i>	kétoldali fasor jellemző magasság= 7-8 m, jellemző törzskerület: 170-210 cm
<i>Jelentőség:</i>	településképi
<i>Állapot:</i>	3; helyenként csonkolt és nem visszavágott egyedek vannak; néhány fa kiszáradt; a fasort helyenként más fafajjal pótolták

Veszélyeztetettség: villanyvezeték a közelében húzódik
Kezelés: rendszeresen permetezik a kártevők ellen
Megjegyzés: **helyi szintű védelemre javasolt**

Erzsébet utcai óvodakerti vadgesztenye

Hely: Erzsébet utca 29.
GPS: N 46° 22,422' E 18° 7,454'
Fafaj: vadgesztenye
Jellemzés: magasság= 15 m, törzskerület: 362 cm
Jelentőség: településképi
Állapot: 5; egyik oldalán enyhén csonkolt a villanyvezeték miatt
Veszélyeztetettség: légszennyezés, aknázómoly; a villanyvezeték az egyik oldalán húzódik
Kezelés: rendszeresen permetezik a kártevők ellen
Megjegyzés: az óvoda telkének utcai frontján, a parkolónak használt terület szélén áll

ÓVODAKERTI VADGESZTENYE

HÓVIRÁG UTCAI MOCSÁRCIPRUS

Hóvirág utcai mocsárciprus

Hely:	Kertváros, Hóvirág utca
GPS:	N 46° 23,049' E 18° 7,532'
Fafaj:	mocsárciprus (<i>Taxodium distichum</i>)
Jellemzés:	magasság = 9 m, törzskerület: 187 cm
Jelentőség:	dendrológiai és településképi
Állapot:	5
Veszélyeztetettség:	nem veszélyeztetett
Kezelés:	-
Megjegyzés:	helyi szintű védelemre javasolt

Hunyadi téri Tinódi szobor melletti oszlopos gyertyán

Hely:	Hunyadi tér, a Tinódi Lantos Sebestyén szobor mellett
GPS:	N 46° 22,658' E 18° 7,753'
Fafaj:	oszlopos gyertyán (<i>Carpinus betulus 'Fastigiata'</i>)
Jellemzés:	magasság= 5,5 m, törzskerület: 42 cm
Jelentőség:	dendrológiai és településképi
Állapot:	5
Veszélyeztetettség:	nem veszélyeztetett
Kezelés:	-
Megjegyzés:	helyi szintű védelemre javasolt

Zöldfelületi értékek katasztere – külterület:

Hely:	61-es főút (Birkamajor → Szarvasdi bekötőút)
GPS:	N 46° 25,707' E 18° 9,221' (É), N 46° 24,369' E 18° 8,955' (D)
Fafaj:	hárs
Jellemzés:	kétoldali fasor; egységes, de helyenként hiányos
Jelentőség:	Távlatilag az É-i településkapu hangsúlyos eleme lehet.
Állapot:	megfelelő
Veszélyeztetettség:	légszennyezés
Jogi státusz:	nem védett
Megjegyzés:	

1.3.5. Tájképi értékek

A tájképi érték a legszubjektívabb természetvédelmi értékkategória. A tájesztétikai értékítélet – egyebek mellett – függ a vizsgálatot végző személy előképzettségétől és érzelmi állapotától, s a társadalmi igények és a közízlés változásával időben is módosul. Az objektivitásra való törekvés érdekében fontosnak tartjuk a kiválasztási és az érték-meghatározó kritériumok egyértelmű kijelölését.

Megőrzésre érdemesnek tartjuk az **egyedi, a ritka, a változatos és** – hisszük és valljuk, hogy nem csak szakmai elfogultságból – **a természetszerű tájrészleteket**. Az esztétikai értéket képviselő tájrészletek esetében a **kedvező látvány** mellett az arra rálátást biztosító **kilátópont(ok)** megőrzése is fontos.

Kiemelkedően értékes tájképi együttesek katasztere:

Nyerges-erdő – Nyergesi-horgásztó

Kilátópont(ok): A horgásztó töltése.

Látvány: Változatos, természetszerű benyomást keltő tájképi együttes, előtérben nyílt vízfelülettel, a tóparton gyepes, ligetes területekkel, a tó D-i partján természetszerű erdővel, É-i partján hétvégi házakkal tarkított szőlőkkel.

Jogi státusz: Mind a Nyergesi-horgásztó, mind a Nyerges-erdő helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll.

Veszélyeztető tényezők: Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az intenzív hasznosításhoz kapcsolódó művi elemek (pl. stégek) egyre nagyobb számban történő megjelenése, amelyek anyagukban, látványukban és szellemiségükben egyaránt természetidegenek, s csökkentik a tájképi együttes esztétikai értékét. A turisztikai hasznosítás következtében egyre nagyobb számban jelenhetnek meg nem megfelelően

tájbaillesztett egyéb építmények is (pl. „paloták”), amelyek a jelenleg még természetszerű környezetben komoly esztétikai értékcsökkenést eredményezhetnek. A tavak eutrofizálódása egy idő után a látványértéket is csökkenti.

Szőlőhegy

Kilátópont(ok): Szőlőhegyi út; a Nyergesi-horgásztó partja; 611. számú út Dombóvár és Kaposszekcső közötti szakasza, 61. számú út Dombóvár és Kaspula közötti szakasza

Látvány: A sík környezetéből kiemelkedő, nagyjából szőlőföldekkel – közöttük elszórtan hétvégi házakkal – borított tagolt domb változatos tájképi együttest alkot.

Jogi státusz: nem védett

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényezők a tájkép homogenizálódása a parcellák egyesítésével, a túlzott mértékű beépítés, az út menti területek beépítésével a rálátást biztosító helyek számának csökkenése.

Kapos-völgy a Gólyavárral

Kilátópont(ok): a 611. számú út Dombóvár és Kaposszekcső közötti szakasza

Látvány: Változatos, természetszerű benyomást keltő tájképi együttes, nagy kiterjedésű gyepekkel, cserjés és fás ligetekkel, a völgytalpból kiemelkedő terasz-szigeten álló várrommal.

Jogi státusz: A Gólyavár közvetlen környéke helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll.

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényező az útmenti területek beépítésével a rálátást biztosító helyek számának csökkenése. A tájjelleget, tájképet alapvetően megváltoztatná a tervezett M9-es gyorsforgalmi út kiépítése.

Kis-Konda-patak völgye a tavakkal

Kilátópont(ok): Tüskei-horgásztó töltése; Perekaci-domb; a tavak parti sávja

Látvány: A környező „agrársivatagban” üde látványt nyújtó változatos, természetszerű benyomást keltő tájképi együttes, nyílt vízfelülettel, nagy kiterjedésű gyepekkel, cserjés és fás ligetekkel, partmenti ligeterdőkkel.

Jogi státusz: A völgy helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll.

Veszélyeztető tényezők: A Tüskei-horgásztónál aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az intenzív hasznosításhoz kapcsolódó művi elemek (pl. stégek) egyre nagyobb számban történő megjelenése, amelyek anyagukban, látványukban és szellemiségükben egyaránt természetidegenek, s csökkentik a tájképi együttes esztétikai értékét. A rekreációs hasznosítás következtében egyre nagyobb számban jelenhetnek meg nem megfelelően tájbaillesztett egyéb építmények (pl. „paloták”) is, amelyek a jelenleg még több helyen természetszerű környezetben komoly esztétikai értékcsökkenést eredményezhetnek. A tavak eutrofizálódása egy idő után a látványértéket is csökkenti.

1.3.6. Kultúrtörténeti értékek

A természetvédelem tárgyait azok a kultúrtörténeti emlékek jelentik, amelyek jellemzően természeti környezetben helyezkednek el, és kapcsolatuk környezetükkel szorosnak tekinthető. Ezek az ember által létrehozott objektumok –, amennyiben nem állnak sem természetvédelmi, sem műemlékvédelmi oltalom alatt – (kultúrtörténeti) **egyedi tájértéknek** minősülnek.

A Tvt. alapján minden településre vonatkozóan fel kell mérni az egyedi tájértékeket, köztük a kultúrtörténeti vonatkozásúakat. Dombóvár közigazgatási területére **még nem készült el az egyedi tájérték kataszter**, habár néhány objektumot a településrendezési terv készítése során –, amelynek az előírások szerint tartalmaznia kellene a jegyzéket – lajstromba vettek.

Külterületen elhelyezkedő kultúrtörténeti egyedi tájértékek ²²

Fogadalmi fészület vagy **Barkóczy fészület** (Máslonyi földút; GPS: N 46° 23,978', E 18° 7,754')

Nepomuki Szent János szobor (611. számú út és a Szőlőhegyi út elágazása; GPS: N 46° 21,6745', E 18° 07,5117')

Szőlőhegyi fészület (Garay utca, Szőlőhegy; GPS: N 46° 21,4152', E 18° 06,5552')

Szent Vendel szobor (Vörös Sugár utca; GPS: N 46° 23,6027', E 18° 08,6548')

Szőlőhegyi Szent Anna kápolna és Szent Anna-forrás (Kápolna utca, Szőlőhegy; GPS: N46° 21,0420', E18° 06,4628')

²² A felsorolás nem teljes körű, csak a terepbejárások során felmért egyedi tájértékeket tartalmazza.

SZENT ANNA KÁPOLNA

*NÉPOMUKI SZENT JÁNOS
SZOBOR*

SZENT VENDEL SZOBOR

1.4. A természeti örökség megőrzése érdekében tett helyi szintű intézkedések

1.4.1. Az önkormányzat természetvédelmi feladatai

A helyi jelentőségű természeti értékek megőrzését **Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet** biztosítja, amelyet 2004. évi hatályba lépése óta hét alkalommal módosított²³ Dombóvár Város Önkormányzata Képviselő-testülete. (Jelen alapterv e rendelet átfogó módosításának előkészítő szakmai háttéranyagként készül.)

Dombóvár Város Önkormányzata természetvédelmi feladatait az önkormányzati rendelet 7-10. §-a határozza meg, melyek a következők:

- a védett természeti területek főbb belépési pontjainál, illetve a védett természeti értékek mellett a védelmet jelölő táblákat kell elhelyezni (a védett természeti terület, ill. érték megnevezésével, a védetté nyilvánítás évének jelölésével, valamint a védetté nyilvánító önkormányzat feltüntetésével); a megrongálódott táblák javításáról, valamint a hiányzó táblák cseréjéről az önkormányzatnak gondoskodnia kell;
- a védett természeti területek és értékek kezeléséről, természeti állapotának fejlesztéséről a védetté nyilvánító önkormányzat köteles gondoskodni;
- a kezelési feladatok meghatározására az önkormányzat a jogszabályi előírásoknak megfelelő természetvédelmi kezelési tervet készített, amelynek jogszabályi részét – a 2. melléklet pótlásaként – jelen rendelethez csatolni kell;
- a természetvédelmi kezelési tervet szükség szerint, de legalább tízévenként felül kell vizsgálni, és amennyiben indokolt, módosítani kell.
- a természetvédelmi kezelési tervben meghatározásra került feladatokat meg kell valósítani;
- a természetvédelmi kezelési terv elkészültéig a kezelési munkákat a rendelet 2. mellékletében meghatározott irányelvek alapján kell folytatni;
- a védett természeti területek és értékek őrzéséről a védetté nyilvánító önkormányzat köteles gondoskodni.
- az önkormányzat képviselő-testülete természetvédelmi tevékenységének ellátásához 1 fő természetőröt bíz meg a munkafeladatokkal; a védett természeti területek és értékek állapotát a természetőr(ök)nek rendszeresen ellenőrizni kell; a természetvédelmi őr feladata a védett természeti területek és értékek érdekében a Tvt.-ben és a 4/2000. (I.21.) Korm. rendeletben meghatározott jogok gyakorlása és kötelezettségek teljesítése;
- az ismeretterjesztés, oktatás, tudományos kutatás és az idegenforgalom részeként a védett természeti területek és értékek látogatásának lehetőségét a

²³ A módosító önkormányzati rendeletek száma: 53/2004.(VIII.31.), 35/2005.(V.2.), 11/2007.(II.22.), 144/2007.(XII.19.), 25/2008.(I.30.), 31/2012. (IX. 18.), 34/2013. (VIII. 28.)

bemutatásra alkalmas területeken és a védettség érdekeivel összhangban biztosítani kell; ennek érdekében törekedni kell természetvédelmi bemutatóhelyek kialakítására.

- a védett természeti területekről és értékekről nyilvántartást kell vezetni;
- a természetvédelmi hatósági feladatokat első fokon a települési önkormányzat államigazgatási, hatósági hatáskörébe tartozó ügyekben a jegyző (természetvédelmi hatóság) látja el;
- a védetté nyilvánítást a földhivatali és az önkormányzati ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyeztetni ill. jegyezni;
- a város lakosságát tájékoztatni kell a jelen rendelet által védetté nyilvánított területek és értékek védettségeinek tényéről és a rendelet ezen területekre vonatkozó előírásairól.

1.4.1.1. Természetvédelmi kezelési tervek

A természet védelméről szóló LIII. törvény és annak vonatkozó végrehajtási rendelete (30/2001-es KöM rendelet) szerint valamennyi védett természeti területre – köztük a helyi jelentőségű természetvédelmi területekre is – kötelező jelleggel természetvédelmi kezelési tervet kell készíteni. Új védett természeti terület esetén a védetté nyilvánítás előfeltétele a kezelési terv elkészítése. Ennek a feladatnak a megvalósítása helyi védett természeti területek esetében a védetté nyilvánítást kezdeményező és lefolytató önkormányzatokra hárul.

A természetvédelmi kezelési tervek a védett természeti területek kezelési feladatait, valamint a védett természeti területeken folytatható tevékenységek körét és módját részleteiben határozzák meg, így a tényleges kezelések szempontjából alapvető fontosságú dokumentumoknak tekinthetők.

Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet minden védett természeti területre és értékre vonatkozóan kezelési irányelveket tartalmaz. Az önkormányzat számára pénzügyi szempontból vállalhatatlan feladat teljesítésére a rendelet egyedi jogi megoldást alkalmazott, a kezelési irányelvek meghatározásával és az elkészülő kezelési tervekre történő kiutalással. A rendelet hatályba lépése óta azonban **csak a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területre készült el a jogszabályok által előírt tartalmú, önálló természetvédelmi kezelési terv.**

1.4.2. Természetvédelmi programok, intézkedések – kezelés, fejlesztés

A természetvédelmi célú programok egyik jellemzője, hogy elsősorban hosszú távú célok elérését szolgálják, gyakran nem hoznak közvetlen anyagi hasznot. Ez az oka annak, hogy az önkormányzatok jelentős része kevés természetvédelmi fejlesztési programot indít, inkább csak a kötelező jellegű feladatokat végzi el. Dombóvár Város

Önkormányzata egyike a kevés üdítő kivételnek – a természetvédelmi kezelési, fenntartási munkálatok mellett az elmúlt években több, a természeti és kultúrtörténeti örökség megőrzését (is) szolgáló fejlesztési program indult.

Az önkormányzati hatáskörű intézkedések egyik nagy csoportját a **helyi védelem alatt álló természeti területek kezelése** jelenti. A helyi védelem alatt álló fák, fasorok legszükségesebb fenntartási munkálatait az önkormányzat – a korábban említett módon (ld. „1.2.2.1. Helyi jelentőségű védett természeti területek és értékek” című fejezet) – **rendszeresen elvégzi**. A jelentősebb anyagi forrásokat igénylő kezelési munkálatok szakaszosan történnek (ld. *később*), egy részük (pl. szigeterdei parkrekonstrukció) még várat magára.

A **közmunka programokban** nagy szerepet kap a természetvédelmi oltalom alatt álló területek jogszabályok által előírt fenntartása. Az önkormányzat által foglalkoztatott közmunkások egyik kiemelt feladata a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület kezelési tervében meghatározott feladatok megvalósításában való részvétel (fateleptés, kaszálás, inváziós növényfajok irtása stb.).

A XXI. század első évtizedének egyik jelentős értékmegőrző, értékefejlesztő programja a területi és „ex lege” védelem alatt álló **szigeterdei középkori lakótorony rekonstrukciója** volt. 2003-2006 között a lakótoronyot eredeti formában állították helyre, az épületben galéria és helytörténeti kiállítás üzemel.

Dombóvár Város Önkormányzata 2003-ban kezdte meg a **Kis-Konda-patak menti zöldfelületek ökológiai és turisztikai-rekreációs fejlesztését** célzó programját. A tervezési szakaszban elkészült a fejlesztéseket megalapozó tanulmányterv (*Fekete A. – Kiss G. – Szakács B., 2003*). A regionális jelentőségű ökológiai folyosó állapotának javítását és az ökológiai funkcióval összeegyeztethető mértékű és módú hasznosítását célzó nagyszabású program kivitelezési költségeinek fedezésére több pályázat már sikeresen lezárult, további fejlesztési elképzelések megvalósításának részletes tervezése megkezdődött.

Részben a Kis-Konda-patak menti fejlesztések egyik elemeként, részben egyéb városfejlesztési célok elérése érdekében az önkormányzat kezdeményezésére és szervezésében 2003-ban megkezdődött a **volt Dóry Konzervgyár** (később katonai raktárbázis) **területének rehabilitációja, revitalizációja**. A területhez kapcsolódó zöldfelületen –, amely a Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosó egyik legzavartabb része közelében helyezkedik el – 2004 tavaszán, egy a terület természeti és kultúrtörténeti örökségét bemutató **tanösvény** készült.

Az önkormányzat 2006-ban alakította ki a **Dombóvári Nordic Walking Parkot**. Az útvonalrendszer központi eleme a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület, ahol az útvonal részben az egykori kisvasúti töltésen halad, és a leghosszabb természeti környezetben haladó körtúra lehetőségét biztosítja a botos gyaloglók részére. A park másik fontos eleme a Gunarasi parkerdőben kialakított útvonal. A legváltozatosabb terepet a Nyerges-erdőben kialakított útvonalak biztosítják. A parkot útvonalhálózatát kezdetben a Gunarason pihenő külföldi turisták és az önkormányzat által rendezvények keretében szervezett csoportok keresték fel, napjainkban a város lakói közül is egyre többen hódolnak e egészséges szabadidős tevékenységnek.

2008-ban a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület belterületi szakasza északi részének nyugati peremén, az újonnan létesült TESCO áruház és a védett élőhelyek közötti részen védő szerepet betöltő növényzát telepítésére került sor. A **„biofal” létesítése környezeti nevelési akció keretében**, helyi általános iskolás csoportok részvételével zajlott.

Az elmúlt évek legjelentősebb természetvédelmi fejlesztése a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen zajlott. Az **„Élőhely-helyreállítás a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen a regionális jelentőségű ökológiai folyosó zavarmentes működése érdekében” című programra** az önkormányzat 57,7 millió Ft-ot nyert el a Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) pályázati konstrukcióban. A mintegy 6,1 hektáros fejlesztési célterület (1979/1 hrsz.) a védett természeti terület déli, belterületi szakaszán helyezkedik el. A természetközeli állapot biztosítása érdekében öt programelem megvalósítására került sor, melyek a következők:

A Kis-Konda-patak renaturalizációja a patak menti vizes élőhelyek vízellátottságának javítása érdekében (P-1). A projektterület É-i részén egy 890 m² szabad vízfelületű, max. 1,76 m mély mesterséges tó került kialakításra, ami a terület közvetlen környezetének talajvízellátását javítja. A tó déli oldalán egy meanderező vízlevezető csatorna került kialakításra. A csatorna a tó egy meghatározott vízszint felett jelentkező többlet vizét vezeti le, melyet a tó déli oldalán kiépítendő állandó fenékküszöb szabályoz. A vízlevezető csatorna medre földárkú kiépítettségű, így a meanderező szakaszon a víz elszivárog, ezzel a talajszerkezet vízháztartását javítja. Rendezésre kerültek a tervezési területet Ny-i oldalról határoló, beépült löszhátról lefolyó felszíni vizeket elvezető, a tervezési területet Ny-K irányban átszelő csapadékvíz levezető árkok. Ezek a rendezett árkok a tervezési terület középső, belső részeire vezetik a csapadékvizet, amely a földmedrű árkokban elszikkad, így javítva tovább a terület vízháztartását. A csapadékvíz árkokba helyenként fenék-bukók kerültek telepítésre a csapadékvíz lefolyásának lassítására.

Fafajcsere az ültetvényes erdőállományokban (P-2). A korábbi ültetvényes erdő nemesnyarasok és füzesek több lépcsőben letermelésre kerültek, s az erdő felújítása honos fajok felhasználásával történt meg. A 4,7 hektáros területen összesen 33 600

darab faegyed – elsősorban mézgás éger, magyar kőris és kocsányos tölgy – került beültetésre.

A KEOP PROJEKT KERETÉBEN
LÉTESÍTETT VIZES ÉLŐHELY (FELÜL) ÉS
A FAÜLTETVÉNY HELYETT LÉTESÍTETT,
HONOS FAJOK FELHASZNÁLÁSÁVAL
ÜLTETETT ERDŐ (BALRA) – 2005.
JÚLIUSI ÁLLAPOT

Az inváziós növényfajokkal „szennyezett” területek helyreállítása (P-3). A pályázati célterületen valamennyi özönfaj eltávolításra került. A beavatkozások az alábbi inváziós növényfajokat érintették: zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), fehér eper (*Morus alba*), fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), közönséges vadszőlő (*Parthenocissus inserta*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), őszirózsa fajok (*Aster* spp.), betyárkóró (*Conyza canadensis*), ártéri japánkeserűfű (*Reynoutria japonica*, *Reynoutria x bohemica*) és magas aranyvessző (*Solidago gigantea*). A munka során a mechanikai módszereket (kézi és gépi kaszálás, száruzózás, sarjleverés, egyenkénti kézi eltávolítás, meggyűrés) részesítették előnyben, egyes fajok esetében

az óvatos, okszerű vegyszerhasználat (főleg egyedi kenés, injektlás) volt szükséges. A végleges visszaszorítás érdekében sor került a növények életterének „elfoglalására”, más, természetes fajokkal. Az özönfajok végleges visszaszorítása további folyamatos kezelést tesz szükségessé.

A tájba nem illő épített elemek felszámolása, tájba illesztése (P-4). A pályázati célterületen eltávolításra kerültek a funkciójukat veszített, nem használt, más célra nem hasznosítható épített elemek, így több használaton kívüli távvezeték-oszlop, felesleges árkok, töltések, földdepóniák.

Vizes élőhely helyreállítás az illegálisan lerakott hulladék felszámolásával, az ökológiai szempontokat figyelembe vevő rendezésével (P-5). A pályázati célterületen illegálisan felhalmozott építési törmelék (több mint 1.450 m³) elszállításra került.

Az önkormányzat munkájával párhuzamosan – azt gyakran kiegészítve – több *civil szervezet* folytat természetvédelmi jellegű tevékenységet Dombóváron.

Kiemelkedő jelentőségű a Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Helyi Csoportjának tevékenysége. Az egyesület tagjai az 1980-as évektől kezdődően kutatják Dombóvár madárvilágát. Az egyesület a **fehér gólya, a gyöngybagoly és a sarlósfecske fészkelésének biztosításával** külön program keretében foglalkozik. A kihelyezett fészkekben az elmúlt években 10-14 gólyapár költött, a templomtornyokban, padlásokon elhelyezett költőládákban több helyen is költött a korábban eltűnt gyöngybagoly. A denevérek egyedszámának növekedését szintén mesterséges **denevérodúk kihelyezésével** igyekeznek elősegíteni. A Szigeterdőtől a Tüskeihorgásztóig összesen **kb. 300 odú került kihelyezésre**. Az egyesület környezeti nevelés terén kifejtett tevékenységéről a következő fejezetben szólnunk.

A helyi védett természeti terület fenntartásában Dombóvár Város Önkormányzatának fontos partnere a Dombóvári Önkéntes Polgári Természetőr Egyesület (DÖPTE). Az egyesület bázishelye a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület déli szélén, az egykori kisvasúti állomás épületében van, amely egyfajta természetvédelmi központként szolgál és számos rendezvénynek ad helyet. A DÖPTE polgári természetőrei rendszeresen ellenőrzik a természetvédelmi területek állapotát, kiemelten a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen.

TERMÉSZETVÉDELMI KÖZPONT AZ EGYKORI KISVASÚTI ÁLLOMÁS ÉPÜLETÉBEN

A helyi védett természeti terület fenntartása szempontjából kiemelkedő jelentőségű a város önkormányzata és a Dombóvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat között született megállapodás, amelynek keretében a helyi védett területek természetvédelmi kezelési munkálatait roma nemzetiségű köz munkások látják el. Az önkormányzat egy 2015-ben célzott képzési programmal segíti a hatékony munkavégzést.

1.4.3. A természeti örökség bemutatása, környezeti nevelés

A jogszabályi védelem önmagában nem tudja biztosítani a természeti és kultúrtörténeti értékek megőrzését, hiszen például a törvényi rendelkezések nem nyújthatnak védelmet a tudatlanságból elkövetett károkozások ellen. Az értékes képződmények hosszú távú megőrzésében **kiemelkedő szereppel bír** a környezeti nevelés. A „**megismerni, megszeretni, megvédeni**” elv alkalmazása az értékmegőrzés fontos része – az értékek megismerésével a látogatókban jó eséllyel alakul ki olyan érzelmi kötődés, ami a képződmény megőrzésére készíti őket.

A környezeti nevelés Dombóváron nagy múltra tekint vissza, amiben mind az önkormányzatnak, mind a helyi oktatási intézményeknek, mind a helyi természetvédelmi civil szervezeteknek megvan a szerepe. A természeti és kultúrtörténeti értékek bemutatását több természetvédelmi bemutatóhely is szolgálja.

Dombóvár Város Önkormányzata a **természetvédelmi civil szervezetek anyagi támogatásával** elsősorban közvetve vállal szerepet a helybéli lakosság környezeti szemléletének kialakításában, fejlesztésében. Az együttműködés keretében jelent meg például több, a város természeti örökségét bemutató kiadvány. Az önkormányzat határozott szándéka, hogy az elkövetkező években is jelentős szerepet vállal a helyi lakosság környezeti szemléletének formálásában, aminek szükségességét sajnos a még ma is gyakori szándékos és tudatlanságból elkövetett károkozások is szemléletesen mutatják.

A helyi civil szervezetek közül kiemelkedő környezeti nevelési tevékenységet végez a **Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Helyi Csoportja**, amelynek létrehozója és vezetője Nagy Sándor. Az egyesület a Tüskei-horgásztónál – Madárvárta néven – 1984. óta **oktatóbázist** működtet. Rendszeresen szervezett programjaik közé tartozik például a **madárészlelés-, -számlálás, -gyűrűzés, mesterséges fészekodúk készítése és kihelyezése**.

A város oktatási, nevelési intézményeiben **számos környezeti nevelés irányában elkötelezett pedagógus** dolgozik. Több iskolában a tanórákon kívül **szakkörök** keretében is folyik a környezeti nevelés, a pedagógusok **rendszeresen szerveznek kirándulásokat, természet-megfigyelő túrákat**. A Belvárosi Általános Iskolában egy **természettudományi bemutatóterem** (a megye madárvilágát bemutató anyag,

továbbá trófea, tojás-, fészek-, termés-, bogár- és lepkegyűjtemény) és egy ún. **Madárvédelmi Mintakert** szolgálja a természeti értékek „*ex situ*” bemutatását.

Sajnos a számos hasznos kezdeményezés ellenére a lakosság környezeti szemlélete további erősítésre szorul. Ezt szemléletesen jelzik azok a szándékos rongálások, ami miatt a bemutatási infrastruktúra fejlesztése komoly átgondolásra szorul.

1.4.3.1. Természetvédelmi bemutatóhelyek

A természetvédelmi bemutatóhelyek jelentős mértékben segíthetik a város oktatási intézményeiben zajló környezettudományi oktatást, valamint hozzájárulhatnak a helyi lakosság és a települést felkereső turisták környezeti tudatának fejlesztéséhez.

Az 1990-es évek első felében a település közigazgatási területén előforduló természeti és kultúrtörténeti örökségi elemek bemutatása tájékoztató táblák segítségével történt. Azt, hogy a bemutatóhelyek eredményesen tölthessék be szerepüket, nehezítette, hogy azok nem alkottak egységet. Ez egyrészt vonatkozott az útvonalra, másrészt az egységesség nem valósul meg a látogatók számára átadott ismeretek, és különösen a feljükk közvetíteni szándékozott „üzenet” terén sem.

Dombóvár Város 2004-2009-es időszakra szóló természetvédelmi alapterve egyik fontos fejlesztési javaslata volt a természetvédelmi bemutatóhelyek egységes rendszerének kialakítása volt. Az elmúlt években ebben az irányban fontos lépések történtek.

A természeti és kultúrtörténeti örökség bemutatása **tanösvény** formájában történik a **volt Dóry Konzervgyár területén**. A tájékoztató táblás típusú tanösvény 2004 tavaszán létesült. Az épített elemek állaga sajnos az elmúlt években erősen leromlott (a pallós út egyes szakaszait le is kellett zárni a látogatók előtt), a tanösvény felújításra szorul.

Egységes táblarendszer létesült a **Dombóvári Nordic Walking Park kialakításához kapcsolódóan**. Kiemelt fejlesztések zajlottak a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen, ahol a természeti és kultúrtörténeti értékeket több tájékoztató tábla mutatja be.

A táblák jelentős része azonban az elmúlt években **elavult**, az útjelző táblák jó része az elmúlt évek során a **szándékos rongálásoknak esett áldozatul**. Jelenleg a bemutatási rendszer **majdnem minden elemében felújításra szorul**.

1.4.3.2. Papír alapú és online természetvédelmi kommunikáció

A város védett természeti területeiről és értékeiről, a nem védett természeti és kultúrtörténeti értékekről az elmúlt években több kiadvány jelent meg. Ezek közül kiemelkedik, valamint a **Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület természeti és kultúrtörténeti örökségét bemutató kiadvány**. A város madárvilágát

részletesen bemutató könyv – a város madárvilágának szakavatott kutatójának, Nagy Sándornak a tollából – 2014-ben jelent meg. Hiányzik ugyanakkor egy olyan kiadvány, amely a város számos védett természeti területét és értékét, s ezek megismerési lehetőségeit közérthető módon ismerteti.

Az online természetvédelmi kommunikáció kiemelkedő jelentőségű eszköze a **város ökológiai honlapja** (www.kondavolgy.hu).

A természeti örökségi elemekről az érdeklődők jelenleg a Tourinform Irodákban erősen korlátozott minőségű és mennyiségű szóbeli tájékoztatást, a DÖPTE-bázison – ha megtalálják – bővebb információt kaphatnak.

1.4.4. Természetvédelmi kutatás

Tolna megye területe sokáig az **ország természetvédelmi szempontból legkevésbé feltárt területei** közé tartozott, amit szemléletesen jelzett a védett természeti területek kis száma is. Ennek elsődleges oka az, hogy a működési területével érintett természetvédelmi szervezet, a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság (DDNPI) központja Pécsen van, míg a legértékesebb, értékmegőrző tevékenységük „súlyponti” részei az DDNPI területének D-i és K-i peremén, a Duna és a Dráva mentén helyezkednek el (Duna–Dráva Nemzeti Park). Tolna megye az **DDNPI területének É-i periferiáján helyezkedik el**. Az elmúlt évtizedben a helyzet valamelyest javult, azonban közel sem kielégítő.

Helyi szinten – a környezeti neveléshez hasonlóan – a természetvédelmi kutatás is nagy múltra tekint vissza. A **Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Helyi Csoportja** 1980-as megalakulása óta végez **rendszeres és szisztematikus madármegfigyeléseket**. Ezidáig több mint 180 madárfajt figyeltek meg, amelyből több mint 80 faj költését is sikerült bizonyítani. Több helyszínen (Tüskei-horgásztó, Kis-Konda-patak, Kapos-völgy, Szigeterdő) végeznek madárgyűrűzést.

Az 1990-es években **Dombóvár Város és Városkörnyéki Önkormányzatok Területfejlesztési Társulása** és a **Dombóvár Város Önkormányzata** szervezésében számos olyan koncepció, program, terv stb. készült, amelyhez természetvédelmi jellegű kutatások is kapcsolódtak, elsősorban **értékfeltárás** és az **értékek turisztikai hasznosítása** témáiban.

A Magyar Madártani Egyesület 28. számú Helyi Csoportja a völgyben 1980 óta végez madárgyűrűzést és vonuláskutatást, így a madárfaunára vonatkozóan részletes adatok állnak rendelkezésre. A gerinctelen fauna tervszerű, természetvédelmi alapokon álló kutatása még nem történt meg, a szaktáborok vizsgálatait jelentéktelen adattal szolgálták.

2007-ben a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi kezelési tervének készítését részletes élőhelyi térképezés előzte meg. A többi természetvédelmi oltalom alatt álló

területeken további kutatások indokoltak, valamint a növénytakaró változásait is szükséges lenne nyomon követni.

A Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen az „**Élőhely-helyreállítás a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen a regionális jelentőségű ökológiai folyosó zavarmentes működése érdekében**” című KEOP pályázati projekt kivitelezését szintén részletes felmérések előzték meg a mintegy 6,1 hektáros fejlesztési célterületre (1979/1 hrsz.) vonatkozóan. Kiemelkedő fontosságú volt az özönfajok elterjedésének felmérése, amely vizsgálatot a völgy többi részére, valamint az egyéb védett természeti területekre is indokolt kiterjeszteni.

Összességében a **természetvédelmi alapkutatások** terén a helyzet – a hasonló nagyságrendű településekkel összevetve – **kedvezőnek** mondható. **Kedvezőtlenebb** a helyzet a természeti örökség **gyakorlati védelmével kapcsolatos kutatások** területén.

1.4.5. Szakember-ellátottság, szakmai partnerek

Dombóvár Város Polgármesteri Hivatalában a természetvédelmi vonatkozású ügyek a **Városüzemeltetési Irodához** tartoznak. A környezetvédelmi és természetvédelmi ügyeket ügyintézői szinten 2 fő intézi, a városi zöldfelületekkel további 1 fő foglalkozik.

A természetvédelmi feladatok ellátásában az önkormányzat kiemelt szakmai partnere az állami természetvédelmi intézményrendszer területi szerve, a működési területével érintett nemzeti park-igazgatóság. Dombóvár Város közigazgatási területe **Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság** működési területéhez tartozik. Az igazgatóság központja Pécsen van. Az igazgatóság címe, elérhetősége:

cím: 7625 Pécs Tettye tér 9.

levelezési cím: 7602 Pécs Pf.: 312.

telefon: 72/517-200

e-mail: dunadrava@ddnp.kvvm.hu

Az igazgatóság szervezeti struktúráján belül Dombóvár közigazgatási területe a **Mecsek Tájegységhez** tartozik, amelynek irodája Pécsen van. A tájegységvezető Kulcsár Péter. A tájegységvezető elérhetősége:

telefon: 30/500-9523

e-mail: kulcsarpeti@freemail.hu

Természetvédelmi jellegű hatósági ügyekben a Tolna Megyei Kormányhivatal az illetékes. A kormányhivatal központja Szekszárdon van. A Kormányhivatal központi címe, elérhetősége:

cím: 7100 Szekszárd Augustus Imre utca 7.

levelezési cím: 7101 Szekszárd, Pf.: 136.

e-mail: hivatal@tmkh.gov.hu

A természetvédelmi feladatok ellátásában az önkormányzat kiemelt szakmai partnerei a természetvédelmi jellegű tevékenységet végző társadalmi szervezetek. A helyi civil szervezetek közül kiemelkedő jelentőségű tevékenységet folytat a **Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Helyi Csoportja**, amely elsősorban a természetvédelmi kutatások, aktív madárvédelmi programok és környezeti nevelés terén végez példaértékű tevékenységet. A Dombóvári Önkéntes Polgári Természetőr Egyesület (DÖPTE) elsősorban a helyi védett természeti területek, kiemelten a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület fenntartásában, őrzésében végez kiemelkedő tevékenységet. (A két egyesület által végzett konkrét tevékenységeket részletesen az adott fejezeteknél mutatjuk be.)

1.4.6. A természetvédelmi feladatok ellátásának pénzügyi vonatkozásai

A Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet 16. §-a alapján a helyi-területi feladatok ellátására az önkormányzat környezetvédelmi alapjában természetvédelmi célokat szolgáló részt hoz létre.

A 10/2004. (IV.19.) rendelet 19. §. (3) bekezdése szerint a környezetvédelmi alap vagy annak természetvédelmi célokat szolgáló részének bevételi forrása a helyi védett természeti területek, értékek károsítása miatt a jegyző által kivetett természetvédelmi bírság.

A természetvédelmi alap bevételi forrásként jöhet szóba, hogy a Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet 16. §. (3) bekezdése szerint a védett természeti területek és értékek nevének, jelképeinek, valamint Dombóvár Város természetvédelmi jelképeinek nyereségérdekelt tevékenységekben való felhasználásáért – a jogosult és a felhasználó közötti polgári jogi szerződésben meghatározottak szerint – a felhasználó díjat köteles fizetni.

A környezetvédelmi alapon elkülönített pénzeszköz az elmúlt öt évben (2011-2015) 1,5-5 millió Ft között változott. Az önkormányzat ennek, továbbá az ilyen célra elnyert hazai és Európai Unió források felhasználásával köteles gondoskodni

- a) a Dombóvár Város Természetvédelmi Alaptervében meghatározott programok és feladatok végrehajtásáról,
- b) a védett természeti területek és értékek természetvédelmi kezeléséről, valamint
- c) a védett természeti területek és értékek bemutatásáról.

Az önkormányzat – önállóan vagy a kistérség többi településével közösen – **rendszeresen sikeresen pályázik** regionális, országos és Európai Unió pályázati alapokhoz. A korábban bemutatott programok finanszírozása részben (a kötelező saját erő biztosítása mellett) vagy teljesen pályázatokon elnyert pénzekből történt. Az elmúlt években a legjelentősebb pályázati forrás a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen végrehajtott élőhely-rekonstrukciós munkálatokra a Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) pályázati konstrukcióban elnyert 57,7 millió Ft volt.

A civil szervezetek – a helyi forrásokon kívül – országos pályázatokon is rendszeresen nyernek támogatásokat természetvédelmi programjaik finanszírozására.

1.5. Összefoglalás: érték- és probléma-kataszter

Erősség

- A város közigazgatási területén számos országos és helyi szintű természeti és kultúrtörténeti érték, elsősorban kultúrtörténeti emlékek és védett állatfajok fordulnak elő.
- A Kis-Konda-patak teljes szakasza mentén megmaradt egy többé-kevésbé folyamatos jellegű, valószínűsíthetően működő ökológiai folyosó. A patak menti természetközeli állapotú ligetek, gyepek regionális szintű ökológiai folyosót képeznek.
- A zöldfelületi elemek között számos településképi és/vagy dendrológiai szempontból értékes faegyed, fasor, facsoport van.
- A legjelentősebb természeti és kultúrtörténeti értékek helyi védelem alatt állnak. A növénytani és állattani szempontból értékes területek, valamint a településképi és/vagy dendrológiai szempontból értékes faegyedek, fasorok, facsoportok döntő része jogi védelmet élvez.
- Az önkormányzat szervezésében az elmúlt több mint egy évtizedben számos, a természeti és kultúrtörténeti örökség megőrzését szolgáló védelmi fejlesztési program zajlott.
- Az önkormányzat jelentős szerepet vállal a természetvédelmi kutatások szervezésében és finanszírozásában.
- A természetvédelmi fejlesztések finanszírozási hátterének megteremtése érdekében az önkormányzat rendszeresen eredményesen pályázik regionális, országos és Európai Unió pályázati alapokhoz. A pályázatok önrészét az önkormányzat fedezni tudja.
- A Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület természeti örökségi elemeinek megőrzésére és fenntartható módon történő hasznosítására tervekkel megalapozott fejlesztési program indult.
- A településen több társadalmi szervezet folytat természetvédelmi jellegű tevékenységet, melyek közül kutatási és környezeti nevelési munkájával kiemelkedik a Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Helyi Csoportja, míg a Dombóvári Önkéntes Polgári Természetőr Egyesület a természeti értékek őrzésében vállal fontos szerepet.
- A környezeti nevelés nagy múltra tekint vissza a városban, amiben mind az önkormányzatnak, mind a helyi oktatási intézményeknek, mind a helyi társadalmi szervezeteknek jelentős szerepe van.
- A természeti és kultúrtörténeti értékek bemutatását több természetvédelmi bemutatóhely szolgálja.

Gyengeség

- A város közigazgatási területének jelentős része intenzív mezőgazdasági hasznosítás alatt áll, így természetes és természetközeli állapotú élőhelyek csak foltokban maradtak meg, többé-kevésbé degradálódva és egymástól nagymértékben izolálódva.
- A szántóföldek között lévő, kis kiterjedésű, természetközeli állapotú élőhelyek –, amelyek az ökológiai hálózatban „lépőkővekként” funkcionálhatnának – az elmúlt évtizedekben nagyjából áldozatul estek az iparszerű mezőgazdasági termelésnek.
- A Kis-Konda-patak menti zöldfelületek és a többi helyi védett terület nagy részének ökológiai állapota – részben az élőhely-kezelési beavatkozások hiányából adódóan – nem megfelelő. Az ökológiai folyosó zavartalan működését számos antropogén tényező akadályozza, amelyek közül a külterületi részekben az intenzív mezőgazdasági művelés, a belterületen a kommunális szennyezések a legjelentősebbek.
- Az értékes vizes élőhelyeket képező tavak erősen töltődnek, a jelentős mértékű mezőgazdasági és kommunális eredetű környezetterhelés miatt gyors ütemben eutrofizálódnak.
- Nem készült el a település egyedi tájérték katasztere.
- A természetvédelmi bemutatóhelyek hatékony és eredményes működését nehezíti, hogy azok nem alkotnak egységes rendszert, sem az útvonal, sem a közvetíteni szándékozott „üzenet” terén. A tájékoztató táblák egy részének állaga erősen leromlott.
- A helyi lakosság környezeti szemlélete – az ország más településein élőkhöz hasonlóan – nem megfelelő, aminek egyik szemléletes jele a védett területek épített elemeinek gyakori rongálása.

Lehetőség

- A nagy kiterjedésű, természeti értékekben gazdag területek ökológiai állapotuk javítása esetén jó lehetőséget biztosítanak a(z) (öko)turisztikai hasznosításra.
- A működési területével érintett állami természetvédelmi szervezettel, a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósággal az elmúlt évtizedben kialakított eredményes együttműködés jó alapot biztosít a további közös munkára, esetleg a város közigazgatási területén folytatott közös természetvédelmi fejlesztésekre.
- A Kapos-völgytől északra lévő területen, a Koppány folyó mentén az elmúlt években kiteljesedett természet- és tájvédelmi jellegű kezdeményezések (Koppányvölgy Natúrpark) további lehetőséget biztosítanak a természetvédelmi együttműködések kiszélesítésére, ami különösen a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület és a kapcsolódó térségi jelentőségű ökológiai folyosó esetében biztosít előrelépési lehetőséget.

Korlát

- Dombóvár szűkebb környékén nem fordulnak elő nagy kiterjedésű, összefüggő természetes élőhely komplexek, amelyek megkönnyíthetnék a kis kiterjedésű és izolált természetközeli állapotú élőhelyek ökológiai állapotának javulását.
- A térség gazdasági alapját biztosító intenzív mezőgazdasági művelés jelentős korlátozó tényező az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése szempontjából.
- A település közigazgatási területe periférikus elhelyezkedésű a működési területével érintett állami természetvédelmi szervezet, a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság működési területén.
- Az elkövetkező években természetvédelmi célú fejlesztésekre rendelkezésre álló Európai Unió pénzügyi források elérhetősége az önkormányzat számára a korábbi időszakhoz képest nehezebbé vált. A KEHOP pályázati konstrukcióban természetvédelmi fejlesztésekre kizárólag a nemzetipark-igazgatósággal konzorciumban lehet majd pályázni.

2. TERMÉSZETVÉDELMI PROGRAM: CÉLOK, ELÉRNI KÍVÁNT CÉLÁLLAPOTOK, CSELEKVÉSI PROGRAMOK

2.1. A természeti örökség megőrzését szolgáló programok

2.1.1. Védelemre érdemes természeti területek és értékek helyi szintű védetté nyilvánítása

Cél: Jogszályi védelem biztosítása a helyi jelentőségű természeti területek és értékek hosszú távú megőrzése érdekében.

Célállapot: A természeti örökség részét képező valamennyi terület, objektum, élő szervezet és élettelen természeti képződmény valamilyen formában jogi védelmet (is) élvezzen.

Programok:

Jogi védelem-1: Az arra érdemes védett természeti területek és értékek helyi szintű természetvédelmi oltalmának megerősítése

Érintett természeti területek:

- Szigeterdő természetvédelmi terület;
- Gólyavár természetvédelmi terület;
- Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület;
- Bontovai-tó természetvédelmi terület;
- Nyerges-erdő és -horgásztó természetvédelmi terület;
- Dombóvári „tűzlepkés-rétek” természetvédelmi terület;
- Tüskei tölgyes maradványerdő természetvédelmi terület;
- Gunarasi parkerdő természetvédelmi terület.

Érintett természeti értékek:

- Újdombóvári vadgesztenye fasor természeti emlék;
- Hunyadi téri fák, fasorok természeti emlék;
- Arany János téri fák természeti emlék;
- Ady Endre utcai vadgesztenye fasor természeti emlék;
- Horvay János (korábban Gorkij) utcai gömbkőris fasor természeti emlék;
- Fő utcai juhar fasor természeti emlék;
- Dőry platán természeti emlék;

- Szabadság utcai borostyános platán természeti emlék;
- Szabadság utcai többtörzsű platán természeti emlék;
- Szabadság utcai „Pinokkió” platán” természeti emlék;
- Helytörténeti Múzeum kertjének idős fái természeti emlék;
- Szent Flórián-szobor vadgesztenyefái természeti emlék;
- Teleki utcai fehér nyár természeti emlék.

A védett és védelemre javasolt területek összesítő térképét a *7. melléklet* tartalmazza.

Jogi védelem-2: A védelmem indokának megszűnése miatt védett természeti terület és érték helyi szintű természetvédelmi oltalmának megszüntetése

Érintett természeti terület és érték:

- Gunarasi tölgyes maradványerdő természetvédelmi terület;
- Gunaras úti szelídgesztenyész természetvédelmi emlék.

Jogi védelem-3: Az arra érdemes védett természeti területek és értékek helyi szintű természetvédelmi oltalom alá helyezése

Védetté nyilvánításra javasolt természeti területek:

- a Béka-tói mocsár és égeres, **„Béka-tói mocsár és égeres természetvédelmi terület”** elnevezéssel;
- a Banya-völgyi tölgyes, **„Banya-völgyi tölgyes természetvédelmi terület”** elnevezéssel;
- a Mágocsi úti tölgyes, **„Mágocsi úti tölgyes természetvédelmi terület”** elnevezéssel;
- a Bontovai vegyes erdő, **„Bontovai erdő természetvédelmi terület”** elnevezéssel;
- az egykori mászlonyi Dóry-kastély parkja, **„Mászlonyi kastélypark természetvédelmi terület”** elnevezéssel;
- a Gunarasi agyagbánya partifecske költőtelepe, **„Gunarasi partifecske költőtelep természetvédelmi terület”** elnevezéssel.

Védetté nyilvánításra javasolt faegyedek, fasorok és facsoportok:

- a Hunyadi téri SPAR üzletközpont előtti teresedésen álló vadgesztenyék és platánok, **„Hunyadi téri SPAR-udvar facsoportja”** elnevezéssel;
- az Árpád utcai gömbkőrös fasor, **„Árpád utcai gömbkőrös fasor”** elnevezéssel;

- az Erzsébet utca 29. szám udvarán álló vadgesztenye, „**Erzsébet utcai óvodakerti vadgesztenye**” elnevezéssel;
- a Hóvirág utcában lévő mocsárciprus, „**Hóvirág utcai mocsárciprus**” elnevezéssel;
- a Hunyadi téren, a Tinódi Lantos Sebestyén szobor mellett álló oszlopos gyertyán, „**Hunyadi téri Tinódi szobor melletti oszlopos gyertyán**” elnevezéssel.

Ütemezés: 2015 IV. negyedév és 2016 I. negyedév; későbbi módosítás szükség szerint

Kapcsolódó feladatok:

- Az érintett területek kapcsán a **helyi védetté nyilvánítási folyamat lefolytatása**, s annak végeredményeként a **helyi értékvédelmi rendelet felülvizsgálata**. Az alapterv készítésével párhuzamosan, jelen program keretében sor került a Dombóvár város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet felülvizsgálatára. A rendelet tervezete kapcsán a területi egyeztetések eredményeként még felmerülhetnek kisebb változtatások.
- A **helyi védelem feloldása azon természeti terület és érték esetében, amelyknél a védelem indoka megszűnt**.
- A Tvt. alapján a (helyi) védetté nyilvánítás feltétele a **természetvédelmi kezelési terv elkészítése**, a hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő tartalommal. A kezelési terv hiánya ellenére javasoljuk a helyi értékvédelmi rendelet minél hamarabb történő összeállítását, amelyben – átmeneti jelleggel – kerüljenek meghatározása az egyes területekre és értékekre vonatkozó legfontosabb kezelési irányelvek (ld. Kezelés-1-16). Ezzel párhuzamosan pályázati forrásokat szükséges keresni a jogszabályban előírt kezelési terv(ek) szakértői csoporttal történő elkészítésére. A leendő kezelési terv(ek) előírásait maradéktalanul be kell tartani, intézkedési javaslatait meg kell valósítani.
- A Tvt. alapján a helyi jelentőségű védett természeti terület fenntartásáról, természeti állapotának fejlesztéséről, őrzéséről a védetté nyilvánító települési önkormányzat köteles gondoskodni (ld. Kezelés-1-16).

A helyi védetté nyilvánítás folyamata²⁴

A terület védetté nyilvánítását a települési önkormányzat készíti elő. A védelemre tervezett területek és értékek listájának összeállítását szakmai előkészítésnek szükséges megelőznie. A szakmai megalapozás alapján elkészült listát – a védetté nyilvánítás indokoltságát alátámasztó dokumentumokkal együtt – a jegyzőnek el kell küldenie a működési területével érintett nemzetipark-igazgatóságnak, hogy az kívánja-e a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítását. Az igazgatóság nyilatkozatát 60 napon belül köteles megadni. Ha a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítása indokolt, az igazgatóság a védetté nyilvánítás előkészítését hivatalból folytatja le. Ha nem, az önkormányzat joga a védetté nyilvánítás folyamatának folytatása.

²⁴ Csak az érintett természeti területek és értékek kapcsán releváns feladatokat mutatjuk be.

Az önkormányzatnak az érintettek véleményének megismerése érdekében egyeztető tárgyalást kell szerveznie. A védelemre tervezett terület tulajdonosa és minden érdekelt írásban nyilváníthat véleményt.

Az érintettek véleményének ismeretében az önkormányzat összeállítja a védetté nyilvánító rendelet tervezetét, és az írásbeli nyilatkozatokkal együtt a képviselő-testület elé terjeszti.

A terület védetté nyilvánításának tényét be kell jegyezni a földhivatali és az önkormányzati ingatlan-nyilvántartásba.

Védelem feloldása

A védett természeti terület vagy érték védettségét fel kell oldani, ha annak fenntartását természetvédelmi szempontok a továbbiakban nem indokolják. A védettség a feloldásához be kell szerezni a DDNPI véleményét.

A védettség feloldását követően a védettség tényét az ingatlan-nyilvántartásban törölni kell.

2.1.2. Természetvédelmi kezelési feladatok²⁵

Cél: A helyi jelentőségű természetvédelmi területek és természeti emlékek, valamint az egyéb, nem védett természeti területek ökológiai állapotának hosszú távú megőrzése, fejlesztése aktív természetvédelmi célú beavatkozásokkal.

Célállapot: A helyi jelentőségű természetvédelmi területek és természeti emlékek, valamint egyéb természeti területek kedvező ökológiai állapota.

Programok²⁶:

Kezelés-1: A Szigeterdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- A kezelési munkálatok során külön kell kezelni a parkot és a természetszerű erdőrészt.
- A parkban rendszeresen el kell végezni a fenntartási, ápolási munkálatokat. Faegyedeket kivágni csak élet- és balesetvédelmi okok alapján lehet.
- A funkcionális és esztétikai érték növelése érdekében a park rekonstrukciója javasolt, amelyet kertépítészeti terv alapján szükséges végrehajtani.

²⁵ A természetvédelmi kezelés részét képező bemutatást és kutatást a későbbiekben tárgyaljuk.

²⁶ A védett természeti területek kezelési munkálatainak szakmai megalapozására természetvédelmi kezelési tervet kell készíteni (*ld. Igazgatás-2*), jelen fejezetben csak a legfontosabb kezelési irányelveket adjuk meg.

- A természetszerű erdőrézsből a fákat a biológiai kor végső határáig fenn kell tartani, a cserjeszint újbóli kialakulását honos cserjefajok ültetésével elő kell segíteni, az avart nem kell eltávolítani. Szükség szerint gondoskodni kell az elhalt egyedek pótlásáról, amely csak a környéken őshonos fajokkal történhet.
- A madarak és denevérek megtelepedését, szaporodását továbbra is mesterséges odúk kihelyezésével javasolt segíteni.
- A jelenleg külön álló szobrokat eredeti állapotban, egységes szoborcsoportként javasolt visszaállítani.
- A természetvédelmi őrnekek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel az illegális hulladéklerakásra és a szemetelésre. Az őrnekek felügyelni kell a területen folyó parkfenntartási, faápolási munkálatokat is.
- A park bejáratainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-2: A Gólyavár természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- A romok láthatóságának biztosítása érdekében a területen rendszeresen cserjeirtást szükséges végezni.
- Javasolt a terület régészeti feltárásának folytatása.
- Rövid távon környezetrendezés, hosszú távon a vár rekonstrukciója javasolt. A hely szellemiségét és esztétikai megjelenését rontó lakóterületet – a tulajdonos kártalanításával – javasolt felszámolni.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A természetvédelmi őrnekek felügyelni kell a fenntartási, kezelési munkálatokat, valamint a régészeti feltárást.
- A terület 611. számú út felőli bejáratánál helyi védettséget jelző táblát szükséges elhelyezni.

Kezelés-3: A Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

A védett természeti területre vonatkozó természetvédelmi kezelési előírásokat és szabályokat „A Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület kezelési terve 2008-2017” című dokumentum tartalmazza.

Kezelés-4: A Bontovai-tó természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- A tópart akácosainak helyén honos fűz- és nyárfajokból álló puhafa ligeteket, helyenként égerligeteket szükséges létrehozni. Az akác irtása során – a tó közelsége és a felszínközeli talajvíz miatt – előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- Törekedni kell az egyéb gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A horgásztó partján az elmúlt évek során létesített, esztétikailag kifogásolható minőségű létesítményeket (épületek, stégek stb.) olyan környezetarchitektúra elemekkel javasolt helyettesíteni, amelyek elhelyezkedésükkel, léptékükben, anyaghasználatukban és formavilágukban a táj karakteréhez alkalmazkodnak. A jövőben csak így módon tájbaillesztett művi elemek elhelyezése engedélyezhető.
- A horgásztó leengedési időpontjának meghatározásánál figyelembe kell venni a kétéltűek és az egyéb vízhez kötődő élőlények szaporodási ciklusát.
- A természetvédelmi örnek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel a horgászok szemetelésére és a tavak leeresztésére. Az öröknek felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-5: A Nyerges-erdő és -horgásztó természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben természetközeli erdőgazdálkodást szükséges folytatni. A fákat a biológiai kor végső határáig fenn kell tartani. Faegyedeket kivágni csak élet- és balesetvédelmi okok alapján lehet. Szükség szerint gondoskodni kell az elhalt egyedek pótlásáról, amely csak a környéken őshonos fajokkal történhet.
- A hazánkban nem honos fafajokból álló ültetvények, elakácosodott erdőrészek helyén természetszerű erdőket, gyertyános-tölgyeseket és cseres tölgyeseket szükséges létrehozni.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A tóparti sávban parkosítás és egységes stílusú környezetarchitektúra elemek elhelyezése javasolt. A horgásztó partján az elmúlt évek során létesített, esztétikailag kifogásolható minőségű létesítményeket (hidak, stégek stb.) olyan környezetarchitektúra elemekkel javasolt helyettesíteni, amelyek elhelyezkedésükkel, léptékükben, anyaghasználatukban és formavilágukban a táj

karakteréhez alkalmazkodnak. A jövőben csak ily módon tájbaillesztett művi elemek elhelyezése engedélyezhető.

- A tavak esetleges leengedési időpontjának meghatározásánál figyelembe kell venni a kétéltűek szaporodási ciklusát.
- A természetvédelmi örnek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel az illegális hulladéklerakásra, a horgászok szemetelésére és a tavak leeresztésére. Az öröknek felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-6: A Dombóvári „tűzlepkés-rétek” természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- A gyepterületeket extenzív módon, rendszeres, megfelelő időben (a védett állatfajok, elsősorban a havasi tűzlepké életritmusához igazítva) és módon (a földön fészkelő madarak előzetes riasztásával, fészekaljuk körbekaszálásával stb.) elvégzett kaszálással, esetleg legeltetéssel szükséges fenntartani.
- A füves és vizes élőhelyeken erdősítés, fásítás tilos.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A természetvédelmi örnek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel az illegális hulladéklerakásra. Az öröknek felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-7: A Tüskei tölgyes maradványerdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni.
- A területet szabdaló feltáróutakat fel kell számolni.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A madarak és denevérek megtelepedését, szaporodását továbbra is mesterséges odúk kihelyezésével javasolt segíteni.

- A természetvédelmi őrnek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel az illegális hulladéklerakásra. Az őrneknek felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-8: A Gunarasi parkerdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben új feltáróutat létesíteni tilos.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A madarak és denevérek megtelepedését, szaporodását továbbra is mesterséges odúk kihelyezésével javasolt segíteni.
- A természetvédelmi őrnek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel a szemetelésre és az illegális hulladéklerakásra. Az őrnek felügyelni kell a területen folyó erdőfenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat.
- A terület fő belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-9: A Béka-tói mocsár és égeres természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni.
- Az erdőben új feltáróutat létesíteni tilos.
- A gyepterületeket extenzív módon, rendszeres, megfelelő időben (a védett állatfajok életritmusához igazítva) és módon (a földön fészkelő madarak előzetes riasztásával, fészekaljuk körbekaszálásával stb.) elvégzett kaszálással, esetleg legeltetéssel szükséges fenntartani.
- A füves és vizes élőhelyeken erdősítés, fásítás tilos.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A természetvédelmi őrnek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel a fokozottan védett és védett madárfajok fészkeire, illetve a fiókák nevelési időszakára. A természetvédelmi őrnek felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-10: A Banya-völgyi tölgyes természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni. A hazánkban honos fajok egyedeit a biológiai kor végső határáig fenn kell tartani.
- Az erdőben új feltáróutat létesíteni tilos.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A természetvédelmi őrnekek a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel a fokozottan védett és védett madárfajok fészkeire, illetve a fiókák nevelési időszakára. A természetvédelmi őrnekek felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A területre november 1. és július 31. között belépni és ott bármilyen tevékenységet végezni kizárólag a természetvédelmi őr jelenlétében lehet.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-11: A Mágocsi úti tölgyes természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni. A hazánkban honos fajok egyedeit a biológiai kor végső határáig fenn kell tartani.
- Az erdőben új feltáróutat létesíteni tilos.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A természetvédelmi őrnekek a területet rendszeresen ellenőrizni kell. A természetvédelmi őrnekek felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-12: A Bontovai erdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni.
- Az erdőben új feltáróutat létesíteni tilos.

- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A természetvédelmi őrnök a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel a fokozottan védett és védett madárfajok fészkeire, illetve a fiókák nevelési időszakára. A természetvédelmi őrnök felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-13: A Mászlonyi kastélypark természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni. Az egykori park megmaradt idős egyedeit a biológiai kor végső határáig fenn kell tartani.
- Az erdőben új feltáróutat létesíteni tilos.
- Törekedni kell a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítására, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de szükség esetén a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- Javasolt megteremteni a park részleges rekonstrukciójának és hozzá kapcsolódóan a bemutatási infrastruktúra megteremtésének feltételeit.
- A természetvédelmi őrnök a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel az illegális hulladéklerakásra és a falopásra. A természetvédelmi őrnök felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-14: A Gunarasi partifecske költőtelep természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése

- A madarak megtelepedését szükség szerinti rendszerességgel és módon elvégzett természetvédelmi célú partalakítással és egyéb munkálatokkal javasolt elősegíteni.
- A fészektelep megőrzése érdekében – a vadászati előírások betartása mellett – szükség szerint támogatandó a károsító állatok kilövése.
- A természetvédelmi őrnök a területet rendszeresen ellenőrizni kell, különös figyelemmel a madarak zavarására. A természetvédelmi őrnök felügyelni kell a területen folyó fenntartási és természetvédelmi kezelési munkálatokat is.
- A terület főbb belépési pontjánál helyi védettséget jelző táblát szükséges elhelyezni.

- A terület kezelésébe – a szükséges források biztosításával – javasolt bevonni a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Dombóvári Helyi Csoportját.

Kezelés-15: A védett és védelemre tervezett fasorok, facsoportok, faegyedek ápolása, kezelése

- A fákat a biológiai kor végső határáig fenn kell tartani, egyedeket kivágni csak élet- és balesetvédelmi okok alapján lehet. Gondoskodni kell az elhalt egyedek pótlásáról, amely csak az adott fasorra, facsoportra jellemző fajjal, fajokkal történhet.
- Rendszeresen el kell végezni a fenntartási, ápolási munkákat. A vadgesztenyefák esetében az aknázómoly irtását vegyszeres úton és a lehullott lomblevelek rendszeres összegyűjtésével, eltávolításával szükséges megoldani. A platánokat a csipkés platánpoloska kártétele ellen permetezni szükséges. A gépi permetezés mellett az érintett faegyedeknél kézi permetezést szükséges alkalmazni. Az elvégzett munkálatokról éves rendszerességgel beszámolót kell készíteni.
- A természetvédelmi őrnekek felügyelni kell a fenntartási, ápolási munkákat.
- A fasorok végein, a faegyedek mellett helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-16: A védett fajok városi élőhelyeivel kapcsolatos kezelési feladatok

- A városi élőhelyekhez kötődő védett fajok (*ld. 6. melléklet*) fészkeinek helyet adó építményeken bármilyen beavatkozás csak a költési időszakon kívül történhet.
- A fészekládák, fészekodúk kihelyezését, karbantartását a jövőben is folytatni kell.
- A természetvédelmi őrnekek az élőhelyeket rendszeresen ellenőrizni kell, fokozottan a költési időszakban, és különös figyelemmel az építési munkálatokra.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: helyi természetvédelmi civil szervezetek, helyi oktatási-nevelési intézmények

Kezelés-17: Együttműködési program a magántulajdonban lévő védett természeti területek természetvédelmi kezelésére

„A védett természeti területeken természetvédelmi érdekből .. elrendelt mező- és erdőgazdasági korlátozás, illetve tilalom esetén, vagy a termelésszerkezet jelentős megváltoztatásának előírása következtében a tulajdonos tényleges kárát meg kell téríteni.” (Tvt. 72. §. 1. bekezdés)

A magántulajdonban lévő védett természeti területek önkormányzat által történő kisajátítása nem realitás. Ezért ezeken a területeken el kell érni, hogy a tulajdonosok olyan módon folytassák a gazdálkodást, hogy az a természeti értékek megőrzését (is) szolgálja.

Ennek érdekében olyan együttműködési programot javasolt kezdeményezni, amelynek során a védett természeti területeken gazdálkodókat tájékoztatni kell

- a gazdálkodásnak az önkormányzati értékvédelmi rendeletben meghatározott feltételeiről,
- a természetkímélő gazdálkodási módszerekről, valamint
- a természeti értékek megőrzését (is) szolgáló gazdálkodást támogató Európai Unió és hazai programokról.

Mindemellett a gazdákat segíteni kell

- a pályázatok megírásában, valamint
- a természetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazásában.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: szakértői csoport

2.2. A természeti örökség fenntartható hasznosítását szolgáló programok

A természetvédelem jellemzően nem profitorientált tevékenység, s jellemzően nem rövid távon jelentkező „hasznot” eredményez. Ezért kiemelkedően fontos, hogy a megőrző tevékenységgel párhuzamosan sor kerüljön a **helyi közösségek közvetlen, rövid- és középtávú érdekeltségének felkeltésére** a természeti örökség megőrzése iránt.

A természeti örökség hasznosítását szolgáló programok megvalósítása során alapelvnek kell tekinteni, hogy a hasznosításnak a **megőrzésnek alárendelten, a fenntarthatóság szempontjai szerint** kell történnie.

2.2.1. A Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosó ökológiai fejlesztése és turisztikai-rekreációs hasznosítása

A Kis-Konda-patak menti zöldfelületek fejlesztése a *közeljövő egyik kiemelkedő fontosságú és jelentőségű feladata*, ami a következőkkel indokolható:

- A patak völgy zöldfelületei a Koppány menti erdők és a Gyulaji-erdő, illetve a Kapos-völgy, a Zselic és a Völgység nagyobb, összefüggő, természetszerű foltjai közötti ökológiai kapcsolatok megteremtésében kiemelkedő szerepet játszó regionális szintű ökológiai folyosót képeznek, így *megőrzésük, fejlesztésük térségi érdek*.
- A patak völgy zöldfelületei a város zöldfelületi rendszerének szervezői, a környezetterhelésekkel szemben jelentős szűrő funkciót töltenek be, s kiemelkedő jelentőségű városképi elemek. Mindezek következtében a patak völgy zöldfelületeinek *megőrzése, fejlesztése összvárosi érdek*.

A fejlesztések során a következő *alapelveknek* szükséges érvényesülni:

- A patak völgy zöldfelületei egyre jelentősebb szerepet töltenek be a helyi lakosság rekreációs igényeinek kielégítésében, valamint az oktatási intézményekben zajló környezeti oktatásban, nevelésben. A város gazdasági életében – a Gunarashoz kapcsolódó gyógyturizmusra alapozva – a jövőben a jelenleginél jelentősebb szerepet tölthet be a turizmus. A turizmus fejlesztéséhez hozzájárulhat a természeti vonzótényezőként számba jövő zöldfelület turisztikai vérkeringésbe való bekapcsolása. Mindezek figyelembevételével az *ökológiai hálózat megőrzését, állapotának javítását célszerű összekapcsolni a turisztikai-rekreációs fejlesztésekkel*.
- Annak érdekében, hogy a már jelenleg is érvényesülő, és a jövőben fejleszteni szándékozott turisztikai-rekreációs szereppel egyidejűleg a terület ökológiai funkcióját is eredményesen tudja betölteni, a fejlesztések során fontosnak tartjuk a *két funkció bizonyos mértékű térbeli elkülönítését*.

A helyi védett természeti terület fejlesztése kapcsán jelentős előrelépést tesz lehetővé, hogy az önkormányzattal kötött megállapodás alapján, közmunkások közreműködésével a Dombóvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat vesz részt a természetvédelmi kezelési munkálatok elvégzésében. E megállapodásban rejlő lehetőségek kihasználása érdekében az alapterv felülvizsgálatával párhuzamosan elkészült a Kis-Konda-patak völgye helyi jelentőségű természetvédelmi területen folyó táj- és élőhely-rehabilitációs munkákat segítő tanulmány, a program részeként a roma közmunkások képzésére is sor került.

Cél: A város kiemelkedő jelentőségű természetvédelmi területe élőhelyeinek jó állapotban tartása és az élőhelyi változatosság növelése az ökológiai funkció erősítése érdekében, valamint a tájképi adottságok javítása a turisztikai-rekreációs hasznosítás elősegítése érdekében.

Célállapot: Változatos és jó állapotban lévő élőhelyek, amelyek fajgazdag élővilág életfeltételeit biztosítják. Vonzó táji környezet, amely a természeti értékek károsodása nélkül biztosítja a védett természeti terület turisztikai-rekreációs hasznosítását.

Programok:

Kis-Konda-patak völgye TT-1: Táj- és élőhely-rehabilitációs program végrehajtása a védett természeti területen

- *nyílt füves élőhelyek rehabilitációja:* nyílt, gyepes területek létrehozása, kitisztítása a vonzó táji környezet és az élőhelyek változatosságának biztosítása érdekében;
- *özönnövények irtása:* a völgyben előforduló, agresszívan terjeszkedő özönnövények visszaszorítása aktív természetvédelmi kezeléssel;
- *védősávok erősítése:* a szomszédos intenzív hasznosítású szántóterületek felé a védő szerepet betöltő növényzóna erősítése;
- *forrás-rehabilitáció:* a völgyben található természetes fakadású források, kutak kitisztítása, rendezése, pihenőhelyek kialakítása;
- *„ablakok” a természetre:* a tavakra, vizes élőhelyek való rálátási lehetőség biztosítása „ablakok” kialakításával;
- *túraútvonalak karbantartása, korrekciója:* a völgy természeti és kultúrtörténeti értékeit felfűző gyalogos, kerékpáros és nordic walking útvonal rendszeres karbantartása, a nyomvonal felülvizsgálata;
- *képzés:* a programban résztvevő közmunkások és munkavezetőik rendszeres képzése a feladatok eredményes kivitelezése érdekében.

A programelemek részletes leírását a 9. melléklet tartalmazza.

Ütemezés: 2015 III. negyedévtől folyamatos

Közreműködők: a tervezést és a képzést koordináló szakértő(k), Dombóvári Roma Nemzetiségi Önkormányzat, MME Dombóvári Helyi Csoportja

Kis-Konda-patak völgye TT-2: Élőhely-rekonstrukció az arra alkalmas önkormányzati tulajdonban lévő területeken

Állapotjavító program elindítása az arra alkalmas önkormányzati tulajdonban lévő területeken. Az ökológiai állapot javítása kiemelten indokolt a védett természeti terület, térségi jelentőségű ökológiai folyosó déli, városi szakaszán. A megvalósításhoz pályázati forrásokat szükséges keresni.

Ütemezés: 2016 – koncepcionális tervezés; végrehajtás a pályázati lehetőségek függvényében

Közreműködők: szaktervezők és a kivitelezők

2.2.2. A Gólyavár helyreállítása és turisztikai-rekreációs hasznosítása

Cél: A város kiemelkedő jelentőségű kultúrtörténeti és régészeti értékének jelentőségéhez méltó helyreállítása, valamint az állapotmegőrzés hosszú távú finanszírozásának biztosítása, és a város turisztikai programkínálatának szélesítése a turisztikai-rekreációs hasznosítás révén.

Célállapot: Az eredeti formában helyreállított vár, amely a Kapos-völgy dombóvári szakaszának karakteres tájeleme. A folyamatos állapotmegőrzést a turisztikai-rekreációs hasznosításból származó bevételek hosszú távon is biztosítják.

Program:

Gólyavár TT-1: A Gólyavár helyreállítása és turisztikai-rekreációs hasznosítása²⁷

- Javasolt a terület régészeti feltárásának folytatása.
- Rövid távon környezetrendezés, hosszú távon a vár rekonstrukciója javasolt. A hely szellemiségét és esztétikai megjelenését rontó lakóterületet – a tulajdonos kártalanításával – javasolt felszámolni. Az épületet – a szükséges átalakítási munkálatok elvégzése után – a bemutatóhely fogadóépületként, látogatóközpontjaként javasolt hasznosítani.
- Javasolt a bemutatóhely turisztikai hasznosítása a környék várait felfűző tematikus út egyik állomásaként, esetleg központjaként.

²⁷ Jelen programnál csak a fejlesztési feladatokat mutatjuk be, az egyéb természetvédelmi kezelési feladatokat a *Kezelés-2* program tartalmazza.

Ütemezés: régészeti feltárás, részleges környezetrendezés – 2015-2018; hosszú távú hasznosításhoz kapcsolódó tervezési és kivitelezési munkálatok – 2018-2020

Közreműködők: szakértői tervezői csoport (régész, tájépítész, építész) és a kivitelezést végző cég(ek)

2.3. A megvalósítás eszközei

2.3.1. Igazgatási és hatósági feladatok

Cél: A természeti örökség jogi védelmét szolgáló és a hasznosítás módját, feltételeit meghatározó jogszabályok megalkotása, igazgatási és hatósági feladatok ellátása.

Célállapot: Hatályos jogszabályok, amelyek biztosítják a természeti örökség hosszú távú megőrzését és fenntartható hasznosítását.

Programok:

Igazgatás-1: Az önkormányzati értékvédelmi rendelet felülvizsgálata

Az Alaptervben helyi védetté nyilvánításra javasolt területek és értékek (ld. 2.1. „Védelemre érdemes természeti területek és értékek kijelölése és védetté nyilvánítása” c. fejezet) jogi védelmének biztosítására és a meglévő helyi védett természeti területek és értékek esetében a szükséges változások lekövetése érdekében az önkormányzati értékvédelmi rendeletet felül kell vizsgálni.

Az alapterv készítésével párhuzamosan, jelen program keretében sor került a Dombóvár város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet felülvizsgálatára. A rendelet tervezetét a 8. melléklet tartalmazza. A tervezet kapcsán a területi egyeztetések eredményeként még felmerülhetnek kisebb változtatások.

Ütemezés: 2015 IV. negyedév és 2016 I. negyedév; későbbi módosítás szükség szerint

Igazgatás-2: A helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelési terveinek elkészítése

A Tvt. előírása szerint (55. §) a helyi jelentőségű természetvédelmi területekre a települési önkormányzatnak természetvédelmi kezelési tervet kell készítenie.

A természetvédelmi kezelési terv a védett természeti terület és természeti értékei felmérését és nyilvántartását, megóvását, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenységet, továbbá a tervezési területen tartósan fennmaradó, vagy a jövőben várható gazdasági, gazdálkodási tevékenységeket és az azokra vonatkozó előírásokat magába foglaló terv.

A kezelési terv tartalmi követelményeit a 30/2001-es KöM rendelet rögzíti. A tervben foglaltaknak összhangban kell lenniük az országos és regionális tervekben rögzítettekkel. Az elkészült tervet el kell küldeni DDNPI-nek előzetes véleményezésre, majd a képviselő-testületnek rendelettel kell elfogadnia. Az elfogadott kezelési terv egy példányát meg kell küldeni a DDNPI-nek.

*Javasolt prioritás:*²⁸

- *Kiemelt prioritás:* Banya-völgyi tölgyes (helyi szintű védelemre tervezett természeti terület), Dombóvári „tűzlepkés-rétek” TT, Nyerges-erdő és –horgászó TT, Béka-tói-mocsár és égeres (helyi szintű védelemre tervezett természeti terület), Mágocsi úti tölgyes (helyi szintű védelemre tervezett természeti terület),
- *Másodlagos prioritás:* Szigeterdő TT, Gólyavár TT, Bontovai-tó TT, Tüskei tölgyes maradványerdő TT, Gunarasi parkerdő TT, Bontovai erdő (helyi szintű védelemre tervezett természeti terület), Mászlonyi kastélypark (helyi szintű védelemre tervezett természeti terület), Gunarasi partifecske költőtelep (helyi szintű védelemre tervezett természeti terület),

Ütemezés: 2016-tól folyamatos; évente minimum egy védett természeti terület kezelési tervének elkészítése

Közreműködők: szakértői tervezői csoport

Igazgatás-3: A helyi védelemre tervezett természeti területek ingatlan-nyilvántartási rendezése

Gondoskodni kell a helyi védelemre tervezett területek ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséről. A hatályos jogszabályok lehetővé teszik a védett természeti területek sarokpont-koordinátákkal történő lehatárolását és bejegyeztetését.

Ütemezés: 2016

Igazgatás-4: Természetvédelmi intézkedési terv készítése

A környezetvédelmi referensnek – a környezetvédelmi intézkedési terv részeként – éves rendszerességgel természetvédelmi intézkedési tervet kell készíteni, amely az Alaptervben rögzített cselekvési programok ütemezését és finanszírozási igényét tartalmazza.

Ütemezés: folyamatos

²⁸ A listán nem szerepel a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület, amelynek természetvédelmi kezelési terve elkészült és hatályban van.

Igazgatás-5: Természetvédelmi igazgatási és hatósági feladatok helyi szintű ellátása

A természetvédelmi hatósági feladatokat első fokon a települési önkormányzat államigazgatási, hatósági hatáskörébe tartozó ügyekben a jegyző látja el.

Ütemezés: folyamatos

2.3.2. Intézményhálózat fejlesztése, szakember-ellátottság javítása

Cél: A természeti örökség hosszú távú megőrzését, valamint a természeti területek és értékek hasznosítását biztosító önkormányzati és egyéb intézmények létrehozása, működtetése, megfelelő képzettségű szakemberek alkalmazása.

Célállapot: A természeti örökség hosszú távú megőrzését és fenntartható hasznosítását biztosító helyi szintű intézmények megléte, megfelelő képzettségű szakemberek alkalmazása.

Programok:

Intézmény-1: Természetvédelmi őrszolgálat működtetése

A természetvédelmi örök feladata a Tvt-ben és a természetvédelmi örökre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról szóló 4/2000. Kormányrendeletben meghatározott jogok gyakorlása és kötelezettségek teljesítése.

A természetvédelmi örök kiemelt feladatai:

- a védett természeti területek és értékek rendszeres ellenőrzése, különös figyelemmel a városi élőhelyekhez kötődő védett fajok élőhelyein (pl. gólyafészkek, templomtornyok, Hunyadi-téri víztorony) és a gazdasági hasznosítás alatt álló védett természeti területeken (halastavak, Kapos-völgyi és Kis-Konda-patak menti gyepek),
- a védett természeti területeken folyó parkfenntartási, faápolási és egyéb természetvédelmi kezelési munkálatok felügyelete,
- a természeti és kultúrtörténeti értékek bemutatását, valamint turisztikai-rekreációs hasznosítását szolgáló környezetarchitektúra elemek rendszeres felügyelete, rongálásuk esetén a csere lebonyolítása.

A 4/2000. Kormányrendelet előírása alapján a jegyzőnek a természetvédelmi őrszolgálatról, illetőleg az alkalmazott önkormányzati természetvédelmi örökről – a létrehozást, illetve alkalmazást követő 15 napon belül – tájékoztatnia kell az illetékes minisztériumot (jelenleg Földművelésügyi Minisztérium).

Ütemezés: folyamatos

Intézmény-2: Helyi túravezetők kiképzése és alkalmazása

A természeti és kultúrtörténeti örökség bemutatásának egyik legeredményesebben alkalmazható módja a *szakvezetővel történő látogatás*. A természeti és kultúrtörténeti értékeket a látogatók szemében a leghitelesebb módon helybéli túravezetők tudják bemutatni. Ennek érdekében az önkormányzat alkalmi megbízások keretében felkérhet helyi lakosokat a városba érkező csoportok kalauzolására. A túravezetők a helyi természetvédelmi civil szervezetek tagjai közül is kikerülhetnek. Ez utóbbi esetben az együttműködés kereteit előzetesen rögzíteni kell (pl. rendelkezésre állás a szervezet rendszeres önkormányzati támogatása fejében). A túravezetéseket – megfelelő érdeklődés esetén – állandó időpontokban is meg lehet hirdetni, a magyar mellett esetleg német nyelven is. A programot a város rendezvénynaptárában is javasolt feltüntetni.

A helyi túravezetők alkalmazásának elengedhetetlen feltétele egy *képzési program* beindítása, amelynek során az önként jelentkezők a helyi természeti és kultúrtörténeti örökség mellett a bemutatás módszertanával is megismerkednének.

Ütemezés: képzési program – 2016, alkalmazás – folyamatos

Közreműködők: helyi természetvédelmi civil szervezetek, szakértők (érintett szakterületek képviselői, környezeti nevelők)

2.3.3. Feladatok a környezeti nevelés területén

Cél: A helyi lakosság és a települést felkereső turisták környezeti tudatának fejlesztése, a város oktatási intézményeiben zajló környezettudományi oktatás elősegítése, eredményességének fokozása, valamint a természetvédelem és a természeti örökség megőrzését, hasznosítását szolgáló intézkedések, programok társadalmi támogatottságának növelése.

Célállapot: A város természeti és kultúrtörténeti örökségét magáénak érző, megőrzése érdekében tenni hajlandó és képes helyi lakosság.

Programok:

Környezeti nevelés-1: A tájismereti bemutatóhelyek rendszerének továbbfejlesztése

A város természeti és kultúrtörténeti örökségének bemutatása egy *egységes tájismereti bemutatósi-hálózat* keretében oldható meg a legeredményesebben, amely az É-D-i „ökológia tengely” mentén, a Tüskei-horgásztótól a Nyerges-erdőig húzódna. Ennek keretében a következő fejlesztési elemek megvalósítását javasoljuk:

- A környezeti oktatást, nevelést szolgáló fejlesztések központi eleme az *egykori tüskei kisvasút Gyár utcai állomásépületében* működő látogatóközpont, amely a Kis-Konda-patak völgyi túrák és a városséták kiindulópontjaként szolgál. A központ továbbfejlesztése érdekében javasolt
 - a kiállítás interaktív jellegének erősítése;
 - sportszerkölcsonzó szolgáltatás (kerékpár, nordic walking botok stb.) biztosítása;
 - a város védett természeti területeit és a turisztikai-rekreációs lehetőségeket bemutató kisfilm és zenés dia-show elkészítése.
- *A terület főbb belépési pontjainál* – a terület Gyár utca felőli déli végén és a Tüskei-horgásztónál – *egységes arculatú fogadóterek* kialakítását javasoljuk. A többcélú terek egyik feladata a látogatók informálása, így minden fogadótéren tájékoztató táblát szükséges elhelyezni, amelyen a völgy természeti és kultúrtörténeti értékeire, turisztikai-rekreációs lehetőségeire, valamint a bejárásra vonatkozó legfontosabb információkat célszerű feltüntetni.
- A terület természeti és kultúrtörténeti értékeinek terepi bemutatását egy olyan *tanösvény-rendszer* keretében javasoljuk megoldani, amely egy *É-D-i irányú túraútvonalra felfűzött körutakból* áll. A körutak kialakítására alkalmas helyek
 - a Tüskei-horgásztó környéke,
 - a volt kenderáztató tavak környéke a Kis-Konda-patak völgyében,
 - a Szigeterdő, valamint
 - a Nyerges és Szőlőhegy környéke.

Olyan vegyes bemutatósi módot alkalmazó tanösvény-hálózat kialakítása javasolt, amelyek esetében az állomáshelyeken a látóvalókat masszív kialakítású táblákon, rövid szövegekkel és sok illusztrációval kerülnének bemutatásra, míg az érdeklődők részletes ismereteket találnának a kapcsolódó kirándulásvezető-füzetben. A bemutatósi rendszert a QR-kódos és mobiltelefonos applikáció egészítené ki.

A bemutató ösvényekkel párhuzamosan javasoljuk egy *foglalkoztató tanösvény* kialakítását. Ezen elsősorban a fiatalabb korosztályok, csoportos foglalkozás keretében, játékos formában ismerkedhetnek meg a természettel. A megoldandó feladatok egy munkafüzetben kapnak helyet.

- A foglalkoztató tanösvény részeként *vízminőség-mérőhelyek* kialakítása javasolt a Kis-Konda-patak város „feletti” és „alatti” szakaszán. A mérőpontok lehetővé teszik a vízfolyás balesetmentes megközelítését a fő célcsoport, a gyerekek számára is. Az itt elvégzett vízminőség-mérések során megismerkedhetnek a mérési módszerekkel, valamint első kézből kaphatnak információt lakóhelyük egyik élővízfolyásának állapotáról. A két mérőpont elhelyezkedése lehetőséget biztosít a fő szennyezőforrások feltárására is.
- A bemutatási hálózat részeként a téglagyár területén *téglamúzeum és tégláégető-bemutatóhely* kialakítása javasolt, ahol a látogatók megismerhetik és személyesen is kipróbálhatják ezt a város környékére évszázadok óta jellemző mesterséget. Az égetésekre adott időpontokban (pl. országos ünnepnapok, idegenforgalmi vonzerővel rendelkező helyi rendezvények időpontjai) kerülne sor, és a látogatók megvásárolhatnák a saját maguk által előállított termékeket.
- A Kis-Konda-patak menti ökológiai folyosóhoz kapcsolódó bemutatóhely mellett Dombóvár város természeti és építészeti örökségét „városséta” keretében javasolt bemutatni. Ennek útvonalába természetesen a látnivalókban bővelkedő Kis-Konda-patak völgyét is érdemes bekapcsolni. A „városséta” leporelló-szerű kiadványában a turisták útvonal-javaslat(ka)t kapnának a látnivalók felkeresésére, és rövid ismertetőik segítségével ismerkedhetnének meg a természeti és kultúrtörténeti értékekkel. Az útvonal bejárására szakképzett helybéli vezetőket is lehetne igényelni (ld. *Intézmény-2*).

Kapcsolódó javaslatok

- A bemutatóhely-hálózat helyiekkel és turistákkal való megismertetésére egyoldalas, háromrét hajtott *szórólap* összeállítása és kiadása javasolt.
- A kirándulásvezető-füzetet és a szórólapot – a magyar mellett – *német nyelven is* szükséges kiadni, mivel ebben az esetben a bemutatóhely-hálózatról a Gunarasban üdülő külföldi vendégek is értesülnének, s felkeresésük programlehetőséget biztosítana számukra. Az idegen nyelvű bemutatás költséghatékony módja a QR-kódos és mobiltelefonos applikáció német nyelvű változatának fejlesztése,
- Javasolt a *bemutatási infrastruktúra újragondolása, egységes szemléletű és arculatú, a bemutatás újszerű eszközeit is alkalmazó kialakítása*. Erre különös időszerűségét ad az a tény, hogy a meglévő bemutatási elemek szinte kivétel nélkül mostanra kerültek leromlott állapotba. A környezetarchitektúra elemeket a helyi adottságokra tekintettel, a hagyományos és modern megoldások innovatív ötvözésével célszerű megtervezni és kialakítani.
- A környezetarchitektúra elemek fenntartása *folyamatos, szakszerű karbantartást* igényel, amely – az egyéb feladatok mellett – az önkormányzati természetvédelmi örök szervezésében, felügyeletével történhet (ld. *Intézmény-1*).

Ütemezés: 2016-tól folyamatos

Közreműködők: szakértői csoport (tervezés, kiadványok összeállítása)

Környezeti nevelés-2: A város természeti és épített örökségét bemutató információs pontok létesítése

A várost felkereső turisták tájékoztatására néhány frekventált helyen (pl. Hunyadi tér, főutak városba bevezető szakaszai mentén) információs pontokat javasolt létesíteni, amelyeken – az egyéb közérdekű információk (pl. sport, kultúra, önkormányzati hírek) mellett – a város természeti és épített örökségét is célszerű röviden bemutatni. A táblán a részletes információforrásokra (pl. kiadványok) is fel kell hívni a figyelmet.

Ütemezés: 2016-2017

Közreműködők: szakértői csoport (tervezés)

Környezeti nevelés-3: A város ökológiai honlapjának folyamatos frissítése

A város természeti és építészeti örökségének bemutatására a város ökológiai honlapján (www.kondavolgy.hu) is javasolt sort keríteni, ahol az aktuális természetvédelemmel kapcsolatos programokról is hírt lehet adni.

Ütemezés: folyamatos

Környezeti nevelés-4: Természetvédelmi tematikájú rendezvények és túrák szervezése

A természetvédelmi vonatkozású „jeles napok”-hoz kapcsolódóan a védett természeti területek értékeit és az ott folyó megőrzési tevékenységet bemutató, népszerűsítő rendezvényeket javasolt szervezni. A természetvédelmi vonatkozású „jeles napok” a következők:

február 2. – Vizes élőhelyek napja	június 5. – Környezetvédelmi világnap
március 22. – A víz világnapja	október 1. – Élőhely világnap
április 22. – Föld napja	október 4. – Az állatok világnapja
május 10. – Madarak és fák napja	október 21. – Földünkért világnap
május 22. – Biológiai sokféleség nemzetközi napja	december 29. – A biológiai sokféleség védelmének napja

Valamely jeles naphoz (pl. október 21. – Földünkért világnap) vagy városi rendezvényhez kapcsolódóan javasolt „Dombóvár természeti örökségének napja” megrendezése. Minden évben javasolt valamely védett természeti területet vagy értéket a fókuszba állítani, és a terepi és egyéb programokat ahhoz kapcsolódóan szervezni.

A „Hat vár hat rád” című rendezvényhez hasonlóan javasolt *más tematikus túrát, túrasorozatot* is szervezni. Ilyen lehet például egy túrasorozat a védett virágok virágzási idejéhez kapcsolódva, kiemelten az új jelképnövény, a fehér madársisak megtekintésére. A helyi természeti értékek között kiemelkedő szerepet töltenek be az idős tölgyek, amelyek megismerésére szintén javasolt egy többalkalmas túrasorozat elindítása. Ezt egybe lehet kötni olyan aktivitásokkal, mint például a természetes fák törzskerületének lemérése a „Melyik Dombóvár legnagyobb tölgye?” városi vetélkedő keretében.

A természetvédelmi vonatkozású programokról *éves rendezvénynaptárt* érdemes összeállítani, amit elsősorban a kondavolgy.hu honlapon célszerű közzétenni.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: helyi természetvédelmi civil szervezetek, helyi oktatási-nevelési intézmények

Környezeti nevelés-5: A városi élőhelyekhez kötődő védett fajok megismertetése

A városi élőhelyekhez kötődő védett fajok potenciálisan a legveszélyeztetettebb értékek közé tartoznak. A tényleges károk megelőzése érdekében a természetvédelmi civil szervezetekkel és a helyi oktatási-nevelési intézményekkel együttműködve oktatási program kezdeményezése javasolt, amelynek keretében civil természetvédők és szakirányú végzettségű pedagógusok ismertetnék meg a helybéli lakosságot a

- a fajok jogi védettségének tényének,
- azok aktuális és potenciális élőhelyeivel,
- a védelem lehetséges módjaival (pl. fecskepelenka), valamint
- a lakosság teendőivel.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: helyi oktatási-nevelési intézmények pedagógusai, helyi természetvédelmi civil szervezetek

2.3.4. Természetvédelmi témájú kutatási, tervezési feladatok

Cél: A természetvédelem és a természeti örökség megőrzését és tervszerű hasznosítását megalapozó kutatások, programok, tervek stb. készítése.

Célállapot: A természetvédelmi kezelés és hasznosítás mindig tervszerűen, a leghatékonyabb megoldások alkalmazásával valósul meg.

Programok:

Kutatás-1: A helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelési terveinek elkészítése

A programot részletesen az *Igazgatás-2.* pont alatt ismertetjük.

Kutatás-2: Dombóvár Város egyeditájérték-kataszterének elkészítése közösségi tájérték-gyűjtés keretében

A program során sort kell keríteni azoknak a tájra jellemző természeti értékeknek, képződményeknek és emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elemeknek a felvételezésére, tudományos feldolgozására, amelyeknek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van. Az egyedi tájértékek a tájak egyedi karakterének fontos befolyásoló tényezői, így megőrzésük hozzájárul a vonzó települési környezet és a turisztikai vonzerő fenntartásához. A felmérésre – a helyi tudás hasznosítása és a helyi „erők” megőrzés érdekében történő mozgósítása érdekében – a helyi közösség aktív bevonásával, a közösségi tájérték-gyűjtés elmúlt években kidolgozott módszertana alapján javasolt sort keríteni. Az egyedi tájértékeket a helybéli lakossággal és a városba érkező turistákkal a kondavolgy.hu honlapon keresztül és egy közérthető, ugyanakkor szakszerű módon megírt, színvonalasan kivitelezett kiadvány segítségével javasolt megismertetni.

Ütemezés: 2016

Közreműködők: szakértői csoport megfelelő referenciával rendelkező tájfeldrajzos vagy tájépítész-mérnök szakmai irányításával

Kutatás-3: A tervezett bemutatóhely-hálózat és egyéb kapcsolódó létesítmények koncepció- és kiviteli tervének elkészítése

A tervezett bemutatóhelyek és az egyéb kapcsolódó létesítmények – ld. *Környezeti nevelés-1* – kialakítását megelőzően el kell készíttetni a részletes koncepció- és kiviteli terveket, beleértve az új arculat megtervezését is.

Ütemezés: 2016

Közreműködők: szakértői csoport

Kutatás-4: Környezetrendezési tanulmányterv készítése a Gólyavár területére

A Gólyavár a város kiemelkedő jelentőségű kultúrtörténeti értéke, amely jelen állapotában nem rendelkezik jelentős turisztikai-rekreációs vonzerővel. A védett

természeti terület jelentőségéhez méltó rendezésének szakmai megalapozására környezetrendezési tanulmányterv készíttetése javasolt. A tervezésre és a terv kivitelezésére két lépcsőben javasolt sort keríteni.

Ütemezés: 2017-2018

Közreműködők: szakértői csoport (az érintett szakterületek képviselői – tájépítész-mérnök, régész)

A fenti kutatási, tervezési feladatok mellett támogatni javasolt a természetvédelmi civil szervezetek által folytatott **állományfelmérő programokat**.

2.3.5. Térségi és helyi szintű természetvédelmi együttműködések

Cél: A természeti örökség megőrzését és fenntartható hasznosítását segítő együttműködések kialakítása, erősítése.

Célállapot: A természeti örökség megőrzését és fenntartható hasznosítását hatékonyan segítő partnerhálózat létrejötte.

Együttműködés-1: Az együttműködés erősítése az oktatási-nevelési intézmények és a civil szervezetek, illetve az önkormányzat között

A természetvédelmi programok hatékonyságának növelése érdekében az oktatási-nevelési intézmények és a természetvédelmi civil szervezetek, illetve az önkormányzat közötti együttműködés javítása javasolt, amelyre jó lehetőséget biztosítanak a környezeti nevelési programok. Az önkormányzatnak az általa kezdeményezett programok szervezésében és kivitelezésében való részvételre rendszeresen fel kell kérnie a helyi oktatási, nevelési intézmények és természetvédelmi civil szervezetek képviselőit. Az oktatási-nevelési intézmények és a civil szervezetek által szervezett egyes környezeti nevelési programokat anyagilag támogatni szükséges. Továbbra is kiemelt partnerként javasolt kezelni a Dombóvári Önkéntes Polgári Természetőr Egyesületet (DÖPTE) és a Magyar Madártani Egyesület Dombóvári Csoportját. Utóbbi szervezet kapcsán javasolt egyeztetni a Gunarasi partifecske költőtelep helyi jelentőségű természetvédelmi terület kezelési feladatainak a civil szervezet részére történő átadásáról, a szükséges források biztosításával együtt.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: helyi oktatási-nevelési intézmények, helyi természetvédelmi civil szervezetek

Együttműködés-2: Együttműködés kialakítása a térség egyéb, természetvédelmi jellegű feladatokat ellátó szervezeteivel

A természetvédelmi programok hatékonyságának növelése érdekében javasolt felvenni a kapcsolatot a térség egyéb természetvédelmi jellegű feladatokat ellátó szervezeteivel. Kiemelt stratégiai partnerként javasolt tekinteni a két közeli natúrpark, a törökkoppányi központú Koppányvölgy Natúrpark és az alsómocsoládi központú Hét Patak Gyöngye Natúrpark) munkaszervezetével. Az együttműködések tapasztalatai alapján javasolt átgondolni az országosan komoly fejlődés lehetőségét magában rejtő natúrpark kezdeményezéshez való csatlakozást.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: a térség egyéb természetvédelmi jellegű feladatokat ellátó szervezetei

2.3.6. Pénzügyi források biztosítása

Cél: A természeti örökség megőrzését és hasznosítását szolgáló programok pénzügyi alapjainak megteremtése.

Célállapot: A tervezett programok megvalósítását nem akadályozzák pénzügyi akadályok.

Programok:

Forrás-1: Települési természetvédelmi alap működtetése

Dombóvár Város Önkormányzata a természet védelmét szolgáló helyi feladatainak ellátására az önkormányzat környezetvédelmi alapjában minden természetvédelmi célokat szolgáló részt különít el. Ez a forrás biztosítja egyrészt a pályázati források egy része esetében kötelezően előírt önrészt, másrészt a Dombóvár Város Természetvédelmi Alaptervében meghatározott programok és feladatok végrehajtásának közvetlen finanszírozását. Az alapon elkülönített összeg a város pénzügyi lehetőségeinek, illetve a jogszabályok alapján abba közvetlenül befolyó bevételek függvénye.

Ütemezés: folyamatos

Forrás-2: Pályázatok összeállítása és benyújtása a természet megőrzését szolgáló programok finanszírozására

Az önkormányzatnak – együttműködésben a térségbeli partnerekkel – a továbbiakban is rendszeresen részt kell venni az Európai Unió, országos és regionális szintű pályázatokban. A pályázati önrészt az önkormányzati költségvetésből – a települési természetvédelmi alapon keresztül (*ld. Forrás-1*)– biztosítani kell.

Javasolt az Európai Unió szervezetek által közvetlenül kiírt pályázatokon való részvétel, a térségbeli szakmai partnerekkel, esetleg a testvérvárosokkal együttműködésben.

Ütemezés: folyamatos

Forrás-3: Magántőke bevonása a természetvédelmi programok finanszírozásába

A természetvédelem jellemzően nem profitorientált tevékenység, ezért a természetvédelmi programok pénzügyi forrásainak tervezésekor szem előtt kell tartani, hogy azoknak szükségszerűen **elsődlegesen állami és önkormányzati forrásokból kell megvalósulnia**. Ennek ellenére kísérletet kell tenni a haszonérdekelt magántőke bevonására, amelyre a következő lehetőségeket látjuk:

- Természetvédelmi programok támogatása a **„környezetbarát” termék, termelés „címke”** reklámozási célra történő felhasználásáért cserében. Nagyon fontos, hogy az önkormányzat egy állásfoglalás keretében előre rögzítse, hogy csak azoktól a cégektől fogad el ilyen támogatást, amely az anyagi támogatáson kívül ténylegesen is tesz a természet megőrzése érdekében, és ehhez az elvhez következetesen tartsa is magát.
- Természetvédelmi programokhoz kapcsolódóan a magántőke részéről beruházásokra kizárólag a **természeti és kultúrtörténeti örökség hasznosítását célzó fejlesztések** esetében lehet reálisan számolni. Ez lehet például valamely bemutatóhely vagy az ahhoz kapcsolódó vendéglátó létesítmények üzemeltetése. Nagyon fontos, hogy az önkormányzat előre meghatározza, hogy mely tevékenységek egyeztethetőek össze a természeti és kultúrtörténeti örökség megőrzésével, és az előre meghatározott elvekhez, feltételekhez következetesen tartsa magát.

Ütemezés: folyamatos

A tervezési időszakra (2015-2020) vonatkozó természetvédelmi programok összesítése

<i>Program kódja</i>	<i>Program megnevezése</i>	<i>Ütemezés</i>
Jogi védelem-1	Az arra érdemes védett természeti területek és értékek helyi szintű természetvédelmi oltalmának megerősítése	2015 IV. negyedév és 2016 I. negyedév; későbbi módosítás szükség szerint
Jogi védelem-2	A védelmem indokának megszűnése miatt védett természeti terület és érték helyi szintű természetvédelmi oltalmának megszüntetése	
Jogi védelem-3	Az arra érdemes védett természeti területek és értékek helyi szintű természetvédelmi oltalom alá helyezése	
Kezelés-1	A Szigeterdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-2	A Gólyavár természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-3	A Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-4	A Bontovai-tó természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-5	A Nyerges-erdő és -horgásztó természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-6	A Dombóvári „tűzlepkés-rétek” természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-7	A Tüskei tölgyes maradványerdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-8	A Gunarasi parkerdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-9	A Béka-tói mocsár és égeres természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-10	A Banya-völgyi tölgyes természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-11	A Mágocsi úti tölgyes természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-12	A Bontovai erdő természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-13	A Mászlonyi kastélypark természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-14	A Gunarasi partifecske költőtelep természetvédelmi terület természetvédelmi kezelése	folyamatos
Kezelés-15	A védett és védelemre tervezett fasorok, facsoportok, faegyedek ápolása, kezelése	folyamatos
Kezelés-16	A védett fajok városi élőhelyeivel kapcsolatos kezelési feladatok	folyamatos

Kezelés-17	Együttműködési program a magántulajdonban lévő védett természeti területek természetvédelmi kezelésére	folyamatos
Kis-Konda-patak völgye TT-1	Táj- és élőhely-rehabilitációs program végrehajtása a védett természeti területen	2015 III. negyedévtől folyamatos
Kis-Konda-patak völgye TT-2	Élőhely-rekonstrukció az arra alkalmas önkormányzati tulajdonban lévő területeken	2016 – koncepcionális tervezés; végrehajtás a pályázati lehetőségek függvényében
Gólyavár TT-1	A Gólyavár helyreállítása és turisztikai-rekreációs hasznosítása	régészeti feltárás, részleges környezet-tervezés – 2015-2018; hosszú távú hasznosításhoz kapcsolódó tervezési és kivitelezési munkálatok – 2018-2020
Igazgatás-1	Az önkormányzati értékvédelmi rendelet felülvizsgálata	2015 IV. negyedév és 2016 I. negyedév; későbbi módosítás szükség szerint
Igazgatás-2	A helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelési terveinek elkészítése	2016-tól folyamatos; évente minimum egy védett természeti terület kezelési tervének elkészítése
Igazgatás-3	A helyi védelemre tervezett természeti területek ingatlan-nyilvántartási rendezése	2016

Igazgatás-4	Természetvédelmi intézkedési terv készítése	folyamatos
Igazgatás-5	Természetvédelmi igazgatási és hatósági feladatok helyi szintű ellátása	folyamatos
Intézmény-1	Természetvédelmi őrszolgálat működtetése	folyamatos
Intézmény-2	Helyi túravezetők kiképzése és alkalmazása	képzési program – 2016, alkalmazás – folyamatos
Környezeti nevelés-1	A tájismereti bemutatóhelyek rendszerének továbbfejlesztése	2016-tól folyamatos
Környezeti nevelés-2	A város természeti és épített örökségét bemutató információs pontok létesítése	2016-2017
Környezeti nevelés-3	A város ökológiai honlapjának folyamatos frissítése	folyamatos
Környezeti nevelés-4	Természetvédelmi tematikájú rendezvények és túrák szervezése	folyamatos
Környezeti nevelés-5	A városi élőhelyekhez kötődő védett fajok megismertetése	folyamatos
Kutatás-1	A helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelési terveinek elkészítése	
Kutatás-2	Dombóvár Város egyeditájérték-kataszterének elkészítése közösségi tájérték-gyűjtés keretében	2016
Kutatás-3	A tervezett bemutatóhely-hálózat és egyéb kapcsolódó létesítmények koncepció- és kiviteli tervének elkészítése	2016
Kutatás-4	Környezetrendezési tanulmányterv készítése a Gólyavár területére	2017-2018
Együttműködés-1	Az együttműködés erősítése az oktatási-nevelési intézmények és a civil szervezetek, illetve az önkormányzat között	folyamatos
Együttműködés-2	Együttműködés kialakítása a térség egyéb, természetvédelmi jellegű feladatokat ellátó szervezeteivel	folyamatos
Forrás-1	Települési természetvédelmi alap működtetése	folyamatos
Forrás-2	Pályázatok összeállítása és benyújtása a természet megőrzését szolgáló programok finanszírozására	folyamatos
Forrás-3	Magántőke bevonása a természetvédelmi programok finanszírozásába	folyamatos

MELLÉKLETEK

Dombóvár közigazgatási területén előforduló védett növényfajok

(Forrás: Kisvárdai A-né 2002, Koller és Társa Tervező Kft. 2002, Nagy Sándor, szóbeli közlés)

Védett fajok	Előfordulási hely	Természetvédelmi érték
Bársonyos görvélyfű (<i>Scrophularia scopolii</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Farkasölő sisakvirág (<i>Aconitum vulparia</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Nemes májvirág (<i>Hepatica nobilis</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Szártalan kankalin (<i>Primula vulgaris</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Tarka lednek (<i>Lathyrus venetus</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Tavaszi hérics (<i>Adonis vernalis</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Szálkás pajzsika (<i>Dryopteris carthusiana</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Széles pajzsika (<i>Dryopteris dilatata</i>)	Nyerges-erdő	5 000 Ft
Fehér madársisak (<i>Cephalanthera damasonium</i>)	Gunarasi parkerdő	10 000 Ft
Karcsú orbáncfű (<i>Hypericum elegans</i>)	Gunarasi parkerdő	10 000 Ft
Kígyógyökerű keserűfű (<i>Persicaria bistorta</i>)	Dosztányi-berek	5 000 Ft
Fehér tündérrózsa (<i>Nymphaea alba</i>)	Kis-Kondai-halastavak	5 000 Ft

**A Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen
megfigyelt védett és fokozottan védett állatfajok listája**

(Forrás: Baka Gy. et al 1999, Koller és Társa Tervező Kft. 2002 és Nagy S. 2015.)

<i>Fajok</i>	<i>Természetvédelmi érték</i>	<i>Megjegyzés</i>
<i>Ízeltlábúak</i>		
Szegélyes vidrapók (<i>Dolomedes fimbriatus</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Kisasszony-szitakötő (<i>Calopteryx virgo</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Imádkozósáska (<i>Mantis religiosa</i>)	5 000 Ft	állománya csökken
Bőrfutrinka (<i>Carabus coriaceus</i>)	5 000 Ft	állománya kicsi
Kis szarvasbogár (<i>Dorcus paralellipedus</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Nagy szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	10 000 Ft	állománya csökken
Nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	50 000 Ft	állománya kicsi
Fecskefarkú lepke (<i>Papilio machaon</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Kardoslepke (<i>Iphiclides podalirius</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Atalantalepke (<i>Vanessa atalanta</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Nappali pávaszem (<i>Inachis io</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Nagy pávaszem (<i>Saturnia pyri</i>)	50 000 Ft	állománya csökken
<i>Kétéltűek</i>		
Barna ásóbéka (<i>Pelobates fuscus</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Barna varangy (<i>Bufo bufo</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Zöld varangy (<i>Bufo viridis</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Erdei béka (<i>Rana dalmatina</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Kacagó béka (<i>Rana ridibunda</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Kecskebéka (<i>Rana esculenta</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Kis tavibéka (<i>Rana lessonae</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Zöld levelibéka (<i>Hyla arborea</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Pettyes gőte (<i>Triturus vulgaris</i>)	10 000 Ft	állománya csökken
Közönséges tarajosgőte (<i>Triturus cristatus</i>)	50 000 Ft	állománya stabil
<i>Hüllők</i>		
Fali gyík (<i>Podarcis muralis</i>)	25 000 Ft	állománya kicsi
Fürge gyík (<i>Lacerta agilis</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Zöld gyík (<i>Lacerta viridis</i>)	25 000 Ft	állománya kicsi
Kockás sikló (<i>Natrix tessellata</i>)	25 000 Ft	állománya nő

Rézsikló (<i>Coronella austriaca</i>)	50 000 Ft	állománya nő
Vízisikló (<i>Natrix natrix</i>)	25 000 Ft	állománya nő
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	50 000 Ft	állománya csökken
<i>Fokozottan védett madarak</i>		
Rétisas (<i>Haliaetus albicilla</i>)	1 000 000 Ft	alkalmi költő
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	500 000 Ft	rendszeres költő
Cigányréce (<i>Aythya nyroca</i>)	500 000 Ft	rendszeres költő
Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>)	500 000 Ft	alkalmi költő
Halászsas (<i>Pandion haliaetus</i>)	500 000 Ft	rendszeres vonuló
Haris (<i>Crex crex</i>)	500 000 Ft	alkalmi költő
Kis csér (<i>Sterna albifrons</i>)	500 000 Ft	ritka vonuló
Nagy póling (<i>Numenius arquata</i>)	500 000 Ft	ritka kóborló
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	500 000 Ft	téli vendég, kóborló
Gólyatöcs (<i>Himantopus himantopus</i>)	250 000 Ft	kóborló
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	250 000 Ft	rendszeres táplálkozó
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)	250 000 Ft	ritka vonuló
Nagy goda (<i>Limosa limosa</i>)	250 000 Ft	ritka kóborló
Sárszalonna (<i>Gallinago gallinago</i>)	250 000 Ft	rendszeres vonuló
Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>)	250 000 Ft	gyakori táplálkozó
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	100 000 Ft	rendszeres táplálkozó
Böjti réce (<i>Anas querquedula</i>)	100 000 Ft	vonuló
Bölömbika (<i>Botaurus stellaris</i>)	100 000 Ft	alkalmi költő
Fattyúszerkő (<i>Chlidonias hybrida</i>)	100 000 Ft	ritka kóborló
Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>)	100 000 Ft	rendszeres költő
Füleskuvik (<i>Otus scops</i>)	100 000 Ft	ritka költő, vonuló
Gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>)	100 000 Ft	rendszeres költő
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	100 000 Ft	rendszeres költő
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)	100 000 Ft	ritka kóborló
Kuvik (<i>Athene noctua</i>)	100 000 Ft	ritka költő
Nagy fülemüle (<i>Luscinia luscinia</i>)	100 000 Ft	rendszeres vonuló
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	100 000 Ft	rendszeres táplálkozó
Törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>)	100 000 Ft	rendszeres költő
<i>Védett madarak</i>		
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Barkóscinege (<i>Panurus biarmicus</i>)	50 000 Ft	kóborló

Berki tücsökmadár (<i>Locustella fluviatilis</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Billegető cankó (<i>Actitis hypoleucos</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>)	50 000 Ft	vonuló, táplálkozó
Búbosbanka (<i>Upopo epops</i>)	50 000 Ft	ritka költő, vonuló
Búbos pacsirta (<i>Galerida cristata</i>)	50 000 Ft	ritka költő
Búbos vöcsök (<i>Podiceps cristatus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Daru (<i>Grus grus</i>)	50 000 Ft	ritka vonuló
Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>)	50 000 Ft	ritka költő
Függőcinege (<i>Remis pendulinos</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Fürj (<i>Coturnix coturnix</i>)	50 000 Ft	ritka költő, vonuló
Guvat (<i>Rallus aquaticus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő, telelő
Hamvas küllő (<i>Picus canus</i>)	50 000 Ft	költő faj (2013-tól)
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	50 000 Ft	költőfaj
Holló (<i>Corvus corax</i>)	50 000 Ft	táplálkozó, kóborló
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	50 000 Ft	költő, táplálkozó
Kakukk (<i>Cuculus canorus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Kanalas réce (<i>Anas clypeata</i>)	50 000 Ft	ritka vonuló
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	50 000 Ft	költő, táplálkozó
Karvalyposzáta (<i>Sylvia nisoria</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Kerti poszáta (<i>Sylvia borin</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Kerti rozsdafarkú (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	50 000 Ft	ritka vonuló
Kékes rétihéja (<i>Circus cyaneus</i>)	50 000 Ft	rendszeres téli vendég
Kis fakopáncs (<i>Dendrocopos minor</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Közép fakopáncs (<i>Dendrocopos médius</i>)	50 000 Ft	költő faj
Kis vöcsök (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>)	50 000 Ft	rendszeres téli vendég
Nádi tücsökmadár (<i>Locustella luscinioides</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Nyaktekerccs (<i>Jynx torquilla</i>)	50 000 Ft	ritka költő, rendszeres vonuló
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	50 000 Ft	rendszeres táplálkozó

Szürke légykapó (<i>Muscicapa striata</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Parti fecske (<i>Riparia riparia</i>)	50 000 Ft	alkalmi költő
Pettyes vízcicsibe (<i>Porsana porsana</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Vadgerle (<i>Streptopelia turtur</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Vetési varjú (<i>Corvus frugillegus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Vörös vércse (<i>Falco tinnunculus</i>)	50 000 Ft	táplálkozó, vonuló
Zöld küllő (<i>Picus viridis</i>)	50 000 Ft	költő faj
Balkáni fakopáncs (<i>Dendrocopos syriacus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költőfaj
Barázdabillegető (<i>Motacilla alba</i>)	25 000 Ft	alkalmi költő
Barátcinege (<i>Parus palustris</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Barátka (<i>Sylvia atricapilla</i>)	25 000 Ft	nagyszámú költő és vonuló
Cigány csuk (<i>Saxicola torquata</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>)	25 000 Ft	téli vendég, kóborló
Cserregő nádiposzáta (<i>Acrocephalus scirapeus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Csilpcsalp füzike (<i>Phylloscopus collybita</i>)	25 000 Ft	költő, nagyszámú vonuló
Csonttollú (<i>Bombicilla garrulus</i>)	25 000 Ft	téli vendég (inváziós)
Csuszka (<i>Sitta europea</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Erdei szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>)	25 000 Ft	vonuló
Énekes nádiposzáta (<i>Acrocephalus palustris</i>)	25 000 Ft	állománya jelentős
Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>)	25 000 Ft	állománya jelentős
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	25 000 Ft	nagyszámú költő
Fenyőpinty (<i>Fringilla montifringilla</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fenyőszajkó (<i>Nucifraga caryocatactes</i>)	25 000 Ft	ritka inváziós madár
Fenyvescinege (<i>Patus ater</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fitiszfüzike (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	25 000 Ft	rendszeres vonuló
Foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	25 000 Ft	állománya jelentős
Fülemüle (<i>Luscinia megarhynchos</i>)	25 000 Ft	állománya jelentős
Fürj (<i>Coturnix coturnix</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Hantmadár (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	25 000 Ft	vonuló

Házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Hegyi fakusz (<i>Certhia familiaris</i>)	25 000 Ft	ritka kóborló
Kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Kis poszáta (<i>Sylvia curruca</i>)	25 000 Ft	rendszeres költ, nagyszámú vonuló
Kormos légykapó (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	25 000 Ft	kis számú vonuló
Ökörszem (<i>Troglodites troglodites</i>)	25 000 Ft	ritka költő, vonuló
Örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>)	25 000 Ft	kis számú vonuló
Őszapó (<i>Aegithalos caudatus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Mezei poszáta (<i>Sylvia communis</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő, tömeges vonuló
Nagy fakopáncs (<i>Dendrocopos major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költőfaj
Nádi sármány (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	25 000 Ft	kis számú költő
Nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>)	25 000 Ft	ritka téli vendég
Nádirigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Nádi tücsökmadár (<i>Locustella luscinioides</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Parti lile (<i>Charadrius dubius</i>)	25 000 Ft	vonuló
Rozsdás csuk (<i>Saxicola rubetra</i>)	25 000 Ft	ritka vonuló
Rövidkarmú fakusz (<i>Certhia brachydactyla</i>)	25 000 Ft	rendszeres fészkelő
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sarlósfecské (<i>Apus apus</i>)	25 000 Ft	táplálkozó
Sárga billegető (<i>Motallica flava</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Sárgafejű királyka (<i>Regulus regulus</i>)	25 000 Ft	rendszeres vonuló
Sárgarigó (<i>Oriolus oriolus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sisegő füzike (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	25 000 Ft	tömeges vonuló
Sordély (<i>Miliaria calandra</i>)	25 000 Ft	kóborló
Süvöltő (<i>Pyrrhula pyrrhula</i>)	25 000 Ft	téli vendég
Tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Szécinege (<i>Parus major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Vízityúk (<i>Gallinula chloropus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Vörösbecge (<i>Eritacus rubecula</i>)	25 000 Ft	költő, vonuló
<i>Fokozottan védett emlős</i>		
Vidra (<i>Lutra lutra</i>)	250 000 Ft	2-3 család
<i>Védett emlősök</i>		
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	25 000 Ft	gyakori
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	25 000 Ft	gyakori

Hermelin (<i>Mustela erminea</i>)	50 000 Ft	állomány veszélyben
Közönséges vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	50 000 Ft	gyakori
Keleti sün (<i>Erinaceus concolor</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	50 000 Ft	állománya kicsi
Mókus (<i>Sciurus vulgaris</i>)	25 000 Ft	állománya nő
Törpecickány (<i>Sorex minutus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Vakond (<i>Talpa europea</i>)	25 000 Ft	állománya stabil

A Dombóvári „tűzlepkes rétek” természetvédelmi terület védett és fokozottan védett állatfajai

(Forrás: Baka Gy. et al 1999, Koller és Társa Tervező Kft. 2002 és Nagy S. 2015)

<i>Fajok</i>	<i>Természetvédelmi érték</i>	<i>Megjegyzés</i>
<i>Ízeltlábúak</i>		
Folyami rák (<i>Astacus astacus</i>)	50 000 Ft	állománya nő
Fecskefarkú lepke (<i>Papilio machaon</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Kardoslepke (<i>Iphiclides podalirius</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Imádkozósáska (<i>Mantis religiosa</i>)	5 000 Ft	állománya csökken
Bőrfutrinka (<i>Carabus coriaceus</i>)	5 000 Ft	állománya kicsi
Kisasszony-szitakötő (<i>Calopteryx virgo</i>)	5000 Ft	állománya kicsi
Havasi tűzlepke (<i>Palaeochrysopean hippothoe</i>)	5000 Ft	állomány stabil
Atalanta lepke (<i>Vanessa atalanta</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Nappali pávaszem (<i>Inachis io</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
<i>Kételtűek</i>		
Közönséges tarajosgőte (<i>Triturus cristatus</i>)	50 000 Ft	állománya csökken
Barna varangy (<i>Bufo bufo</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Erdei béka (<i>Rana dalmatina</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Kecskebéka (<i>Rana esculenta</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Pettyes gőte (<i>Triturus vulgaris</i>)	10 000 Ft	állománya csökken
<i>Hüllők</i>		
Fürge gyík (<i>Lacerta agilis</i>)	25 000 Ft	állománya kicsi
Vízisikló (<i>Natrix natrix</i>)	25 000 Ft	állománya nő
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	50 000 Ft	állománya kicsi
<i>Fokozottan védett madarak</i>		
Nagy póling (<i>Numenius arquata</i>)	500 000 Ft	ritka kóborló
Sárszalonna (<i>Gallinago gallinago</i>)	250 000 Ft	rendszeres vonuló
Nagy goda (<i>Limosa limosa</i>)	250 000 Ft	ritka kóborló
Böjti réce (<i>Anas querquedula</i>)	100 000 Ft	vonuló
Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>)	100 000 Ft	táplálkozó
Gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>)	100 000 Ft	táplálkozó
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	100 000 Ft	alkalmi költő

Nagy fülemüle (<i>Luscinia luscinia</i>)	100 000 Ft	rendszeres vonuló
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	100 000 Ft	rendszeres táplálkozó
<i>Védett madarak</i>		
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	50 000 Ft	vonuló
Berki tücsökmadár (<i>Locustella fluviatilis</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>)	50 000 Ft	alkalmi költő, vonuló, táplálkozó
Billegető cankó (<i>Actitis hypoleucos</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Búbosbanka (<i>Upopo epops</i>)	50 000 Ft	vonuló
Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>)	50 000 Ft	vonuló
Daru (<i>Grus grus</i>)	50 000 Ft	ritka vonuló
Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>)	50 000 Ft	táplálkozó
Fürj (<i>Coturnix coturnix</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Guvat (<i>Rallus aquaticus</i>)	50 000 Ft	telelő
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	50 000 Ft	táplálkozó
Holló (<i>Corvus corax</i>)	50 000 Ft	kóborló
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	50 000 Ft	alkalmi költő
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	50 000 Ft	táplálkozó
Kanalas réce (<i>Anas clypeata</i>)	50 000 Ft	ritka vonuló
Kakukk (<i>Cuculus canorus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	50 000 Ft	táplálkozó
Karvalyposzáta (<i>Sylvia nisoria</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Kékes rétihéja (<i>Circus cyaneus</i>)	50 000 Ft	rendszeres téli vendég, vonuló
Kerti poszáta (<i>Sylvia borin</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Kerti rozsdafarkú (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	50 000 Ft	ritka vonuló
Kis vöcsök (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	50 000 Ft	vonuló, telelő
Nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>)	50 000 Ft	rendszeres téli vendég
Nyaktekerccs (<i>Jynx torquilla</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	50 000 Ft	rendszeres táplálkozó
Parti fecske (<i>Riparia riparia</i>)	50 000 Ft	alkalmi költő
Pettyes vízicsibe (<i>Porsana porsana</i>)	50 000 Ft	vonuló
Vadgerle (<i>Streptopelia turtur</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő

Vetési varjú (<i>Corvus frugillegus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Vörös vércse (<i>Falco tinnunculus</i>)	50 000 Ft	táplálkozó, vonuló
Zöld küllő (<i>Picus viridis</i>)	50 000 Ft	kóborló
Balkáni fakopáncs (<i>Dendrocopos syriacus</i>)	25 000 Ft	táplálkozó
Barázdabillegető (<i>Motacilla alba</i>)	25 000 Ft	alkalmi költő
Barátka (<i>Sylvia atricapilla</i>)	25 000 Ft	nagyszámú költő és vonuló
Cigány csuk (<i>Saxicola torquata</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>)	25 000 Ft	téli vendég, kóborló
Csilpcsalp füzike (<i>Phylloscopus collybita</i>)	25 000 Ft	vonuló
Erdei szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>)	25 000 Ft	vonuló
Énekes nádiposzáta (<i>Acrocephalus palustris</i>)	25 000 Ft	költő
Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>)	25 000 Ft	költő
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	25 000 Ft	alkalmi költő
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	25 000 Ft	költő
Fenyőpinty (<i>Fringilla montifringilla</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fitiszfüzike (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	25 000 Ft	rendszeres vonuló
Foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	25 000 Ft	költő
Fülemüle (<i>Luscinia megarhynchos</i>)	25 000 Ft	költő
Fürj (<i>Coturnix coturnix</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Hantmadár (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	25 000 Ft	vonuló
Kis poszáta (<i>Sylvia curruca</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Kormos légykapó (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	25 000 Ft	kis számú vonuló
Nagy fakopáncs (<i>Dendrocopos major</i>)	25 000 Ft	költő
Nádi sármány (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	25 000 Ft	kis számú költő
Nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>)	25 000 Ft	ritka téli vendég
Nádirigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Parti lile (<i>Charadrius dubius</i>)	25 000 Ft	vonuló
Rozsdás csuk (<i>Saxicola rubetra</i>)	25 000 Ft	jellegzetes költőfaj
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sarlósfecske (<i>Apus apus</i>)	25 000 Ft	táplálkozó
Sárga billegető (<i>Motacilla flava</i>)	25 000 Ft	jellegzetes költőfaj
Sárgarigó (<i>Oriolus oriolus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sisegő füzike (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	25 000 Ft	vonuló
Sordély (<i>Miliaria calandra</i>)	25 000 Ft	kóborló
Tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő

Szécinege (<i>Parus major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Vízityúk (<i>Gallinula chloropus</i>)	25 000 Ft	vonuló
Vörösbecgy (<i>Eritacus rubecula</i>)	25 000 Ft	vonuló
<i>Fokozottan védett emlős</i>		
Vidra (<i>Lutra lutra</i>)	250 000 Ft	kóborló példányok
<i>Védett emlősök</i>		
Közönséges vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	50 000 Ft	gyakori
Csalitjáró pocok (<i>Microtus agrestis</i>)	25 000 Ft	állománya nem ismert
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	25 000 Ft	gyakori
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	25 000 Ft	gyakori
Keleti sün (<i>Erinaceus concolor</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Vakond (<i>Talpa europea</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Törpecickány (<i>Sorex minutus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	25 000 Ft	állománya stabil

**A Nyerges-erdő és -horgásztó természetvédelmi terület
védett és fokozottan védett állatfajai**

(Forrás: Baka Gy. et al 1999 és Nagy S. 2014)

<i>Fajok</i>	<i>Természetvédelmi érték</i>	<i>Megjegyzés</i>
<i>Ízeltlábúak</i>		
Kisasszony-szitakötő (<i>Calopteryx virgo</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Bőrfutrinka (<i>Carabus coriaceus</i>)	5 000 Ft	állománya kicsi
Kis szarvasbogár (<i>Dorcus paralellipipedus</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Nagy szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	10 000 Ft	állománya csökken
Nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	50 000 Ft	állománya kicsi
Fecskefarkú lepke (<i>Papilio machaon</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Kardoslepke (<i>Iphiclides podalirius</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Nappali pávaszem (<i>Aglais io</i>)	5 000 Ft	állománya kicsi
<i>Kétéltűek</i>		
Barna varangy (<i>Bufo bufo</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Zöld varangy (<i>Bufo viridis</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Erdei béka (<i>Rana dalmatina</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Kacagó béka (<i>Rana ridibunda</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Kecskebéka (<i>Rana esculenta</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Kis tavibéka (<i>Rana lessonae</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Zöld levelibéka (<i>Hyla arborea</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Pettyes göte (<i>Triturus vulgaris</i>)	10 000 Ft	állománya csökken
Közönséges tarajosgöte (<i>Triturus cristatus</i>)	50 000 Ft	állománya stabil
<i>Hüllők</i>		
Erdei sikló (<i>Elaphe longissima</i>)	50 000 Ft	állománya kicsi
Lábatlan gyík (<i>Anguis fragilis</i>)	25 000 Ft	állománya csökken
Kockás sikló (<i>Natrix tessellata</i>)	25 000 Ft	állománya nő
Rézsikló (<i>Coronella austriaca</i>)	50 000 Ft	állománya nő
Vízisikló (<i>Natrix natrix</i>)	25 000 Ft	állománya nő
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	50 000 Ft	állománya csökken (25-30 pld)
<i>Fokozottan védett madarak</i>		
Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>)	500 000 Ft	alkalmi költő

Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>)	250 000 Ft	rendszeres vonuló
Törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>)	100 000 Ft	kóborló , vonuló
<i>Védett madarak</i>		
Berki tücsökmadár (<i>Locustella fluviatilis</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Billegető cankó (<i>Actitis hypoleucos</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>)	50 000 Ft	ritka költő, táplálkozó
Guvat (<i>Rallus aquaticus</i>)	50 000 Ft	áttelelő
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	50 000 Ft	ritka költőfaj
Holló (<i>Corvus corax</i>)	50 000 Ft	táplálkozó, ritka költő
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	50 000 Ft	kóborló
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	50 000 Ft	táplálkozó
Kakukk (<i>Cuculus canorus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	50 000 Ft	költő, táplálkozó
Közép fakopáncs (<i>Dendrocopos médius</i>)	50 000 Ft	költő faj
Kis fakopáncs (<i>Dendrocopos minor</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Kis vöcsök (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	50 000 Ft	ritka vonuló
Nyaktekercs (<i>Jynx torquilla</i>)	50 000 Ft	ritka költő, rendszeres vonuló
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	50 000 Ft	ritka táplálkozó
Szürke légykapó (<i>Muscicapa striata</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Pettyes vízicsibe (<i>Porsana porsana</i>)	50 000 Ft	vonuló
Vadgerle (<i>Streptopelia turtur</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Vetési varjú (<i>Corvus frugillegus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Zöld küllő (<i>Picus viridis</i>)	50 000 Ft	költő faj
Balkáni fakopáncs (<i>Dendrocopos syriacus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költőfaj
Barázdabillegető (<i>Motacilla alba</i>)	25 000 Ft	alkalmi költő
Barátcinege (<i>Parus palustris</i>)	25 000 Ft	költő
Barátka (<i>Sylvia atricapilla</i>)	25 000 Ft	költő
Citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Csilpcsálp füzike (<i>Phylloscopus collybita</i>)	25 000 Ft	költő
Csuszka (<i>Sitta europea</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Erdei szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>)	25 000 Ft	vonuló
Énekes nádiposzáta (<i>Acrocephalus palustris</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>)	25 000 Ft	költőfaj

Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	25 000 Ft	költőfaj
Fenyőpinty (<i>Fringilla montifringilla</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	25 000 Ft	állománya kicsi
Fülemüle (<i>Luscinia megarhynchos</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	25 000 Ft	költő
Kis poszáta (<i>Sylvia curruca</i>)	25 000 Ft	rendszeres költ
Kormos légykapó (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	25 000 Ft	kis számú vonuló
Ökörszem (<i>Troglodites troglodites</i>)	25 000 Ft	ritka költő, vonuló
Örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Ózlapó (<i>Aegithalos caudatus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Nagy fakopáncs (<i>Dendrocopos major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költőfaj
Nádirigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Rövidkarmú fakusz (<i>Certhia brachydactyla</i>)	25 000 Ft	rendszeres fészkelő
Sárgarigó (<i>Oriolus oriolus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sisegő füziike (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	25 000 Ft	tömeges vonuló
Tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>)	25 000 Ft	állománya kicsi
Szécinege (<i>Parus major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Vízityúk (<i>Gallinula chloropus</i>)	25 000 Ft	alkalmi költő
Vörösbecg (<i>Eritacus rubecula</i>)	25 000 Ft	költő, vonuló
<i>Fokozottan védett emlős</i>		
Vidra (<i>Lutra lutra</i>)	250 000 Ft	alkalomszerűen (tél)
<i>Védett emlősök</i>		
Hermelin (<i>Mustela erminea</i>)	50 000 Ft	állomány veszélyben
Közönséges vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	50 000 Ft	gyakori
Vizi denevér (<i>Myotis daubentonii</i>)	50 000 Ft	állománya nem ismert
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	50 000 Ft	állománya kicsi
Nagy pele (<i>Glis glis</i>)	50 000 Ft	állománya erős
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	25 000 Ft	gyakori
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	25 000 Ft	gyakori
Keleti sün (<i>Erinaceus concolor</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Mókus (<i>Sciurus vulgaris</i>)	25 000 Ft	állománya nő

Közönséges törpedenevér (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	25 000 Ft	állomány nem ismert
Vakond (<i>Talpa europea</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Törpecickány (<i>Sorex minutus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	25 000 Ft	állománya kicsi

A Béka-tói mocsár és égeres védett és fokozottan védett állatfajai

(Forrás: Baka Gy. et al 1999 és Nagy S. 2014)

<i>Fajok</i>	<i>Természetvédelmi érték</i>	<i>Megjegyzés</i>
<i>Ízeltlábúak</i>		
Kisasszony-szitakötő (<i>Calopteryx virgo</i>)	5 000 Ft	állománya kicsi
<i>Kétéltűek</i>		
Kecskebéka (<i>Rana esculenta</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Zöld levelibéka (<i>Hyla arborea</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
<i>Hüllők</i>		
Vízisikló (<i>Natrix natrix</i>)	25 000 Ft	állománya nő
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	50 000 Ft	állománya csökken
<i>Fokozottan védett madarak</i>		
Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>)	500 000 Ft	táplálkozó terület
Haris (<i>Crex crex</i>)	500 000 Ft	vonuló
Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>)	250 000 Ft	rendszeres vonuló
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	250 000 Ft	költő (2015-től)
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	100 000 Ft	rendszeres táplálkozó
Bölgébika (<i>Botaurus stellaris</i>)	100 000 Ft	alkalmi megjelenés
Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>)	100 000 Ft	táplálkozó terület
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	100 000 Ft	rendszeres táplálkozó
<i>Védett madarak</i>		
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	50 000 Ft	táplálkozó terület
Berki tücsökmadár (<i>Locustella fluviatilis</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>)	50 000 Ft	vonuló, táplálkozó
Billegető cankó (<i>Actitis hypoleucos</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Fürj (<i>Coturnix coturnix</i>)	50 000 Ft	vonuló
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	50 000 Ft	táplálkozó terület
Kékes rétihéja (<i>Circus cyaneus</i>)	50 000 Ft	rendszeres téli vendég
Nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>)	50 000 Ft	rendszeres téli vendég
Nádi tücsökmadár (<i>Locustella luscinioides</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő

Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	50 000 Ft	költő (2015-től)
Cigány csuk (<i>Saxicola torquata</i>)	25 000 Ft	ritka költő (eltűnőben)
Énekes nádiposzáta (<i>Acrocephalus palustris</i>)	25 000 Ft	költő
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	25 000 Ft	költő
Foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	25 000 Ft	állománya jelentős
Nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>)	25 000 Ft	ritka téli vendég
Nádirigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Nádi tücsökmadár (<i>Locustella luscinioides</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Parti lile (<i>Charadrius dubius</i>)	25 000 Ft	vonuló
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Szécinege (<i>Parus major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
<i>Emlősök</i>		
Hermelin (<i>Mustela erminea</i>)	50 000 Ft	állomány veszélyben
Közönséges vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	50 000 Ft	gyakori
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Törpecickány (<i>Sorex minutus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	25 000 Ft	állománya stabil

Városi élőhelyeken nagyobb számban előforduló védett és fokozottan védett állatfajok

(Forrás: Baka Gy. et al 1999, Koller és Társa Tervező Kft. 2002 és Nagy S. 2015.)

<i>Fajok</i>	<i>Természetvédelmi érték</i>	<i>Megjegyzés</i>
<i>Ízeltlábúak</i>		
Bőrfutrinka (<i>Carabus coriaceus</i>)	5 000 Ft	állománya kicsi
Kis szarvasbogár (<i>Dorcus paralellipipedus</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Nagy szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	50 000 Ft	állománya kicsi
Fecskefarkú lepke (<i>Papilio machaon</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Kardoslepke (<i>Iphiclides podalirius</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Atalantalepke (<i>Vanessa atalanta</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
Nappali pávaszem (<i>Inachis io</i>)	5 000 Ft	állománya stabil
<i>Kétéltűek</i>		
Barna ásóbéka (<i>Pelobates fuscus</i>)	10 000 Ft	állománya kicsi
Barna varangy (<i>Bufo bufo</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Zöld varangy (<i>Bufo viridis</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Zöld levelibéka (<i>Hyla arborea</i>)	10 000 Ft	állománya stabil
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	10 000 Ft	állománya nagy
Pettyes götte (<i>Triturus vulgaris</i>)	10 000 Ft	állománya csökken
Közönséges tarajosgötte (<i>Triturus cristatus</i>)	50 000 Ft	állománya stabil
<i>Hüllők</i>		
Fali gyík (<i>Podarcis muralis</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
<i>Fokozottan védett madarak</i>		
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	500.000 Ft	téli vendég, kóborló
Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>)	100 000 Ft	rendszeres költő
Füleskuvik (<i>Otus scops</i>)	100 000 Ft	ritka költő, vonuló
Gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>)	100 000 Ft	rendszeres költő
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	100 000 Ft	rendszeres költő
Kuvik (<i>Athene noctua</i>)	100 000 Ft	ritka költő
Nagy fülemüle (<i>Luscinia luscinia</i>)	100 000 Ft	rendszeres vonuló
<i>Védett madarak</i>		
Búbos pacsirta (<i>Galerida cristata</i>)	50 000 Ft	ritka költő

Búbosbanka (<i>Upopo epops</i>)	50 000 Ft	ritka költő, vonuló
Daru (<i>Grus grus</i>)	50 000 Ft	vonuló
Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Hamvas küllő (<i>Picus canus</i>)	50 000 Ft	költő faj (2013-tól)
Fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>)	50 000 Ft	ritka költő, táplálkozó
Fürj (<i>Coturnix coturnix</i>)	50 000 Ft	vonuló
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	50 000 Ft	táplálkozó terület
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	50 000 Ft	táplálkozó terület
Kakukk (<i>Cuculus canorus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	50 000 Ft	költő, táplálkozó
Kerti poszáta (<i>Sylvia borin</i>)	50 000 Ft	rendszeres vonuló
Kerti rozsdafarkú (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	50 000 Ft	ritka költő, vonuló
Közép fakopáncs (<i>Dendrocopos médius</i>)	50 000 Ft	költő faj
Kis fakopáncs (<i>Dendrocopos minor</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Nyaktekercs (<i>Jynx torquilla</i>)	50 000 Ft	ritka költő, rendszeres vonuló
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	50 000 Ft	rendszeres táplálkozó
Szürke légykapó (<i>Muscicapa striata</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Parti fecske (<i>Riparia riparia</i>)	50 000 Ft	költő (telep)
Vadgerle (<i>Streptopelia turtur</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő
Vetési varjú (<i>Corvus frugillegus</i>)	50 000 Ft	rendszeres költő (négy nagy telep)
Zöld küllő (<i>Picus viridis</i>)	50 000 Ft	költő faj (2012-től)
Balkáni fakopáncs (<i>Dendrocopos syriacus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költőfaj
Barázdabillegető (<i>Motacilla alba</i>)	25 000 Ft	alkalmi költő
Barátcinege (<i>Parus palustris</i>)	25 000 Ft	költő
Barátka (<i>Sylvia atricapilla</i>)	25 000 Ft	nagyszámú költő és vonuló
Cigány csuk (<i>Saxicola torquata</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>)	25 000 Ft	téli vendég, kóborló
Csonttollú (<i>Bombicilla garrulus</i>)	25 000 Ft	téli vendég (inváziós)
Csuszka (<i>Sitta europea</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Erdei szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>)	25 000 Ft	vonuló
Énekes nádiposzáta (<i>Acrocephalus palustris</i>)	25 000 Ft	költ

Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>)	25 000 Ft	állománya jelentő
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	25 000 Ft	nagyszámú költő
Fenyőpinty (<i>Fringilla montifringilla</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fenyőszajkó (<i>Nucifraga caryocatactes</i>)	25 000 Ft	ritka inváziós madár
Fenyvescinege (<i>Patus ater</i>)	25 000 Ft	rendszeres téli vendég
Fitiszfüzike (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	25 000 Ft	rendszeres vonuló
Fülemüle (<i>Luscinia megarhynchos</i>)	25 000 Ft	állománya jelentős
Füsti fecske (<i>Hirundo rustica</i>)	25 000 Ft	állománya csökken
Házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Kis poszáta (<i>Sylvia curruca</i>)	25 000 Ft	rendszeres költ, nagyszámú vonuló
Kormos légykapó (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	25 000 Ft	kis számú vonuló
Ökörszem (<i>Troglodites troglodites</i>)	25 000 Ft	ritka költő, vonuló
Örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>)	25 000 Ft	kis számú vonuló
Ószapó (<i>Aegithalos caudatus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Mezei poszáta (<i>Sylvia communis</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő, tömeges vonuló
Molnárfecske (<i>Delicon urbica</i>)	25 000 Ft	állománya csökken
Nagy fakopáncs (<i>Dendrocopos major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költőfaj
Nádi sármány (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	25 000 Ft	téli vendég
Nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>)	25 000 Ft	ritka téli vendég
Rövidkarmú fakusz (<i>Certhia brachydactyla</i>)	25 000 Ft	rendszeres fészkelő
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sarlósfecske (<i>Apus apus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sárga billegető (<i>Motallica flava</i>)	25 000 Ft	ritka költő
Sárgafejű királyka (<i>Regulus regulus</i>)	25 000 Ft	rendszeres vonuló
Sárgarigó (<i>Oriolus oriolus</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Sisegő füzike (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	25 000 Ft	tömeges vonuló
Sordély (<i>Miliaria calandra</i>)	25 000 Ft	alkalmi költő, kóborló
Süvöltő (<i>Pyrrhula pyrrhula</i>)	25 000 Ft	téli vendég
Tövisszűrő gébics (<i>Lanius collurio</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő

Szécinege (<i>Parus major</i>)	25 000 Ft	rendszeres költő
Vörösbegy (<i>Eritacus rubecula</i>)	25 000 Ft	költő, vonuló
<i>Emlősök</i>		
Közönséges vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	50 000 Ft	gyakori
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	25 000 Ft	gyakori
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	25 000 Ft	gyakori
Keleti sün (<i>Erinaceus concolor</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Mókus (<i>Sciurus vulgaris</i>)	25 000 Ft	állománya nő
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	25 000 Ft	gyakori
Vakond (<i>Talpa europea</i>)	25 000 Ft	állománya stabil
Törpecickány (<i>Sorex minutus</i>)	25 000 Ft	gyakori

A védett és védelemre tervezett természeti területek összesítő térképe - belterület

Helyi jelentőségű természeti emlékek (védett fák, fasorok):

1. Újdombóvári vadgesztenye fasor
2. Hunyadi téri fák, fasorok
3. Arany János téri fák
4. Ady Endre utcai vadgesztenye fasor
5. Gorkij utcai gömbkőris fasor
6. Fő utcai juhar fasor
7. Dőry platán
8. Szabadság utcai borostyános platán
9. Szabadság utcai többtörzsű platán
10. Szabadság utcai „Pinokkió” platán
11. Helytörténeti Múzeum kertjének idős fái
12. Szent Flórián-szobor vadgesztenyefái
13. Teleki utcai fehér nyár

Helyi szintű védelemre tervezett fák, fasorok:

1. Hunyadi téri facsoport
2. Árpád utcai gömbkőris fasor
3. Óvodakerti vadgesztenye
4. Hóvirág utcai mocsárciprus
5. Hunyadi téri oszlopos gyertyán